

TÁNC

m ű v s z e t

DANCEART

A Macbeth Győrött

**55 éves a Honvéd
Táncgyűttes**

**45 éves
a Budapest
Táncgyűttes**

**Exkluzív:
Jemniczky Zsolt**

Interjú
• Cserta
Józseffel
• Velekei
Lászlóval

XXXIV.
évfolyam
2003. 6.

Ára: 400,- Ft
US\$ 10 / €12

COPPÉLIA Felújítás a Magyar
Állami Operaházban

BUDAPESTI Operabál

Jegyek rendelhetők: Operabál Szervező Iroda
1065 Budapest, Hajós u. 13-15
Telefon / fax: (36-1) 302-3906, (36-1) 353-1188
<http://www.operabal.com>
e-mail: operabal@hu.inter.net

TALÁLKOZUNK
2004. FEBRUÁR 21-ÉN!

ELMŰ
Budapesti Elektromos Művek Rt.

T...Systems...

Wesiel
a Kapcsolat

LEXUS

BUDAPESTER ZEITUNG

ELITE

THE BUDAPEST TIMES

PiacProfit

NÉPSZABADSÁG
Magyarország legnépszerűbb napilapja

A magyarországi táncgazdák
közéleti, kritikai,
táncelméleti és tánc történeti
folyóirata

XXXIV. évfolyam
2003. 6. szám

Főszerkesztő: **Kaán Zsuzsa**

Védnökök:

Markó Iván, Seregi László

Védnökség és szerkesztőbizottság:

**Esztergyólyos Cecília,
Harangozó Gyula,
Keveházi Gábor, Kricskovics Antal,
Kún Zsuzsa, Nádasi Myrtil,
Sallay András,
Szakály György, Zsuráfszki Zoltán**

Angol szöveg:

Kálmán Tamás

Munkatárs: **dr. Hátfalvi Istvánné**

A szerkesztőség címe:

1035 Budapest, Kerék u. 34. fszt. 1.

Tel./fax: (36-1) 368-5470

www.tancmuveszet.hu

www.danceart.hu

e-mail: danceart@euroweb.hu

Lapmenedzser: **TRIONFO Stúdió**

Kiadja:

Nemzetközi Tánc- és Kultúra Alapítvány

Felelős kiadó: **Kaán Zsuzsa**

Nyomdai előkészítés: **Berkes & Társa**

Nyomás: **Gutenberg Press Nyomdaüzem**

Felelős vezető: **Sisák Mihály**
nyomdavezető

E szám támogatói:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

- Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
- NKA Táncművészeti Kollégiuma
- Budapest Fővárosi Közgyűlés Kulturális Bizottsága
- AMCO Csomagolástechnikai & Konzultációs Kft.
- vizion internet

Terjeszti a Magyar Posta Rt.,
a LAPKER Rt.,
a regionális részvénytársaságok
és alternatív terjesztők.

Előfizethető Budapesten a Magyar Posta Rt. Hírlapüzletági Igazgatóságánál (levélcím: 1846 Budapest), az ügyfélszolgálati irodákban, a Hírlapelőfizetési Irodákban (HELIR, 1089 Budapest, Orczy tér 1., levélcím: 1900 Budapest), vidéken a postahivatalokban közvetlenül és postautalványon. **Belföldre előfizethető** még a szerkesztőségben közvetlenül, vagy csekkbefizetéssel. (Előfizetői csekk a szerkesztőség címen levélben, illetve telefonon igényelhető.)

Külföldön terjeszti a **Batthyány Kultur-Press Kft.** 1014 Budapest, Szentháromság tér 6.
Tel.: 489-0042

Évi hat szám ára:

2400,- Ft+ postaköltség

HU-ISSN: 0134-1421

A 2003. 6. szám a 2003. december 31-ig megtartott táncesemények között válogat.

4 hírek **ittthon**

5 hírek **külföldön**

programajánlat

6 A Nemzeti Táncszínház márciusi és áprilisi mősora

könyvjelző

7 Tazz Richards: *Hastánc* – A legősibb tánc újrafelfedezése

9 aktuális

interjú

10 Mátai Györgyi: „Az igazi kihívást a nagy klasszikus szerepek jelentik!” – Beszélgetés Cserta Józseffel

12 Jálics Kinga: „Szerepeim meghatározzák meg az életemet” – Beszélgetés Velekei Lászlóval

interjú két hangra

14 Truppel Mariann: „Az együttes felvállalta a Janek-repertoár őrzését!” – Beszélgetés Halmi Zoltánnal és Balogh Edinával, a Dunaújvárosi Vasas Táncgyűttes művészeti vezetőivel

néptánc

17 Novák Ferenc: *Ünnepi beszéd* – a Honvéd Együttes fennállásának 55. évfordulója alkalmából rendezett sajtótájékoztaton (folytatás a 26. oldalon)

exkluzív

18 Kaán Zsuzsa: „A táncművészet támogatása cégünk több évtizedes hagyománya!” – Találkozás Jemniczky Zsolttal, a Philip Morris Magyarország Kft. Vállalati Kapcsolatok igazgatójával

klasszikus balett

20 Kaán Zsuzsa: A „mi” Coppéliánk – Harangozó Gyula táncjátékának felújítása a Magyar Állami Operaházban

táncszínház

24 Kaán Zsuzsa: *Macbeth* – A Győri Balett új produkciója

néptánc

26 Horváth Ádám és Seregi László: *Ünnepi visszaemlékezések* – a Honvéd Együttes fennállásának 55. évfordulója alkalmából rendezett díszelőadáson

30 M. Nagy Emese: *45 éves a Budapest Táncgyűttes* – Az ünnepi műsortól a Drakuláig

verseny tánc

33 Rollinger Károly: *Íljúsági Standard Táncok Magyar Bajnoksága* – Nagykörös, 2003

tánc és anatómia

34 Pongor Ildikó: *A felsőtest szerepe a balettművész-képzésben* – IV. rész

kicsoda ön...

36 ...Amir Kolben?
„Jobb a premier előtt sírni, mint a premier után!” – Kapusi Éva riportja

mozdulattművészet

38 Tóth Dénes: *Palasovszky Ödön mozgásszínházi törekvései*

világtükör

43 Wagner István: *Búcsúzik a BerlinBallett!*

45 országos szakmai címjegyzék

47 contents

48 Wayne B. Kraft: „Az erdélyi táncok utolsó órái” – A Fulbright Szövetség levele

balett

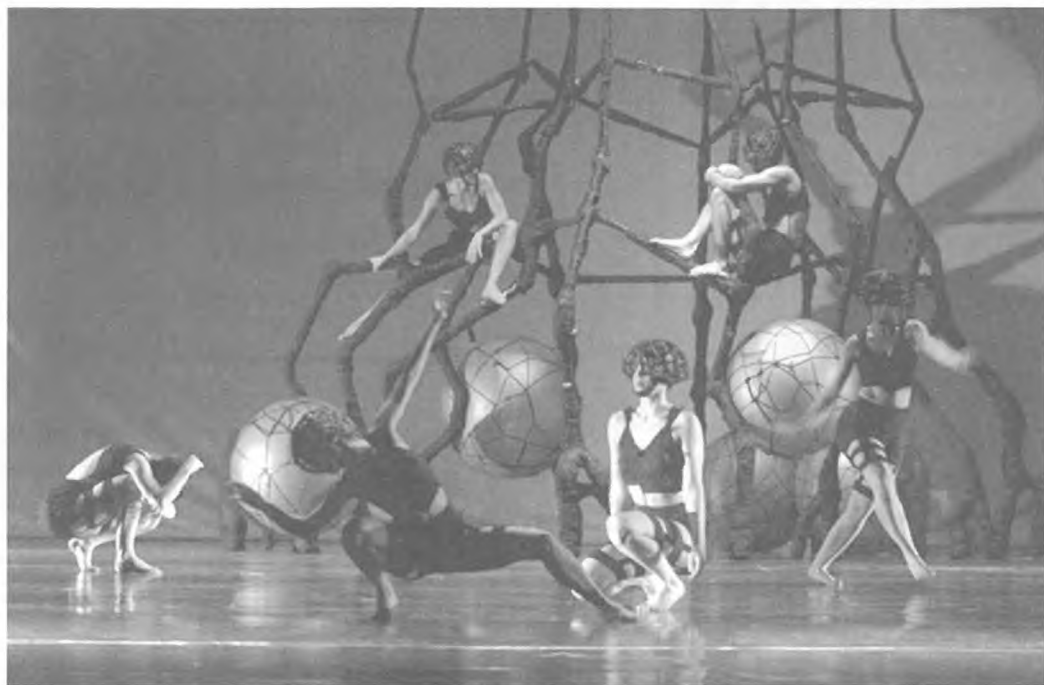
Jezerniczky Sándor, a Magyar Állami Operaház magántáncosa **2004. január 30-án, A bahcsiszeráji szökőkút** című balettben (**Zaharov-Aszafjev**), Girej kán szerepével ünnepli operaházi tagságának huszonöt éves jubileumát.

Jezerniczky 1978-ban végzett a Magyar Táncművészeti Főiskolán, majd további egyéves moszkvai szakmai tanulmányok után, 1979-ben lett tagja a Magyar Állami Operaháznak. 1984 óta az együttes magántáncosa, miközben két évig a müncheni Bajor Állami Operaház balett-együttesének, majd szintén két évig a Salzburgi Balett társulatának is szólistája volt.

Az elmúlt negyedszázad alatt eltáncolta a Magyar Nemzeti Balett hazai repertoárbalettlejének: **Harangozó, Pártay, Seregi** balettdrámáinak jelentős karakterfiguráit a Mandarintól Kareninig, Mercutiótól Theseusig, Crasustól az Afrikaiig, valamint számos klasszikus orosz és szovjet balett főszerepét és más külföldi koreográfusok (Balanchine, Béjart, Mendez, Van Manen, Kylian stb.) műveinek szólószerégeit.

Külföldön is gyakran vendégszerepelt (például: Olaszországban, Ausztriában, Németországban, Mexikóban, Hongkongban és Tajvanon).

1993-ban a **Világstárok az Operában – Nemzetközi Balettgála a Gyermekekért** című rendezvénysorozat egyik alapítója; 1996 óta a Magyar Nemzeti Balett marketingmenedzsere, majd a balettegység ügyvezetője.

modern balett

Szigeti Oktávia művészeti vezető meghívására a Debreceni Csokonai Színházban **2004. január 15-én** egy külföldi és egy magyar koreográfus tart ósbemutatót. **Thierry Verger: Az idő állandósága** (**Temps d'Ame**) című táncművét az erőteljes és laza mozdulatok ellentétére és feszültségére alapozta. Az ausztráliai őslakosok leszármazottja 18 évesen került Franciaországba, ahol az ősi szertartások kultuszát szinte magától értetődően ötvözte modern tánc- és dzsessztánc-technikákkal. Koreográfája, amelynek ez lesz magyarországi premierje is, saját szavai szerint „a gyökereinkhez való visszatérés története”.

Zachár Lóránd: Mikrokozmosz című kompozíciója (lásd: *képünkön*) – akárcsak a biológia tudománya – mintha mikroszkóp alá helyezné a világot. A lábaink alatt heverő mikrokozmosz a tánc nyelvén megfogalmazva „új összefüggéseket és lehetőségeket tárhat elénk” – vallja új művéről a népszerű s kitűnő modern táncos, aki leginkább a **Budapest Táncszínház** táncosaként

lett ismert a modern tánc hívei körében.

Zachár Lóránd 2001-ben a hágai **Djazz-ex** szólistája volt. Jelenleg a rotterdami **Danceworks** társulatának vezető magántáncosa.

kortárs tánc

Ladnyánszky Márta vezetésével egy lepusztult ferencvárosi gyártelep patinás üzemcsarnokában próbál és alkot az **L1 Független Táncművészek Társulata**.

ÚJÉVKÖSZÖNTŐ
GYERMEKTÁNCANTOLÓGIA **2003**

ERKEL SZÍNHÁZ
2004. február 8. vasárnap, 16.30 óra

sulása. Itt születnek azok az előadások, amelyek a világ számos pontján már sikerrel képviselték a magyar kortárs táncművészetet. A MU Színház **2004. január 21-31. között**, csakúgy, mint a korábbi években, az elmúlt esztendő legjobb L1-produkcióit mutatja be a **III. L1 Táncfesztivál** keretében. Ezalatt 10 különböző darabot (köztük 3 bemutatót), két kiállítást, egy külföldi vendégjátékot láthatnak a nézők. Az érdeklődők kilátogathatnak a gyárba is, ahol részt vehetnek **Cristian Duarte** brazil származású táncos-koreográfus kortárs tánctanfolyamán, illetve megtekinthetik **Ladjánszki Márta, Berger Gyula** és **Jávorka Ádám** legújabb, **Pont 3** című darabjának házi bemutatóját.

balettpremier

A **Les Ballets de Monte-Carlo** társulata **2004. április 14-én** tartja a társulatvezető **Jean-Christophe Maillot** legújabb koreográfiájának világpremierjét. A kompozíció hét kortárs zeneszerző munkájára készül. **Andrea Cera, Ramon Lazkano, Martin Matalon, Ivan Fedele, Marc Ducret, Gérard Pesson** és **Bruno Mantovani** kísérozzenéjét – a táncmű alkotója úgy használja fel, hogy kitűnő táncosai segítségével megszülessen a különböző zenei anyagok vizuális képe.

Jean-Christophe Maillot mindehhez rendkívül gazdag és változatos táncanyagot alkalmaz. A különleges felada-

tot olyan kihívásnak tekinti, amellyel nemcsak világhírű modern balettegyüttese számára teremt új repertoárdarabot, hanem a Monacóban megrendezendő fesztivál: a „Művészetek tavasza” eseményorozatát is megünnepli, annak huszadik évfordulója alkalmából.

prix de lausanne, 2004

Mint azt előző számunkban már hírül adtuk, **2004. január 25 – február 1. között** rendezik meg

a **32. Lausanne-i Nemzetközi Versenyt**, a helyi Beaulieu Színházban. A nagymúltú esemény nemzetközi sajtójelemezőjét **január 31-én** tartják, ezt követően kerül sor a nyilvános középdöntőre és **február elsején** a döntőre. A versenyre 26 országból 107 női és 23 férfi versenyzőt várnak.

Külön érdekesség, hogy e mintegy 130 versenyző közül egyedül Japánból harmincnyegen, Dél-Koreából pedig tizenötön érkeznek.

A nemzetközi zsűrit Koppenhágából **Frank Andersen**, a Dán Királyi Balett művészeti igazgatója vezeti, miközben – immár második éve, a Prix de Lausanne művészeti igazgatóságának élén **Mavis Staines** áll, a Kanadai Nemzeti Balettkola igazgatónöje Torontóból.

A döntőt február elsején élő adásban közvetíti a „Mezzo” kulturális tv-csatorna du. 4-7 óra között!

búcsúzik a berlinbalett

(Cikkünk a 43-44. oldalon)

Blanca Li:
A Minotaurusz álma
Képünkön:
Carolina
Constantinon
Fotó:
Monika
Rittershaus

Happy New Year 2004

UNIVERSAL
Ballet
20TH ANNIVERSARY

Dear Zsuzsa Kaan,

따뜻한 격려와 사랑속에
 유니버설발레단이 20주년을 맞이했습니다.
 마음으로부터 깊은 감사와 드림
 새해에는 건강과 행복이 항상 함께 하시기를 기원합니다.

As we celebrate our 20th Anniversary,
 we want to thank you for all your help and support,
 and wish you peace and prosperity in the new year...

We wish you health + happiness in the new year!

유니버설발레단장 문훈숙
 Universal Ballet General Director Julia H. Moon

Itt mondok köszönetet a világhírű, immár húszéves koreai **Universal Ballet** igazgatója: **Julia H. Moon** személyes újévi jókívánságaiért, amelyeket máris hadd adjak tovább a szakma képviselőinek és hűséges Olvasóinknak.

Kaán Zsuzsa
a TÁNCMŰVÉSZET kiadója és főszerkesztője

Nemzeti Táncszínház

2004. MÁRCIUS HAVI PROGRAMELŐZETES

Várszínház

Bp. I. Színház u. 1-3.

1. hétfő - 19.00

GisL-2

Budapest Táncszínház

2. kedd - 19.00

GisL-2

Budapest Táncszínház

3. szerda - 19.00

Mozgásörületek

Honvéd Táncszínház

MAGYAR IRODALOM GYÖNGYSZEMEI

BÉRLET 3. előadása

4. csütörtök - 19.00

Médeia

Közép-Európa Táncszínház

5. péntek - 19.00

Káin és Ábel / Bolero

Magyar Fesztivál Balett

6. szombat - 19.00

Magyar Rapszódia (folklorprogram) /

Ki népei vagytok

Honvéd Táncszínház

MOLNÁR ISTVÁN BÉRLET 3. előadása

7. vasárnap - 10.30

Holle anyó

Budapest Táncszínház

19.00

Ezeregyév

ExperiDance - Román Sándor

Táncársulat

12. péntek - 19.00

Derengő / Muszaj Herkules

BM Duna Művészegyüttes premierje

PREMIER BÉRLET 5. előadása

13. szombat - 19.00

Derengő / Muszaj Herkules

BM Duna Művészegyüttes

14. vasárnap - 15.00 és 19.00

Muskétások

ExperiDance - Román Sándor Társulata

16. kedd - 19.00

Divertimento Mortale

Csarnok 21 Táncársulat

17. szerda - 19.00

Divertimento Mortale

Csarnok 21 Táncársulat

18. csütörtök - 19.00

Macbeth

Györi Balett

19. péntek - 19.00

Macbeth

Györi Balett

LŐRINC GYÖRGY BÉRLET

3. ELŐADÁSA

20. szombat - 19.00

A tragika / Carmen

Szegedi Kortárs Balett

21. vasárnap - 19.00

A tragika / Carmen

Szegedi Kortárs Balett

22. hétfő - 19.00

Verbunkos

Magyar Állami Népi Együttes

23. kedd - 19.00

Deutsches Theater Budapest előadása

19.30

Ördögi kísértetek - bemutató

M. Kecskés András és a Corpus Társulat

24. szerda - 10.30 és 15.00

Hókirálynő

Artus - Goda Gábor Társulat

26. péntek - 20.00

/Verziók

Csabai Attila Társulata

27. szombat - 20.00

/Verziók

Csabai Attila Társulata

28. vasárnap - 15.00 és 19.00

Ezeregyév

ExperiDance - Román Sándor

Táncársulat

29. hétfő - 19.00

Deutsches Theater Budapest előadása

30. kedd - 19.00

Káin és Ábel / Bolero

Magyar Fesztivál Balett

31. szerda - 19.00

Hagyományok bálja

BM Duna Művészegyüttes

Refektórium

Bp. I. Színház u. 5-9.

4. csütörtök - 10.30 és 15.00

Dó Ré Mi

Közép-Európa Táncszínház

9. kedd - 19.30

Az Illuzionista

M. Kecskés András táncpantomim

előadása Thomas Mann „Mario és a

Varázsló” című novellája alapján

11. csütörtök - 19.30

Pont 3

Berger-Ladjánszky-Jávorka produkció,

az L1 Táncművek előadása

16. kedd - 10.30 és 15.00

Karnevál - Állatok farsangja

Magyar Mozdulatművészeti Társulat -

Még 1 Mozdulatszínház

18. csütörtök - 19.30

Szárnyak nélkül

Magyar Mozdulatművészeti Társulat -

Még 1 Mozdulatszínház

23. kedd - 19.30

Ördögi kísértetek - bemutató

M. Kecskés András és a Corpus Társulat

25. csütörtök - 10.30 és 15.00

Karnevál - Állatok farsangja

Magyar Mozdulatművészeti Társulat -

Még 1 Mozdulatszínház

30. kedd - 19.30

Báb - világ (táncbábszínház élőben)

Dream Team Színház

IV. TÁNCFESZTIVÁL A TÁNC VILÁGNAPJA TISZTELETÉRE 2004. ÁPRILIS 21-29. - TERVEZETT SZAKMAI PROGRAM

Refektórium

2004. április 21. (szerda)

- 10.30 és 15.00

Hamupipóke

BM Duna Művészegyüttes PREMIERJE

19.30

Az Illuzionista

M. Kecskés András táncpantomim

előadása Thomas Mann „Mario

és a Varázsló” című novellája alapján

2004. április 22. (csütörtök) - 10.30

Országalma, avagy Mátyás király

és a cigánylány

Honvéd Együttes

19.00

Mozgásörületek

Honvéd Együttes

2004. április 23. (péntek)

- 10.30 és 15.00

Hókirálynő

Artus - Goda Gábor Táncársulata

2004. április 24. (szombat) - 15.00

Hamupipóke

BM Duna Művészegyüttes

2004. április 25. (vasárnap) - 10.30

Csiperózsika

Budapest Táncegyüttes

19.00

Muskétások

ExperiDance - Román Sándor

Táncársulata

15.00

„Karnevál”

(Állatok farsangja)

Magyar Mozdulatművészeti Társulat -

Még 1 Mozdulatszínház

2004. április 26. (hétfő) - 19.00

Szindbád

Közép-Európa Táncszínház

2004. április 27. (kedd) - 10.30

„Rókamesék”

BM Duna Művészegyüttes

19.00

Forrószegiek

- széki Rómeó és Júlia -

Honvéd Együttes

15.00

„Do-Ré-Mi”

Közép-Európa Táncszínház

2004. április 28. (szerda)

- 10.30 és 15.00

„Holle anyó”

Budapest Táncszínház

2004. április 29. (csütörtök) - 19.00

Tánc Világnapi Gála

- részletek professzionális együttesek

produkcióból

A műsorváltoztatás jogát fenntartjuk.

Hastánc

A legősibb tánc újrafelfedezése*

E könyv gondolata akkor fogalmazódott meg bennem, amikor táncpartnerem garázsában próbáltunk az 1999-es Rakkasah Közeli-keleti Táncfesztiválra készülvé. Arra már nem emlékszem, milyen kontextusban történt mindez, de arra nagyon is, hogy azt gondoltam, jó lenne egyetlen könyvben összegyűjteni a hastánc kapcsolatos információkat. Az elképzelés hatására kezdtem el tervezni a hastáncosok számára íródott, teljeskörű ismeretanyag forrásgyűjteményét, mert úgy gondoltam, a táncosoknak fontos lenne, hogy egy helyről szerezzék be a válaszokat kérdéseikre. Szerettem volna létrehozni a hastánc Bibliáját. Azt akartam, hogy ez legyen a hastánc alfája és omegája, egy olyan könyv, amelyben minden megtalálható a témáról: a történet, a ruhák, a zene, a tánc bemutatása és a források. És persze a kigyók, amelyeket semmiképpen nem akartam kihagyni.

Tudtam, hogy egyedül nem rendelkezem elegendő tudással a könyv megírásához, de kiadói múltamat felhasználva már sikerülhet a megjelentetése. Kéréssel fordultam tehát a hastáncosok közösségéhez, és cikkeket, fotókat, ajánlásokat, információt kértem tőlük. Kérésre a világ minden tájáról érkeztek anyagok, és küldöik teljes támogatásukról biztosítottak.

A könyvet tehát a hastáncos társadalom készítette saját magának. E kézikönyv lett a kiindulópont és a hívogató belépő a hastáncosok világába. Nem nevezhetjük azonban a hastánc Bibliájá-

nak, hiszen jóval nagyobb mennyiségű ismeretanyag áll rendelkezésünkre a hastáncról, mint amennyi e könyv lapjaira ráfér. Úgy gondolom azonban, hogy elegendő információt gyűjtöttem össze ahhoz, hogy az olvasó – legyen akár táncos, akár csupán lelkes érdeklődő – sok mindent megtudhasson a kérdésről.

A hastánc kutatása terén az egyik legnagyobb nehézséget az jelenti, hogy az információ egy része pontatlan vagy hiányos. A történetet olvasóknak tehát joggal támadhat olyan érzése, mintha csupa feltételezéssel és spekulációval állna szemben. Senki sem tudhatja biztosan ugyanis, hogyan jutottak el a táncosok az ókori Egyiptomba vagy Konstantinápolyba, vagy az 1893-as chicagói kiállításra. Nincsenek fennmaradt videófilmek Ízisz templomából sem. Az információk generációról generációra terjedtek, s így torzultak és változtak is. Amit e könyvben összegyűjtöttünk, már a legfrissebb állapotot tükrözi.

Számos ellentmondás övezi a világ legrégebbi táncát, köztük az, hogy pontosan mit is nevezünk hastáncnak, s mit is takar az elnevezés. Úgy döntöttem, engedem, hogy a szerzők maguk tárják fel e mélyebb területeket, így bizonyos információk talán ellentmondanak egymásnak. Vélemények csapnak majd össze, mivel a táncnak számos értelmezése és definíciója létezik. Ha mindenki mindenben egyetértene, az korlátozná a tánc által felkínált élményeket. Úgy érzem, az olvasó is látni fogja, hogy bár mindenkinek megvan a saját táncműfaja, mégis mindannyian ugyanahhoz a közösséghez tartozunk.

Tazz Richards

Tartalomjegyzék

Bevezetés

- A hastáncról röviden
- Terminológia

Tegnap és ma

- Táncosok a hosszú éjszakában
- Az egyiptomi keleti tánc aranykora
- Nem csak nőknek!
- A férfiak és a keleti tánc
- Az amerikai törzsi stílusú hastánc
- Táncok az ősi Egyiptomból
- A tánc mint a közösséghez tartozás kifejező eszköze a marokkói berber törzseknél

Szellemiség

- Kapcsolat
- A lelki kapcsolat

Kigyók

- A kigyótánc
- Hogyan bánjunk a kigyókkal?

Kellékek

- A keleti tánc kellékei

Smink

- Henna testfestés a hastáncban
- Színpadi smink: az arc feldíszítés

Kosztúm

- Rövid körutazás a csillogó arany, a csörgő bokadiszek és a népi ékszerek világában
- Show-kosztüm tervezés és készítés
- Az első könnyű ruha
- Az öv elkészítése
- Hogyan fedjük be a show-melltartót?
- A choli

Előadóművészet

- A pillangók kergetése: hogyan éljük túl a lánpalázat?
- Hogyan lesz a tanulóbból hivatásos táncos?

Zene

- A show-hastánc alapritmusai
- Zenei kíséret kellékekkel előadott tánc

* Lásd még a színes hirdetést a 29. oldalon! (A szerk.)

TÁNC
DARCEART

TÁNCPALETTA 2003
XIII. Magyar Színházi és Operaházi

A címdoldalon:
Brolin Tani-Piazzolla/Penderecki:
Macbeth
Lady Macbeth: *Sóthy Virág*
Fotó: **Kanyó Béla**

IV. Tiszántúli Amatőr Klasszikus Balett Fesztivál

A Nyíregyházi Váci Mihály Művelődési Központ és Gyermekcentrum, valamint a Qn-Balett Magán Alapfokú Művészeti Iskola

2004. március 20-án megrendezi a **IV. Tiszántúli Amatőr Klasszikus Balett Fesztivált** csak klasszikus balettegyüttesek és iskolák számára.

Kategóriák: klasszikus balett, karakter tánc, történelmi társastánc.
Kategóriánként szóló, kettős és csoporttáncokkal lehet nevezni.

Korosztályok: gyermek 8–14 évesig, ifjúsági 15–18 évesig, felnőtt 18 éves kor fölött.
Egy csoport maximum 3 táncossal és 16 fővel indulhat. Egy tánc maximum 3 perces lehet!
Részletes felvilágosítás a jelentkezési határidő után.

NEVEZÉSI DÍJ: Táncenként 3000 Ft, a helyszínen fizetve.

Jelentkezési határidő 2004. február 29. a Váci Mihály Művelődési Központ címén.
4400 Nyíregyháza, Szabadság tér 9. • Tel.: 06-42-411-822

Feketéné Kun Ildikó
Nívódíjas és „Tehetségekért” díjas balettmester

TÁNC
DARCEART

COPPELIA Felújított a Magyar Állami Operaházban

A címdoldalon:
Harangozó-Delibes: Coppélia
Swanilda: *Popova Aleszja*
Ferenc: *Cserta József*
Fotó: **Kanyó Béla**

Állandó munkatársak:

Falvai Károly, Forrai Éva,
Gelencsér Ágnes,
Jálics Kinga, Kaán Zsuzsa,
dr. Kaposi Edit,
Kálmán Tamás,
dr. Körtvélyes Géza,
Lőrinc Katalin, Mátai Györgyi,
M. Nagy Emese, dr. Pór Anna,
Rollinger Károly, Truppel Mariann,
Wagner István

Külföldi tudósítók:

Hézsó István (Hollandia),
Königer Miklós (Németország),
Nádasi Myrtil (Anglia),
Zalán Magda (Washington)

Állandó fotósok:

Kanyó Béla,
Rollinger Károly

TÁNC
m ű v é s z e t

Magyarország első és egyetlen önálló táncfolyóirata

Olvassa Ön is!

A kiadványban megjelent cikkek, fotók, grafikák a kiadó tulajdonát képezik.
Átvételük, másolásuk, egyéb felhasználásuk egészében vagy részleteiben a kiadó hozzájárulása és engedélye nélkül nem lehetséges.
A lap szerkezete és kialakítási koncepciója szerzői jogvédelem alatt áll.

Qn Balett
Magán Alapfokú
Művészeti Iskola

4400 Nyíregyháza, Szabadság tér 9.

Balettmester:
Feketéné Kun Ildikó

- klasszikus balett
- karaktertánc
- történelmi társastánc
- dzsesszbalett

5 éves kortól 20 éves korig
Tel.: 06-42-490-872

CSILLAGSZEMŰ
GYERMEKTÁNCCEGYÜTTES

Virányosi Közösségi Ház
Budapest, XII. Szarvas Gábor út 6.

Művészeti igazgató:
* **Timár Sándor** *
* **Timár Böske** *

Néptáncoktatás
3 éves kortól
professzionális szintig
Tel./fax: 394-5046 • Mobil: 06-309-509 137

Esztétikus testképző és Táncművészeti Iskola
I. ker. Művészi Torna MK
1016 Budapest, Mészáros u. 4. I. em.
Telefon: 375-2196

Mesternők neve: **E. Kovács Éva** mozdulatművész, mesterredző, művészeti vezető (tantárgy: művészi torna kezdetektől a legmagasabb szintig). **Schiller Andrea** moderntánc oktató, esztétikus testképző-kinetológus, iskolavezető (tantárgy: művészi torna). **Koczka Zsuzsanna** esztétikus testképző-kinetológus (tantárgy: művészi torna). **L. Ducza Anikó** olimpiai bronzérmes tornász (tantárgy: tartásjavító és kondicionáló torna csak felnőtteknek). **Erdős Viktória** balettmester (tantárgy: gyermekbalett 3-8 éves korig).

Szint: kezdő, középhaladó, haladó
Korhatár: 3 évestől felnőtt korig
Korosztály: gyerek, ifjúsági, felnőtt
Az intézmény igazgatója:
E. Kovács Éva,
a Színház és Filmművészeti Főiskola ny. tanára

ATTITUDE
TÁNCCEGYÜTTES
4032 Debrecen, Poroszlai út 25.

Vénkert Általános Iskola és Művészetoktatási Intézmény

Mesterek:
VOLLAY ENIKŐ
ÁRENDÁS MIKLÓS

Klasszikus balett, modern táncok, sporttáncok, ritmikus sportgimnasztika
Gyermek-, ifjúsági és felnőttoktatás 3 éves kortól, kezdő, haladó és professzionális szinten

Telefon (mobil): 06-309-637-667 (Vollay Enikő)
Iskolaigazgató: **Pappné Gyulai Katalin**

A Magyar Fesztivál
Balett iskolája

Markó Iván szakmai irányításával
Szűcs Sándor Általános Iskola
1047 Budapest Ugró Gyula sor 1-3.

Balettmesterek:
Nyári Gábor,
Issovits István

Balettoktatás 7-10 éves korú gyerekeknek, kezdő szinten

Tel.: 233-2978, fax: 230-8864
e-mail: szucsisk@matavnet.hu
Iskolaigazgató: **Lévai András**

Estella
Hastánciskola

1. 4024 Debrecen, Rákóczi u. 60/A
2. Mórincz Zsigmond Művelődési Ház,
4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 10.

Keleti tánccsoport
Mesternő: **ESTELLA**

Borsosné Kovács Edit táncoktató
Orientalis hastánc (egyiptomi, török, marokkói, tuniszi stílusok)
e-mail: estella3@freemail.hu
Tel./fax: 06-52-429-921
Tel.: 06-70 335-9869

Minden esély megvan rá, hogy egyre kevesebb fiatal érdeklődjön a balett iránt. Mert nincs igazán benne a köztudatban. Valójában már akkor sem volt, amikor a pályára kerültem. Nevelni kellene a fiatalokat, irányítani az érdeklődésüket, ha azt akarjuk, hogy rátaláljanak a nemesebb művészetekre. Annyi felesleges dolog van a világban, hogy az életet széppé tenni akaróknak már nem jut hely.

(10–11. oldal)

Táncosnak születünk. Nyilvánvalóan szembe kell nézni bizonyos fizikai korlátokkal. Amíg az ember úgy érzi, hogy táncos tud maradni, addig táncoljon. Ha észreveszi, hogy már nem képes nap mint nap megújulni, akkor abba kell hagyni. Hogy ez az idő mikor jön el, tőlem is függ, de az együtttestől is, ahol dolgozom. A Győri Balettnél például sok olyan karakter szerep alakítására van lehetőség, amelyet most negyven év körüli kollégáim zseniálisan oldanak meg.

(12–13. oldal)

Ezek a produkciók az együttes bevételeinek növelése mellett fontos a szakmai hozadék. Színpadi rutinra tesznek szert a fiatalok, megismerkednek más koreográfusokkal, sőt műfajokkal. Megállapodás is született, hogy az elkövetkezendő időben mi leszünk az Esztergomi Nyári Játékok táncára. Sőt, egészen friss hírrel is szolgálhatok: Egerben, a tervek szerint nyaranta az Egri Csillagok kétrészes előadását tervezik 10-12 alkalommal, s továbbra is a mi közreműködésünkkel.

(14–16. oldal)

Amikor az együtttest ötvenhatban szétrúgták, akkor tagjai elmentek az Operaházba, és ott kitűnően megállták a helyüket. Megállták, mint táncosok! Sőt, ennek az egésznek a csúcán olyan koreográfus dolgozott, mint Seregi Laci, aki szintén világhírű! És megállták a helyüket, mint énekesek. Hísz Gregor Jóska, vagy Ilosfalvy Róbert is innen indult.

(17. oldal)

Úgy tudom, a Művészeti Tanács meghatározta a maga számára, mit ért modern balett illetve modern tánc alatt, tehát hogy a nyitásnak mi legyen a szakmai kritériuma. Mert valóban, ez a nyitás sem mehet egyik napról a másikra. Pontosan azért nem, mert minden táncirányzat van azon a szinten Magyarországon, mint például az Egyesült Államokban, Franciaországban, vagy másutt. Nem szabad azt tenni, és ezt a Művészeti Tanács is jól látta, hogy Magyarországon létezik a klasszikus balett, amelynek világsztárjai vannak, és ahhoz mérünk egy olyan irányzatot, amelyik még csak nyitogatja a szárnyait. Így nagyon nagy lenne a kontraszt.

(18–19. oldal)

Fontos, hogy a társulat női és férfikara mind az I. és a III. felvonás nagyszabású balettrészleteiben együtt, mind a különféle cselekményes szituációkban külön, üde, friss benyomást keltett. Miközben élvezetes táncuk, élükön a szólis-

ták nagyszerű teljesítményével, a mai balettigazgató döntését is igazolta, a mai közönség előtt is tökéletesen bebizonyította az „öreg” Harangozó Gyula kivételes balettkötői és szerkesztői zsenialitását.

(20–23. oldal)

Sőt, a koreográfiát mintha nem is a Győri Balett adta volna elő, hanem egy ismeretlen, idegen, ám nagyszerű kvalitású kortárs együttes, amelyik – ez is jól látszott (!) – valóban tökéletes balett-alapokkal rendelkezik. A *Macbeth* után a Győri Balett nyugodtan felvehetné a *Győri Kortárs Balett* nevet!

(24–25. oldal)

Egyszerre szól a taps a táncalkotó leleménynek s a filmkockák által megőrzött titkokat életre keltő, vérrel telítő, újraalkotó táncosok alázatos munkájának, végsőkéig vitt hűségének. Nem csikorog, nem tesz fölösleges mozdulatokat a profi táncoló test: minden, a legapróbb gesztus is, gondosan kidolgozott, és a helyén van! Nem a tánc lépések, figurák és motívumfüzések pontos és stílusos lemásolásáról van ugyanis szó csupán, hanem az egyedi gesztusok, „civil”, nem is táncos mozdulatok teljesen érvényes megjelenítéséről is.

* * *

Ezúttal nem csupán a vérszomjas Drakula elevenedik meg a színpadon (ráadásul két példányban), Zsuráfszki a gróf alakja köré varázsolja a vadregényes Transylvania szépséges leányait és virtuóz táncait is. Efféle „couleur local” teljes mértékben hiányzott az eddigi Drakula-feldolgozásokból, s éppen ez adja a Budapest Táncegyüttes darabjának egyik erősségét.

(30–31. oldal)

A korszerű táncpedagógiai módszerek fel kell ölelnie a képzésben az ide vonatkozó tudományos kutatások eredményeit is, amelyek segítségével e dolgozat is készült. A mozgásbiológia, a képességfejlesztés, a fejlődéslelektan, az oktatás- és neveléstudomány, valamint a zenei ismeretek eredményeinek segítségével – remélem – sikerült indokolni és alátámasztani mindazokat az elképzeléseimet és javaslataimat, amelyeket a kollégák és a jövő balettpedagógusai figyelmébe ajánlok.

(34–35. oldal)

„Minden mozgás mintegy tükörben mutatja a belső embert. Megmutatja lelki életünk hullámzásait, továbbá a velünk született vagy szerzett, állandó tulajdonságokat. Jellemző a testi karakterre, vérmérsékletre, ösztönéletre. Az ember egész személyiségére. Rá vall a művészi fantáziára, éppígy megmutatja a lelki megkötöttségeket, gátlásokat, az elleplezett gondolatokat és érzelmeket, ha a mozdulatok nyelvén értünk.”

(38–43. oldal)

Last Dances Cardot árulnak húsz euróért, amely átruházható, és személyenként bármely táncelőadás bármely kategóriájú belépőjegyéhez 50%-os kedvezményt biztosít.

(43–44. oldal)

Kaán Zsuzsa

Kaán Zsuzsa
főszerkesztő

„Az igazi kihívást a nagy klasszikus szerepek jelentik!”

Beszélgetés Cserta Józseffel

Petipa–Minkusz:
Don Quijote
Basil: Cserta József
Fotó: Kanyó Béla

A szálás, szikár fiatalember – „az ifjú herceg” szerepkörből – először mégis a Próba Jézusaként győzött meg: egész lényével élte át a tragédiát.

Ahogy a közelmúltban bemutatott „Amadeus” apaszerepét: Leopold Mozartot alakította, már egyértelművé tette: harmincévesen érett be igazán. Fizikailag is megerősödött, technikája biztonságosra csiszolódott, jó táncosból tudatos, színészilag is avatott művésszé vált. Tizenegyedik évadját tölti a Nemzeti Balett társulatánál.

Negyven szereppel a háta mögött igazolja: a „hercegi” skatulyából kilépve (bár nem véglegesen), a neoklasszika s a kortárs művészet sem áll messze tőle. Cserta József bármennyire is tiltakozott egykoron az anyai terv ellen (hogy ha már saját balerina-álma beteljesületlen maradt, három fia közül valamelyik balettművész legyen), mégiscsak sikeres táncművész lett. Ma már csak mosolyog azon, hogy kilencévesen Székesfehérvártól az Andrassy útig tuskolták, ahol az első nekifutásra felvették a Balett Intézetbe... Nyolcan végeztek, mégis csupán hárman kerültek az Operaházba.

Ez akkoriban különösen nagy megtiszteltetésnek számított, hiszen rendkívül nagy hiány volt férfitáncosokban. Az akkori balettigazgató, Szakály György, már az első évben hat szerepet bízott rá.

– Mit jelentettek a kezdeti évek, amikor egyik este a karban táncolt, másnap esetleg, ugyanabban a darabban, a főszerepet alakította?

– Fárasztó és hosszú az út annak, aki egyik napról a másikra szólistává nőheti ki ma-

gát. A pályakezdés álmai vezérlik az embert, és a „lehetetlen” szó hiányzik a szótárából. A magam részéről kettőzött energiával dolgoztam, hogy megfeleljek e „kettős” mércének. A technikai fejlődést csak úgy lehetett elérni, hogy az át-

lagnál többet dolgoztam. Mellesleg ez az időszak arra volt jó igazán, hogy szinpad rutinra, szituáción belüli viselkedésre, s a partnerekkel az egymáshoz igazodásra szert tegyek.

– Első főszerepe Colas, a Rosszul örzött lány ifjú legénye

volt, majd a Csipkerózsika Desiré herceget táncolta. Következett a Diótörő hercege, majd a Fából faragott királyfi, Lysander a Szentivánéji álomban, Vronszkij az Anna Kareninában. Az abszolút klasszika után megnyílt az út a modern balett-koreográfiák felé. Milyen érzés volt „belépni” ebbe a világba?

– Az igazi kihívást a nagy klasszikus szerepek jelentik, mert azokat a legnehezebb eltáncolni! A kilenc éven keresztül megszerzett klasszikus alap nélkül nem tudtam volna egyiket sem megoldani, hiszen a neoklasszika és a modern balett arra épül. Hozzáteszem, a kortárs balett – legalábbis kifejezési formájában – egyre jobban távolodik az akadémikus hagyománytól. Új távlatok nyílnak, az ebből fogant művek pedig addig élnek, ameddig a közönségény élteti őket. Bizonyos határig magam is szívesen „elmegyek”, de a szélsőségek nem vonzanak.

– Példának hadd idézzem fel, hogy három különböző koreográfiában táncolta A fából faragott királyfi Királyfi-alakját. Elsőként Fodor Antal művében aratott igazi sikert. Fiatal titánként – Önt idézve – úgy érezte, meghódítja az egész világot.

– A bemutató igazi, örömteli, felszabadító élményt hozott. Seregi László koreográfiájában már kissé távolabbi szemlélttem Királyfi-szerepemet, hiszen egyszerűen lenyűgözött a mester profizmusa, amellyel a figurát rám szabta, az előzőnél egy fokkal klasszikusabb stílusban.

– A harmadik változatot a Szegedi Szabadtéri Játékokon táncolta, Juronics Tamás nagy vitát kiváltott koreográfiájában. Úgy érzem, ez az a határ, amelyre az előzőekben utalt.

– Való igaz, igen merész elképzelései voltak Juronics Tamásnak. Eleinte tartottam egy kicsit a koreográfiától, de ahogyan megismertem a mű belső logikáját, „értelmezését”, ahogyan magyarázatot kaptam kérdéseimre, elfogadtam a Királyfi megkísértését, azaz annak az öröklődésnek a megmutatását, amely a polgári életvitel és a művészvilág életformája között feszül. Mozgásvilága viszont olyannyira különbözött minden addig eltáncolt szerepemtől, hogy szinte lépésenként kellett gondolatilag rögz-

zitenem. Nehéz volt, de sokat profitáltam belőle – tágabbra nyílt előttem a világ.

– *Pártay Lilla koreográfiái a neoklasszikát hozták be az életébe.*

– S míg a klasszikus baletknél jószerivel a tánc csiszoltságára kell figyelni, például arra, mennyire tökéletes a kéztartásom, milyenek a forrásaim, az ugrásaim, mennyire vagyok hibátlan partner stb., addig az Anna Kareninában Vronszkijként már megtapasztaltam, milyen izgalmas feladat egy hús-vér embert megformálni, mert ez igazi színpadi-színházi élményt ad. Leopold Mozart még többel gazdagított, mivel évtizedeket kellett átfogni az apa-fiú kapcsolatában. Ez az első alkalom, hogy idősebb férfit alakítok, méghozzá egy olyan történetben, amely eléggé ismert a zeneszeretők körében...

A hercegektől pszichésen is el lehet fáradni fizikailag, mert szinte „csak” a technikai megmértetés a fontos. Am Amadeus szigorú apjaként világot kellett „megmozgatni”, és ez igazi karaktert kívánó feladat. Pártay Lilla elképesztő módon tudja elindítani a táncosban a gondolatokat a szereppel kapcsolatban. Egy-egy mozdulattal képes megmutatni, mit is gondol a figuráról, a szituációról, a többi az egyéniség dolga. Ezért is marad ez a munka nagyon emlékezetes a számomra.

– *Már az Amadeusban erőteljes változást vettem észre színpadi magatartásában. A korábbiaknál sokkal határozottabb, magabiztosabb lett. A változás jó hatással volt az őszi Coppélia-felújításra is: alakításában felszabadult, vidám, amolyan „fickós” Ferencet láthattunk. Remek kettőst alkotak Aleszja Popovával, akivel gyakran táncolnak együtt. Ön hogyan látja: előnyös az állandó táncospár-kapcsolat, hisz, úgy tűnik, ez nálunk lassan kimegy a divatból?*

– Sok szempontból egyszerűbb és könnyebb. Amikor például az előadásokra próbálunk, egyáltalában nem mindegy, hány órát töltünk a próbateremben, vagy hogy három vagy hat alkalom kell-e az összeérésre. Az ún. „nagy párosok” csak éveken át tartó együttáncolásból születnek. Ez külföldön sincs másként. De ne feledjük: annak idején az újságok, a rádió, később a

televízió is gondoskodtak a sztárolásról. Mára témaként a magánélet, a botránykeresés; a színpadra lopott meztelen valóság maradt.

– *Ugy gondolja, hogy a klasszikus balett léte is veszélyben van?*

– Minden esély megvan rá, hogy egyre kevesebb fiatal érdeklődjön a balett iránt. Mert nincs igazán benne a köztudatban. Valójában már akkor sem volt, amikor a pályára kerültem. Nevelni kellene a fiatalokat, irányítani az érdeklődésüket, ha azt akarjuk, hogy rátaláljanak a nemesebb művészetekre. Annyi felesleges dolog van a világban, hogy az életet széppé

tenni akaróknak már nem jut hely. Azelőtt persze ilyen gondolatok nemigen jártak a fejekben, de ma már higgadtabb vagyok, nyugodtabban élek. Céltudatosabb lettem, sok mindent megtanultam, megéltem, hiszen tizenéves korom óta a magam lábán állok.

– *Nemrég múltott harminc esztendő. Szakmai elismerése sem késett. A Harangozó Gyula-díj és a Philip Morris Balettdíj birtokában gondolt-e a jövőre?*

– A táncos pálya befejezéséről ugyan még nem gondolkodtam, de a jövőmet igyekszem megalapozni. Vállalkozásba kezdtem, igaz, eleinte kény-

szerből. Néhány évvel ezelőtt még igencsak szerény fizetésből, egy 28 négyzetméteres, sötét lakásban éltem, és tisztességes körülményekre vágytam. A Sansha balettmárka itthoni forgalmazása ma már jól működik, az operaházi fizetések is sokat javultak, és végre beköltözhetünk első, igazi pihenést, kényelmet, kikapcsolódást biztosító otthonunkba. De néhány „örületes” hónap után elsősorban az irányítás lett a dolgom, nehogy a vállalkozásom a pályám rovására menjen: legnagyobb öröömre ugyanis bőven vagyok a jobbnál jobb szakmai feladatoknak!

Mátai Györgyi

Harangozó-Delibes: Coppélia
Ferenc: Cserta József
Fotó: Kanyó Béla

„Szerepeim meghatározzák az életemet!”

Beszélgetés Velekei Lászlóval, a Győri Balett szólistájával

Hosszú lenne felsorolni a Győri Balett számos repertoárbalettjét, azokat a hazai és külföldi alkotásokat, amelyekben Velekei László eddig táncolt. A legújabb a Macbeth, amelynek a címszerepét alakította. Az előadást a győri bemutatót követően a budapesti közönség is nagy tetszéssel fogadta.

A 2003-as évben a Győri Balett ifjú táncosa több hivatalos elismerésben is részesült. Fülöp Viktor Táncművészeti Ösztöndíjat kapott, valamint ő lett a Philip Morris Junior Magyar Balett-díj kitüntetettje.

Jemniczky Zsolttal, a Philip Morris Magyarország Vállalati Kapcsolatok igazgatójával a Junior-díj átvételkor

– Ilyen fiatalon tudatában van-e annak, hogy más előadóművészekkel összehasonlítva, milyen nagy sebességgel halad egy táncos pályája? A magáé mindenképpen.

– Úgy gondolom, hogy 25 évesen már elég sok mindent eltáncolhattam, és ez nagyon jó érzés. De remélem, mindez még csak a kezdet. Szeretnék nagyon-nagyon sokáig táncolni.

– Vajon meddig lehet?

– Táncosnak születünk. Nyilvánvalóan szembe kell nézni bizonyos fizikai korlátokkal. Amíg az ember úgy érzi, hogy táncos tud maradni,

addig táncoljon. Ha észreveszi, hogy már nem képes nap mint nap megújulni, akkor abba kell hagyni. Hogy ez az idő mikor jön el, tőlem is függ, de az együtttestől is, ahol dolgozom. A Győri Balettnél például sok olyan karakterszerep alakítására van lehetőség, amelyet most negyven év körüli kollégáim zseniálisan oldanak meg.

Ezért bizakodom, én is képes leszek rá.

– Önéletrajza szerint 10 éves koráig néptáncot és versenytáncot tanult. Milyen korán kezdte a pályát?

– Négyéves koromtól a mosonmagyaróvári néptánc-együttesnél táncoltam, fesztiválokon vettem részt. Utána 9-10 éves koromig tartott a versenytánc-korszak. Résztvettem versenyeken, holott a korhatár 12 év. Eljutottam a Savariára is, ahol második helyezett lettem. A szüleim segítettek ebben, hiszen ők is táncosok voltak.

– A zsűri jóságosan behunyta a fél szemét?

– Gondolom, kicsit meghattotta őket, hogy az a kislány milyen nagy akarással teszi a dolgát. Persze koromnál, méretemnél fogva a bécsi kerिंगő esetében nem tudtam felvenni a versenyt senkivel, de a latin-amerikai táncoknál mindig is tudtam jeleskedni.

– Aztán négy évet töltött az Állami Balett Intézet falai között.

– Hatalmas dolognak számított, hogy a felvételin 600 jelentkezőből engem is megfelelőnek találtak. Ám arra a rendkívül erős iskolára én lelkiileg még nem voltam érett. Illetve nagyon anyás voltam, és vidéki kislányként, tízévesen hihetetlenül egyedül éreztem magam Pesten. Nem tudtam feldolgozni a családtól való elszakadást, s e lelki teherrel megfelelni sem tudtam a klasszikus balettképzés magas követelményeinek. Mindezek miatt azt az örömet sem éreztem, amit néptáncos és versenytáncos koromban. Négy év után eltanácsoltak, de hangsúlyozták, hogy tehetséges vagyok, ne hagyjam abba.

Mivel fájó élményeim voltak, a nyári szünet elején komolyan elgondolkodtam, nem kellene-e valami egészen más irányban folytatni az életemet. És pontosan emlékszem a pillanatra, amikor egy szép nyári napon fölébredtem, és teljes tudatossággal megfogalmazódott bennem:

mégis, mindenképpen táncos szeretnék lenni! Ennek nyilván korábban kellett volna megtörténnie. Irigykedve nézek azokra, akik már tízévesen átélhették ezt az elhivatottságot. Le a kalappal előttük. De felnőtt fejjel igazából nem vádolom magam.

És megint szerencsém lett. A Pécsi Művészeti Szakközépiskolában folytathattam tanulmányaimat. Hálával gondolok mesternőimre: Kovács Zsuzsára és Uhrík Dórára. Ők nagyon sokat tettek azért, hogy magamra találjak.

Ez olyannyira sikerült, hogy amikor végeztem, nyertem egy világ-ösztöndíjat Martha Graham tánciskolájából. A világon egyedülként kaptam meg. Ám még mindig nem mertem ezt az egészet felvállalni, s inkább itthon néztem körül. Hallottam, hogy Markó Iván visszatért Magyarországra, s akkor tudtam, hogy nekem oda kell mennem. Volt egy nagyon kemény felvételi balettóra. Három órán át tartott. S Markó Iván engem is kiválasztott az együttesébe.

– Ahonnan azután egy év múlva eljött.

– Hét hónap múlva. Markó Ivántól rengeteget tanultam. Legfőképpen a szakma alázatát. Ez nagyjelentőségű volt számomra, az egyik legfontosabb dolognak tartom. Ám nekem kicsit más elképzeléseim voltak, ezért akartam továbblépni.

– A Győri Balettnél két évi táncari tagság után magántáncos lett. S akkor mintha felgyorsultak volna az események. Sok gyönyörű feladatot kapott. Melyiket szerette különösen?

– Mind közel áll a szívemhez. Jelenleg a legfontosabb a Macbeth, amit a közelmúltban mutattunk be. Ez a szerep kész férfit kíván. Amikor Rómeót táncoltam, akkor civil életemben is én voltam a legboldogabb hősszerelmes. Valóban úgy találom, hogy a szerepeim határozzák meg az életemet. Legalábbis formálnak engem. Ezt biztosan érzem.

– Hallottam, hogy volt egy sérülése. Nyilván rendbe jött már, hiszen időközben beállt a Klezmer Táncszvitbe és a Macbeth főszerepét is vállalni tudta.

- Egy „fáradásos törés” van a lábamban. A mai napig is szenvedek tőle. A sok munka következtében gyulladás keletkezett a sípcsontomban, s egy darabka hiányzik is belőle, mert leváltak róla csontdarabok, ami erős fájdalommal járt.

- Ezt még hallgatni is keserves.

- Szomorú történet, mert kicsit az egész táncos létre jellemző: a szívünk táncolna, de a testünk egy idő után már nem engedelmeskedik. Ezt én most fiatalon folyamatosan megélem. Bármennyi időt is szívesen eltöltenék a próbateremben, mert számomra ez a legfontosabb a világon, s most mégis vissza kell vennem a tempóból, amíg meg nem gyógyul teljesen a lábam. Hál’ Istennek nem kell megműteni, csak idő kell ahhoz, hogy teljesen rendbe jöjjen.

- Most mennyi gyakorlás engedélyezett?

- Úgy szoktam, hogy amíg tudom, addig folytatom, és amikor már nagyon erős a fájdalom, akkor két-három napig kihagyom az ugrásokat. De minden próbán jelen vagyok, az előadásokon pedig persze mindent megcsinállok.

- És ha ezt elolvassa a kezezőorvosa, lehet, hogy keresztben lenyeli magát?

- Az lehet. Már több orvostól megkaptam a megjegyzést, hogy nem vagyok normális. Ijesztgettek, hogy ha nem pihenek, akkor esetleg egy évig is feküdnöm kell. De szerintem ők ezt nem értik meg.

- „Normális halandók” számára elképzelhetetlen, hogy a táncos mennyire más fából van faragva. Fogalmuk sincs róla, micsoda erőfeszítést tesz azért, hogy elképzeléseit megvalósítsa. Jutalma az eredmény: a siker, a közönség szeretete, ami kárpótol e küzdelemért. Táncos teljesítményét díjjal is elismerték. A Fülöp Viktor ösztöndíjat hogyan hasznosította?

- E díjban számomra nagyobb jelentőségű az erkölcsi elismerés. Sok fiatal tehetség már megkapta. Jó érzés közéjük tartozni. Az ezzel járó anyagi támogatás megkönnyítette az életemet, mert ezáltal sikerült följárnom Pestre, és látogatnom szakmai kurzusokat s előadásokat. Év közben ez nem olyan egyszerű, mert itt

Győrben sok a munkánk, ezért inkább a nyári szünetben adódik lehetőségem egy vagy kéthetes kurzuson résztvenni.

- Nyáron mennyi szünetük van?

- Egy évben összesen hat hét. Mérlegelni kell hát, hogy ezt az időt is a táncra fordítsam-e, hiszen ezalatt azért muszáj lelkileg és fizikailag is feltöltődni. Viszont tudom, hogy minden újjal, amit megtanulok, több leszek, s hogy mindez később beérik.

- A Philip Morris Junior-díj váratlanul érte?

- Meglehetősen, hiszen sok fiatal tehetség van, aki méltó rá. Nagyon sokat köszönhetek Kiss Jánosnak, az igazgatómnak, hogy ő gondolt rám, és támogatott.

- A táncon kívül van egyáltalán lélegzetnyi szabadideje?

- Egy átlagos napon délelőtt próbálunk, kettőtől négyig ebédszünetünk van, aztán hatkor ér véget a próba. Utána már az egész napunk szabad. Kivéve, amikor este

előadás van, mert akkor hatkor hozzá kell kezdeni az előkészületekhez.

- Jól hallottam? Úgy érte, hogy ha nincs előadás, akkor este hattól már „az egész napjuk szabad”?

- Lehet, hogy ez mulatságosan hangzik, egyeseknek riasztónak tűnik. De higgye el, amikor elkezdődik a nyári szünet, akkor az egyik felem azt mondja: hú, de jó, hogy már itt a nyár, kicsit fellélegezhetek, lekerül a vállamról a teher. Ám két-három nap múlva szinte nem tudok magammal mit kezdeni. Úgyhogy ez az időbeosztás így rendben is van: így tudok eljutni valameddig az életben, és számomra fontos, hogy nap mint nap be tudjam ezt bizonyítani.

- Hát, az a bizonyos elhivatottság, amiről azt gondolta, korábban is megszülethetett volna magában, mára igazsággá vált.

- Amikor édesanyám erre az útra terelt, amiért hálás vagyok neki, akkor azonnal megtapasztaltam, hogy a

mozgás egyfajta örömet jelent nekem. S a különböző tánctechnikák elsajátítása során igyekeztem minél ügyesebb lenni, hogy büszkének legyenek rám. Aztán később, az évek múlásával azt is megtapasztaltam, hogy ez nekem mind több boldogságot ad. Ha szomorúságom, bánatom van, a táncban azt is megtudom fogalmazni. Én sosem akartam „a nagy művész” szerepében tetszelegni. Olyan ember szeretnék lenni, aki teljesen őszintén meg tud nyilvánulni a színpadon. Bármilyen karakter megformálása érdekes lehet.

- Szeretném, ha minél több magához hasonló, érzelmgazdag, romantikus lélek élne körülöttünk a világban. Megtalálja-e hasonlóan érző, gondolkodó barátait?

- Sok jó barátom volt és van is. De megtanultam elfogadni azokat is, akik nem mindig ugyanúgy látják az életet, ahogyan én. Am ettől még ők is lehetnek igazi jóbarátaim.

Jálics Kinga

Brolin Tani-montázs: Macbeth
A címszerepben: Velekei László
Fotó: Kanyó Béla

„Az együttes föl vállalta a Janek-hagyaték ápolását!”

Beszélgetés Halmi Zoltánnal és Balogh Edinával, a Dunaújvárosi Vasas Táncegyüttes művészeti vezetőivel

A Dunaújvárosi Vasas Táncegyüttes 2002. december 14-én ünnepelte 50 éves évfordulóját. A vele egyidős város adott otthont, pénzt, lehetőséget 50 éven át, hogy színvonalas néptáncegyüttes képviselje az új várost az országban és a külföldi folklórfesztiválokon.

Több vezetői korszak után két fiatal vette át az együttes vezetését 2001 szeptemberétől. Ők hozták létre a félévszázados jubileum műsorait.

Am azóta övük a hétköznapi felelőssége is a sok gyerekért, fiatalért.

Halmi Zoltán és felesége: Balogh Edina örömmel mesélt a megújuló együttesről, a közelmúltbeli szép ünnepről és a jövő feladatairól.

- Zoli, te 1987-ben végeztél a Táncművészeti Főiskola néptánctagozatán, onnan szerződöttél a Honvéd Együtteshez. 1996-ban miért jöttél el, és hogyan lettél együttesvezető?

- **H. Z.:** A táncot nem hagytam abba, csak – majd 9 év után – szabadúszó lettem. Megelégedtem a kötöttségekkel. Azt, hogy nem magam rendelkezem az időmmel, és nem mindig kapok olyan feladatot, ami igazán izgat. Érde-

keltek más dolgok is, például az éneklés. Elmentem Egerbe, ahol táncoltam, koreografáltam, és játszhattam musicalek (Gospel, Egri Csillagok) énekes szerepeit. Edinával is Egerben találkoztam. Mindkettőnk családja egri, így már ismertük egymást, de igazán ott találunk egymásra.

- *Olyannyira, hogy később esküvő is lett belőle...*

- **B. E.:** Igen, 1999-ben házasodtunk össze. Akkor hagy-

tam én is ott végleg az Állami Népi Együttest. Már 14 évesen az együttesben táncoltam, eleinte ösztöndíjasként, majd hivatásos táncosként, mert Timár Sándor 1991-ben nagyszabású fiatalításba, tánc-karcserebe fogott. Édesapám révén, aki 1979 óta klarinét-szólista a MÁNE-ban, gyakori látogató voltam, és amióta az eszemet tudom, mindig táncos akartam lenni. Tudatosan készültem erre a pályára. Bu-

dapesten az Alsóerdősori iskolába jártam, ahol már kisgyerekként megtanultuk a magyar néptánc alapjait.

- *Hogyan kerültek Dunaújvárosba?*

- **H. Z.:** 2000 májusától Neuwirth Annamária (Panni) hívott minket oda tanítani, órákat tartani, aki éveken át a szíven viselte az együttes sorsát. Még akkor is, amikor már nem ő volt a vezetője.*

- *Tudtátok, mi vár rátok? Gondoltátok, hogy hosszú és komoly lesz a feladatotok? (A napi 120 kilométer autózást oda-vissza csak épp megemlitem, mint mellékes „adottságot”, mert nem Újvárosban laktok, hanem Érden.)*

- **B. E.:** Zoli azelőtt is tanított, a százhalombattai Forrás Együttesben volt főállású tanár 4 éven át. Együtt pedig már koreográfiát is készítetünk Egerben, az Agria Játékokra. De hogy mi vár ránk Dunaújvárosban, az valóban kérdéses volt.

Az igazat megvallva, a Dunaújvárosi Vasas Együttes tagjaiból már kétszer fel lett töltve a Közép-Európa Táncszínház, s legújabban a Ciceró vezetésével működő Dunaújvárosi Táncszínháza. Egyszóval egy szétesett, széthullófélben lévő csoportot vettünk át. De az itt maradtak ki voltak éhezve a rendes munkára. Elmondhatjuk, hogy nagy bizalommal fogadtak bennünket. Mi pedig igyekszünk is ennek a bizalomnak folyamatosan megfelelni.

- *Színvonalas táncegyütteshez jó közösséget kell kovácsolni, de a folyamatossághoz biztos anyagi háttér is kell. Sőt, jó képességű, lelkes utánpótlás is. Hogyan sikerült mindezt létrehozni, biztosítani?*

- **H. Z.:** A Munkásművelődés Központ Kht. (MMK) a fenntartónk. Ők adnak ott-

Fotó: Katkó Tamás

*Péterffy Attila többéves korszaka után Neuwirth Annamária volt a művészeti vezető (a Bihar Együttesben és a Szakmai Házban végzett munkája mellett). Segítőtársnak először a Biharból Szógi Csabát hívta. Ezzel kezdődött az ú.n. „Janghy B. Zita”-korszak, azaz Szógi (..ghy) Csabán kívül Énekes István, Janek József és Bognár József közös alkotói és vezetői „aranykora”. Tőlük Rácz Attila (Ciceró) és Skaliczky Andrea vette át az együttest. (A szerző)

Pillanatkép a *Betonkoszorú* című jubileumi előadásból

hont nekünk: öltözőket, irodát, jelmeztárat. Az MMK az idén gyönyörűen felújította a próbatermeket, és korszerű hangtechnikát is kaptunk.

- **B. E.:** A régi és elhasznált jelmezek minden egyes fellépéskor nagy gondot jelentettek az együttesnek. Új jelmezeket kellett készíttetni, és azokat karban tartani, mosni, vasalni, tisztítani. Gyönyörű jelmezeket kaptunk és egy tüneményes munkatársnőt, mindenki Mamiját (Köszegi Károlynét), aki mindezzel foglalkozik. A biztos háttér tehát mindenképpen Szántó Péter igazgató lelkes és elkötelezett támogatásának köszönhető.

- **H. Z.:** Igaz, a sok kis szakkör és tanfolyam mellett valóban mi töltjük meg zsvajjal, étellel az intézményt. 2002-től a *Violin Művészeti Iskola* keretein belül tanítjuk azokat a gyerekeket, akik korban befelelnék az iskolai oktatásba. Jelenleg 5 csoport van, a legidősebbek alkotják magát az együttest. A NAT szerinti helyi tantervvel dolgozunk. Az autentikus néptánc mellett Molnár-technika és

klasszikus balett-alapok tanításával fejlesztjük a koordinációs készséget, de ritmika, ének és gimnasztika is szerepel a tantárgyak között.

- **B. E.:** Egy héten a közép-ső csoportoknak 2x2óra az elfoglaltsága, a kicsiké 2x1 óra. A nagy, előadásokat is produkáló csoportnak heti 3x3 óra a próbaideje. 150 „gyerekünk” van, akik igen csekély összegű tagdíjat fizetnek. Ebből tartjuk el magunkat. Évente 50 előadást adunk a városban és Fejér megyében. Kérdésedben a jó, összetartó közösséget említetted. Mi lehetne jobb példa, mint hogy vannak olyan tagok, akik Székesfehérvárról, Kecskemétről, Szekszárdról és Budapestről járnak hetenként háromszor Dunaújvárosba, hogy együtt legyenek a barátaikkal, és jót táncoljanak...

- **Hogyan láttatok a művészeti munkához?**

- **H. Z.:** Elsőként át kellett szervezni a csoportokat, átnézni a repertoárt. A repertoárépítéshez több módon kezdtünk hozzá. A régi, de jó számokat – nem volt sok – felújítottuk. Leginkább új szá-

mokat kellett készíteni, s ehhez többnyire vendégkoreográfusokat hívtunk, illetve más együtteseknél futó jó koreográfiaiak közül válogattunk, ha az eladható volt. Így más számok mellett *Timár Sándor*, *Zsuráfszki Zoltán*, *Mihályi Gábor*, *Román Sándor*, *Makovinyi Tibor* koreográfiai színesítik a repertoárunkat.

- **B. E.:** A legnagyobb kihívásnak eddig az 50 éves évforduló megszervezése bizonyult. 2002 decemberében a Bartók Kamaraszínházban kétféle műsort hoztunk létre. Az elsővel az együttest ünnepeltük. A jelenlegi csoportok és a régi tagok, mint vendégek táncoltak egy válogatást a legszebb és legemlékezetesebb számokból. A másik alkalommal a város és az együttes közös születésnapjáról emlékeztünk meg egy rendhagyó előadással.

- **H. Z.:** A *Betonkoszorú* című, pont 50 perces műsor a város és az együttes történetét mesélte el, az alapító tagok, a mai együttes tagjai és a gyerekcsoportok részvételével Carl Orff *Carmina Burana*-jának tételeire és Ray Manza-

rek (a legendás Doors billentyűse) *Carmina*-adaptációjának részleteire.

- A „beton” az ipari város alkotó anyaga és többek között működésének terméke is. A sok ipari létesítmény, amely „koszorúként” öleli át a várost, nemcsak munkalehetőséget teremtett, de benépesedését is serkentette. A „koszorú” az ókor óta a dicsőség, a győzelem, az ünneplés jelképe. *Barbarkoszorú* került az ókori olimpiónok, *tövískoszorú Jézus* homlokára. Különböző színű-virágú *koszorú* nemcsak a menyasszonynak, de a halottnak is jár.

A *koszorúnak* a magyar folklórban is meghatározó szerepe van a gyermekjátékoktól a felnőtt ünnepekig. E két szó elegye érdekes, bizarr szóösszetétel, még akkor is, ha köztudott, hogy szakszóval a házak tetőszerkezetének alapját is „betonkoszorúnak” hívják.

A műsor címe tehát sokféle gondolatra készíti az embert. Vajon arra a szimbiózisra utal, melyben az új „szocialista” város(ok) lakói éltek mindennapjaikat, a beton között betont

A Dunaújvárosi Vasas Táncgyűttes produkciója
Fotók: **Katkó Tamás**

gyártva, miközben a vidék, a parasztság munkája nélkül a szocializmus építése éhhálba fulladt volna?

– **H. Z.:** Természetesen a cím, s maga a táncmű is az „ötletgyáros” koreográfus Énekes István, és volt alkotótársa: Szögi Csaba szüleménye. A darabot azonban meg kell nézni, hogy kiderüljön, a felvetett gondolatok közül kinek-kinek melyik jelenik meg benne. Nagyon sokat készültünk rá, Zánkán, edzőtábor keretében dolgoztunk a bemutatóra.

– *Remélem, ezek a műsorok láthatóak lesznek a jövőben is. De mivel készültök még?*

– **H. Z.:** Jelenleg egy Janek-műsorral. A néptánctagozaton két fiatal mester: Janek József és Zorándy Mária volt az évfolyamvezetőnk. Mindent beleadtak a tanításba, igazi egységes évfolyam alakult ki. Janek mester, noha már néhány éve, hogy tragikusan korán elment, máig közel áll hozzám. Úgy érzem, ha már együttesvezető vagyok, és tehetséges fiatalokkal dolgozhatom, Janek József életművéből kötelességem bemutatni nekik minél többet. Az együttes tehát föl vállalta a Janek-hagyaték ápolását: szeretnénk az összes számát repertoáron tartani! A közeljövőben létre-

hozandó Janek-est a Betonkoszorúval egy kétrészes tematikus műsort alkotna. S természetesen az autentikus néptáncműsorokat is továbbfolytatjuk, sőt újabbak is készülnek rendszeresen.

– *Emlékszem, egy televíziós közvetítésben, az Esztergomi Nyár három produkciójában láttam az együttest.*

– **B. E.:** Ez még 2002-ben volt: az *Attila, Isten kardja*, az *István, a király* és a *Veled Uram* című Szörényi Levente-művekben szerepeltünk, s mindezt a *Trilógia* című füzte össze. A koreográfiákat Román Sándor készítette, és Makovinyi Tibor tanította be.

Emellett az Egri Vár 450 éves évfordulójára, az *Egri Csillagok* című Várkonyi Mátyás-féle rockopera keresztmetszetében is szerepeltünk.

– **H. Z.:** 2003-ban, az „István” mellett már Bizet *Carmen*jéhez is bennünket kért fel egy színpadi ügynökség tánckarnak – *Fodor Antal* koreográfiájával, *Sebestyén Csaba* betanításában. Ezek a produkciókon az együttes bevételeinek növelése mellett fontos a szakmai hozadék. Színpadi rutinra tesznek szert a fiatalok, megismerkednek más koreográfusokkal, sőt műfajokkal. Megállapodás is született, hogy az elkövetkező időben mi leszünk az Esztergomi Nyári Játékok tánckara. Sőt, egészen friss hírrel is szolgálhatok: Egerben, a tervek szerint nyaranta az Egri Csillagok kétrészes előadását tervezik 10-12 alkalommal, s továbbra is a mi közreműködésünkkel.

– *Zoli, abban énekelisz is újra? Hiszen a Margitszigeti Szabadtéri Színpad előadásain Novák Péter mellett, s később Egerben is te énekelted Bor-nemissza Gergely szerepét.*

– **H. Z.:** Nagyon szeretek énekelni, izgalmas így is a színpadon lenni. Most mégis az a legfőbb dologom és felelősségem, hogy a csupa különleges fiatalból álló csoportot, a *Dunaújvárosi Vasas Együttest* összetartsam. Szerencsére ebben a munkában van egy kitűnő társam is, a feleségem.

Truppel Mariann

Részletek a *Betonkoszorú* című jubileumi előadásból

Ünnepi beszéd

– A Honvéd Táncegyüttes
fennállásának 55. évfordulója alkalmából
rendezett sajtótájékoztatón

Kedves Barátaim!

A Honvéd Együttes megalakulásának 55. évfordulója alkalmából szeretném elmondani a média tisztelt képviselőinek, hogyan kezdődött a mi életünk, mik voltak a Néphadsereg Művészegyüttes, azaz a mai Honvéd Együttes és benne a Honvéd Táncszínház gyökerei.

Az igazi megalakulás negyvennyolc őszén volt, amikor Veres Péter honvédelmi miniszter, író, parasztpárti főtűkár és tartalékos tizedes hívta Muharay Elemért és azt mondta neki, kellene egy műsorszort adó brigádot szervezni, hogy járjanak laktanyáról-laktanyára. Erre Muharay Elemérnek eszébe jutott, hogy van egy fiatal szobrász, aki akkoriban a Muharay Együttes fiatal, amatőr koreográfusa is volt.

Így lett Szabó Iván (a későbbi neves szobrász) a Honvéd Együttes első művészeti vezetője, és nagyon jó művészeti vezető vált belőle. Sajnos, ő két éve itt hagyott bennünket, de még öt évvel ezelőtt itt volt, velünk volt. Még jelentettük neki, hogy az Együttes él, létezik és még valós!

Később a Honvéd Együttesből Alexandrov-stílusú ének-, zene- és táncegyüttes lett, ahogy az imént Aranyos Károly igazgató úr említette. Az együttesnek 1949. április utolsó napján volt az első fellépése a Városi Színházban – a mai Erkel Színházban. Így kezdődött az együttes élete. Csak-hogy ez az együttes az elmúlt ötvenöt év magyar történelmében is intenzíven részt vett. Amikor az együttest ötvenhatban szétrúgták, akkor tagjai el-

mentek az Operaházba, és ott kitűnően megállták a helyüket. Megállták, mint táncosok! Sőt, ennek az egésznek a csúcspontján olyan koreográfus dolgozott, mint Seregi Laci, aki szintén világhírű! És megállták a helyüket, mint énekesek. Hisz Gregor Jóska, vagy Ilosfalvy Róbert is innen indult. Ő még öt évvel ezelőtt is fellépett. De ne csak a táncosokról vagy az énekesekről beszéljünk, akik a kórusban voltak: például a drága Kibédi Ervin is innen indult. Magamról pedig csak annyit mondok, hogy negyvennyolc – negyvenkilencben, amikor a Honvéd Együttes alakult, még azt sem tudtam, fogok-e táncolni valaha az életemben...

Fontos, hogy a Honvéd Együttes mindig ugyanazokat az értékeket képviselte. Akkor is, ha az évek során létszámában csökkent. A tánckar minőségét soha, senki nem vonta kétségbe – legfeljebb a művészi koncepció volt vitatott. Természetesen mást csinált az a régi, nagyszerű tánckar, és mást csinál a jelenlegi – szerintem most is nagyszerű – tánckar, hiszen elmondhatjuk rólok, hogy világot járnak, sőt, ők egyedül többet utaznak, mint a másik három társegyüttes.

S hogy kihasználva a sajtó jelenlétét, egy kicsit a jövőről is beszéljek, elmondom, hogy szeretnénk összeállítani egy olyan gálaműsört, amelyben az együttesből nemcsak a tánckar, de a többi is ott lesz, és nem fogunk nosztalgizálni! Minden kar a maga mai erejével és koncepciójával fog bemutatkozni. Nem szeretnék elébe menni, mert még nem döntöttük el pontosan, hisz máig folyik közöttünk a beszélgetés, néha vita arról, hogy legyen-e ilyen gálaműsor. Vajon megfelelően reprezentálná-e azt az együttest, amelyik bejárta az egész világot, és ha a jövő évi meghívásokat nézzük, akkor megint „nagyon porondon lesz”? A magam részéről azt hiszem, igen.

Mindenesetre most, az 55. éves jubileum gálestje előtti ünnepi sajtótájékoztatón jelentem tisztelettel a magyar médiának, hogy: élünk, léte-zünk, és hiába akartak ezelőtt három évvel elpusztítani minket, most már *harmadszorra nem sikerült!*

Novák Ferenc,
a Honvéd Együttes
művészeti vezetője

(Folytatás a 26. oldalon)

Novák Ferenc és két alapítótag:
Jancsó Miklós és Seregi László

„A táncművészet támogatása cégünk több évtizedes hagyománya!”

Találkozás Jemniczky Zsolttal, a Philip Morris Magyarország Vállalati Kapcsolatok igazgatójával

táncművészet, jelesül a balettművészet népszerűsége a nagyközönség szemében is erősödjön.

A Philip Morris az egyike azoknak a világcégeknek, amely évtizedek óta támogatja a balettművészetet. 1993 óta már Magyarországon is létezik az a Philip Morris Magyar Balettdíj, amely táncművészetünk jeles személyiségeit balettágazatban figyeli, kitünteti, módszeresen arra törekedve, hogy ezzel a

– Jemniczky Zsoltot, a Philip Morris Magyarország Vállalati Kapcsolatok igazgatóját arról kérdezem: *érdemes-e, fontos-e a táncművészetet támogatni? Miért van erre egy ekkora cégnek szüksége?*

– A Philip Morrisnak világszerte többévtizedes hagyománya, hogy támogatja a balettművészetet. Egy multinacionális nagyvállalat egy ilyen típusú, rangos és tradicionális művészet mellé elsősorban talán azért állt oda, mert határon át ível a nyelvezete. Mindenhol érthető, s a Philip Morris úgy gondolta, hogy a saját nemzetközi, határokon átvívelő létéhez nagyon is illik egy ilyen művészeti ág felkarolása.

Kezdődött mindez New Yorkban, az Alvin Ailey Dance Companyval pontosan 1972-ben, harmincegy évvel ezelőtt. És ez nemcsak gesztus, sokkalta inkább egy hosszú múltra visszatekintő vállalati elkötelezettség, mert – azt hiszem –, a táncművészeket a hetvenes évek elején világszinten egyetlen vállalat sem karolta föl igazán.

Ezt a kezdeményezést később a cég több leányvállalata is átvette, s üzgszintén támogatni kezdte a táncművészetet. Az 1991. évi privatizáció után, az 1992-es beindulás, mondjuk úgy: a „megtelepedés” éve után szinte azonnal Magyarországra is eljutott, s már 1993-ban megalapították a Philip Morris Magyar Balettdíjat, látván azt, hogy Magyarországon is kiváló tehetségek vannak a balettművészetben.

Sikerült egy kuratóriumot, egy ú. n. *Művészeti Tanácsot* is megnyerni az ügynek a szakma legjelesebb képviselőiből. Jobbára ma is ők a tagok, bár, sajnos, van közöttük, aki már nem él. E grémiomot illetően ráadásul a művészvilág részéről is fantasztikus összefogást lehetett tapasztalni. Mert itt nemcsak a balett- vagy a táncszakma saját díjáról van szó, hanem olyanról, amelyet sokféle művészeti ágból, sokféle szemüvegen át nézve ítélnék oda, méghozzá úgy, hogy egy évben húsz-harminc előadást is megnézzek. A nemzetközi hagyományokra alapozva te-

hát nagyon büszkék lehetünk arra, hogy már 11 alkalommal átadásra került ez a díj, amelynek Európa-szerte is nagy az elismertsége.

Az is nagyon fontos, hogy ez a díj később kiegészült egy junior-díjjal, vagy ahogyan az egyik kuratóriumi tag: *Presser Gábor* nevezte: a „bimbó”-díjjal. Hisz akik a pályájuk elején tartanak, azoknak is nagyon fontos visszajelzést tud adni az a tudat, hogy létezik egy olyan grémium, amelyik rájuk is figyel; amelyik tehát nemcsak egy életpályát, egy pályacsúcsát vagy az ahhoz való közeledést ismeri el, hanem egy ígéretes pályakezdet is reflektorfénybe tud állítani.

– A 2003-as év újabb fordulópontra jelentett...

– Igen, hisz le lett zárva egy évtized, és ebben az évben döntött úgy a kuratórium, hogy a klasszikus balett mellett a modern tánc műhelyeire is figyelmet fog fordítani. Ami, ugye, megint csak azért fontos, mert az elmúlt évtizedben ez az ágazat óriásit fejlődött. Ez újabb löketet ad ahhoz, hogy a díj ne laposodjon el: ne legyen egy megszokott dolog, hogy *„igen, akkor a klasszikus balettből majd valakit kiválasztanak!”*. Mert ez véges dolog lenne egy idő után, hisz az se jó, amikor már majdnem mindenki megkapta... Ezzel az új irányzattal kibővülve – a kuratóriummal együtt – én is úgy gondolom, hogy a díj Magyarországon egy nagyon nemes és szép jövő előtt áll, miközben a kuratórium számára is új kihívást jelent.

– *Előfordult-e már olyan, hogy amikor tudomásukra jutott, ki lett az azévi nyertes, akkor a választással esetleg nem értettek egyet?*

– Nekünk véleményünk sincs igazán a dologról, de örülünk annak, hogy ha a gré-

mium megtalálja a megfelelő művészeket, akit érdemesnek tartanak abban az évben.

– Számos más európai országban is létezik ez a díj. Vajon az egyes kuratóriumok, vagy az elnökök tartják-e egymással a kapcsolatot? S vajon minden egyes országban a helyi igény vagy a balett ottani állapota szerint alakul a díj ímázsa?

– Úgy gondolom, hogy a helyi szokás a legfontosabb. Mert ha arra ösztönöznénk a kuratóriumokat, hogy egymással tartsák a kapcsolatot, akkor talán a cég egy picit irányítaná, befolyásolná a díj mibenlétét. Mi ebben csak annyira szeretnénk részt venni, hogy egyrészt adjuk hozzá az anyagi támogatást, a szervezeti hátteret, hogy a Művészeti Tanácsnak mindössze annyi dolga legyen, s csak arra koncentráljon, hogy a művészeket megnézzék. A mi szerepünk ebben ennyi. Mi nem is szeretnénk sem a döntésben, sem az irányválasztásban bármilyen beleszólással bírni. Hiszen a díj legnagyobb ereje az, hogy maga a Művészeti Tanács szakmai hozzáértése adja meg a rangját.

Amikor mecenatúráról és szponzorációról beszélnek, fontos, hogy az, aki adja, lehetőség szerint minél távolabb legyen, és hagyja azokat érvényesülni, akik értenek hozzá. Ugye, mi értünk ahhoz, hogy gyártsunk és forgalmazzunk egy terméket, de nem értünk ahhoz, hogy mi az a tánc... Szemlélődő közönségként ott tudunk lenni, szeretjük, de többre nem vagyunk hivatottak. S a cég ugyanezt a koncepciót képviseli Európában mindenütt: a skandináv országokban, illetve Közép-Európában, Csehországban, és Kelet-Európában és Oroszországban is, egyszerűen, bárhol, ahol már létezik ez a díj.

– *Eszerint nemzetközi értelemben is terjed a díjazottak köre. Hisz ahol a Philip Morris jelen van, ott ez a díj megszülehet.*

– Igen, terjed a díj, és ahogyan látom, ennek két kritériuma van. Egyrészt, hogy azt lehesse tapasztalni, hogy az adott országban a tánc fontos, másrészt, hogy önszerveződéssel össze tudjon jönni egy olyan testület, amely ezt felvállalja és üzemeltetni tudja, s amelynek tagjai szakmailag megkérdőjelezhetetlenek.

A Philip Morris Magyar Balettdíj

Nehogy olyan látszat keletkezzen, hogy idejön egy cég, és kioszt egy díjat, megkérdőjelezhető szempontok alapján azért, hogy a saját népszerűségét, a saját PR-jét növelje.

Magyarországon szerencsénk volt, mert óriási lendülettel indult neki ez a díj, és ez a lendület nem hagyott alább. Nézzük akár az alapítást, akár Seregi László ténykedését, akár az újdonságot, hogy Seregi László tiszteletbeli elnök marad, míg az elnöki teendőket ezentúl Szakály György látja el.

- Szakály Györgyre hogyan esett a választás?

- Őt is önmagukból választották ki, miközben előzetesen Seregi László is őt nevezte meg lehetséges utódjának. Számunkra megint az volt a megnyugtató, hogy Szakály György elfogadottsága a Művészeti Tanácsban belül is egyhangú és egyértelmű volt. Nem alakult ki egy szokásos politizálás, hogy ki a jobb, ki kit szeret, hanem közfelkiáltással eldőlt, hogy ő legyen.

- A díj maga a Philip Morris Magyar Balettdíj, és létezik a junior díj. Vajon az irányváltás következtében a következő években két nagydíj és két junior-díj lesz? Hogyan képzelik a díj jövőjét?

- Nem, egy-egy díj marad, azaz egy fődíj és egy junior díj. Viszont a Művészeti Tanács tagjainak a munkája sokkal nehezebbé válik, mert a két fő vonulatból a legjobb kettőnek kell kijönnie. Semmi megkötés nincs, azaz hogyha a fődíj kortárs, akkor a junior-nak klasszikusnak kell lennie. Lehet bármelyik kombináció, csak az a lényeg, hogy a szakmai teljesítmény az adott évben az első helyre kerüljön. Legutóbb is már ezen elvek szerint döntött a Művészeti

Tanács: *Ladányi Andrea* lett a fődíjas, és a Győri Balett fiatal szólistája, *Velekei László* a junior-díjas. (Lásd képünkön.)

- A magyar művészeti ágak között negatív előjellel tapasztaljuk, hogy a táncművészet handicappal indul és handi-

capben létezik a társművészetekhez képest. Nem okozott-e valaha is a Philip Morrisnak gondot, hogy olyan művészeti ágat támogat, amely kevésbé kurrens, mint az irodalom, a zene vagy a film, s ezért a támogatása magára a cégére is negatív módon hat vissza?

- Itt pontosan az a lényeg, hogy el kell tudni különíteni a mecénatúrát a szponzorációtól. Ha én ezt szponzorációnak tekinteném, akkor azt mondanám, hogy ez egy rossz befektetés, mert valóban, a táncművészetnek nincs annyi publicitása, nincs annyira benne a köztudatban, nem is annyira populáris műfaj, mint mondjuk, egy musical.

Azt gondolom, pontosan ez a tökéletes mecénatúra! Hiszen mi ebből semmi olyan pluszt nem indukálunk, hogy le tudjuk mérni: a befektetett tőkénk így jött-e vissza, vagy úgy jött-e vissza. A táncművészet támogatása többévtizedes befekte-

tése a cégnek, és ezt szeretnénk továbbra is fenntartani. Tehát akkor is, ha ez a művészeti ág valamilyen produkcióval ott van a rivaldafényben olyannyira, mint más művészetek, és akkor is, ha általánosságban inkább másod- vagy harmadvonalban létezik a kurrens művészeti ágak mellett.

Ugyanakkor azt látom, hogy ennek a díjnak már nagy az ázsioja, és egyre nő az elismertsége. Épp a közelmúltban örömmel tapasztaltuk, hogy az M1-en Szakály György saját portréműsorában hogyan beszélt róla.

- Bár nem mondta ki a díj teljes nevét...

- Igen, ez nem hangzott el, de azért tudtuk, hogy erről van szó. Arra, hogy a díjról és a díj Művészeti Tanácsának elnöki feladatairól beszéljen, mi őt soha nem kértük. Ez tehát egy olyan művésztől, aki számos más díj és kitüntetés mellett már a Kossuth-díjat is megkapta, ismét visszajelzés számunkra, hogy jó úton járunk.

- A díj neve Magyarországon: „Philip Morris Magyar Balettdíj”. Most, hogy a kortárs irányzatokat is figyelik, vajon nem kellene-e a néven változtatni?

- Ez jó kérdés, ez nem juttot eszünkbe.

- Mert, gondoljuk csak meg: ha modern balettművészek, sőt, ha kortárs balettművészek kapják, akkor azt még „lefedi” ez a név. *Ladányi And-*

rea például egy abszolút klasszikus felkészültségű modern balettművész, akinek a testén a kortárs anyag is kitűnően érvényesül. Ha ilyeneket találunk, akkor az nagyszerű. És vannak is néhányan.

Ugyanakkor azt hiszem, hogy a kortárs tánc még nem olyan fejlett Magyarországon, hogy annak bármelyik képviselője is Philip Morris-díjjal legyen kitüntetve.

- Úgy tudom, a Művészeti Tanács meghatározta a maga számára, mit ért modern balett illetve modern tánc alatt, tehát hogy a nyitáshoz mi legyen a szakmai kritériuma. Mert valóban, ez a nyitás sem mehet egyik napról a másikra. Pontosan azért nem, mert nem minden táncirányzat van azon a szinten Magyarországon, mint például az Egyesült Államokban, Franciaországban, vagy máshol. Nem szabad azt tenni, és ezt a Művészeti Tanács is jól látta, hogy Magyarországon létezik a klasszikus balett, amelynek világsztárjai vannak, és ahhoz mérünk egy olyan irányzatot, amelyik még csak nyitogatja a szárnyait. Így nagyon nagy lenne a kontraszt.

Lehet, hogy ez a nyitás még óvatos, de mindenképp fontosra kell venni, melyek azok az új irányok, amelyek máris összehasonlíthatók a másikkal, amelyek viszont évszázados tradíciókkal rendelkeznek.

Kaán Zsuzsa

Együtt a legújabb díjazottakkal a 2003. november 20-i díjátadás alkalmából

A „mi” Coppéliánk

– Harangozó Gyula táncjátékának felújítása a Magyar Állami Operaházban
X. 25–26.

Harangozó–Delibes: *Coppélia*
Swanilda: *Radina Dace*
Ferenc: *Solymosi Tamás*
Fotó: *Kanyó Béla*

1953! Rendkívüli dátum, mondhatni, fordulópont az operaházi balettélet történetében. Túl a remekbeszabott, ma is világhírű orosz-szovjet betanításokon, túl a szovjet balettpedagógusok és alkotók vendégballetmesteri és vendégkoreográfusi működésén, azaz a Párizs lángjai (1950), A diótörő (1950) és A hattyúk tava (1951) fantasztikus budapesti premierjein, továbbá a magyar témájú Harangozó-táncjátékok: a Furfangos diákok (1949) és a többfelvonásos Keszkenő (1951) bemutatóján, egy „nyugatról jött” balettcsapata a Coppélia is újjászületik a balettigazgató Harangozó Gyula jóvoltából, aki az előző tizenöt évben (1936-1951 között) a Csárdajelenettel, a Rómeó és Júliával, A csodálatos mandarin keleti változatával, A háromszögletű kalappal, a Térzenével, a Pesti karnevállal és a többi csupa-tánc balettjével már amúgy is megeremeltette a magyar nemzeti balettrepertoárt!

Harangozó nyílt és bátor ember. Hogy mennyire, azt akkor értjük meg, ha nem fedjük: dül a Rákosi-korszak, ő pedig nem átalja a nemzetközi balettszínpad (értsd: „a romlott nyugat”) egyik jellegzetes darabját kiszemelni arra, hogy sajátjává formálja, és újrafoglalja azon esztétikai elvek szerint, mint a „működő” balettrealizmus (amelyet a szovjetektől tanult), továbbá – részben és túlnyomórészt – amelyeket saját kivételes színpadi érzéke diktált. Ennélfogva a Coppélia – az ő dramaturgiai és koreográfiai megoldásában a nemzetközi változatokhoz képest –, elejétől a végéig a világszínpad legértelmesebb, legérthetőbb és legteljesebb ívű változata lett.

Ő maga a TÁNCMŰVÉSZET 1953. januári számában így vall erről: „...Mint a felújításra kerülő „Coppélia” koreográfusa, elmondom, miként fogom én fel Coppélius alakját. Az én értelmezésemben Coppélius magának élő, tudós mechanikus, aki rendkívül szórakozott; ebből adódnak a mulatságos helyzetek. De Coppélius nemcsak különc, hanem rossz ember is. Gyűlöli a fiatalságot, borsot akar törni az orra alá, zavart akar kelteni a szerelmespárok között azzal, hogy kiteszi az ablakába, az erkélyé-

re csábos külsejű, élőnek látszó babaautomatáit. Büntetése az, hogy végül leleplezik mesterkedéseit, és nevetségessé válik.

A balett meséje az eredeti szöveg szerint úgy kezdődik, hogy Swanilda kilép a házukból és a városka terén eltáncolja a közismert Coppélia-keringőt. (...) Elképzelésem szerint nem reális, hogy üres főtér kezd táncolni Swanilda. Ez csak abban az esetben volna indokolt, ha a díszlet a házuk kertjét ábrázolná, és itt, mondjuk, a reggeli napsütésnek örülne. Én a felvonást a mazurka zenéjével kezdem. Egyrészt azért, hogy a néző mindjárt érzékelje: a cselekmény Lengyelországban játszódik, másrészt, mivel a mozgalmas kisvárosi téren bemutatatható a darab szereplőit. (...) A mazurka friss, jókedvű zenéje jól megadja a mű alaphangulatát.

Swanilda apjaként egy harangöntő mestert szerepeltetnek, aki a felavatandó harangot önti. (...) Szerepel egy létrás ember, aki a másnapi harangavató ünnepségre hívó hirdetőt függeszti ki. Swanilda és társnői örülnek az ünnepségre szóló meghívónak. Swanilda beszalad a házukba, kihozza az ünnepségre készülő ruháját, és ezzel kezd táncolni. Így a Coppélia-keringő nem lesz öncélú, hanem bekapcsolódik a cselekménybe. Ferenc is megérkezik és táncol Swanildával. A szerelmesek összeveszésének jelenetét későbbre teszem át, mert úgy helyes, hogy haraggal váljanak el és csak a cselekmény kibontakozása után béküljenek ki.”

A legények tánca az I. felvonásban

A koreográfus a továbbiak folyamán ugyanilyen részletességgel számol be a legapróbb változtatásokról is, amelyeket a párizsi Operaház könyvtárosa, Charles Louis Nutter eredeti szövegén hajtott végre a minél indokoltabb és frappánsabb cselekményvezetés kedvéért. (Ezáltal válik motíválttá többek között Coppélius tréfás megtámadása az utcán, a minden porcikájukban reszkető lányok besettenkedése, majd Ferenc érkezése Coppélius házába, Ferenc megfélemlítése, elbódítása, továbbá a II. felvonás „kalandja”: Coppélius és Swanilda látszólagos szövetezése Ferenc leleplezésére a szenzációs spanyol táncjelenetben, vagy a haragra gerjedő Ferenc bosszúja stb).

Különösen tanulságos az az alaposág, amellyel a koreográfus a balett szerkezetének tán legmarkánsabb vál-

toztatásáról, a cselekménynek a III. felvonásba való átmentéséről ír: „Az eredeti szöveg szerint a cselekmény kibontakozása és befejezése már a második felvonás végén megtörténik (illetve a második felvonás első képének végén).

A szerzők, hogy az egész estét betöltő játékidőt elérjék, a felvonás második, vagyis a darab záró képében kényszerűségről a cselekménnyel nem összefüggő táncok sorozatát alkalmazták. Allegorikus figurákkal személyesítették meg a nap óráit hajnaltól éjszakáig, és divertissement-nal zárult a balett.

Elgondolásom szerint Swanilda és Ferenc – mint már utaltam rá – a második felvonás végén sem békülnek ki, csupán a harmadik felvonásban békítik össze őket (a régi második felvonás második képében). Így a cselekmény a

A lányok és Coppélia a II. felvonásban

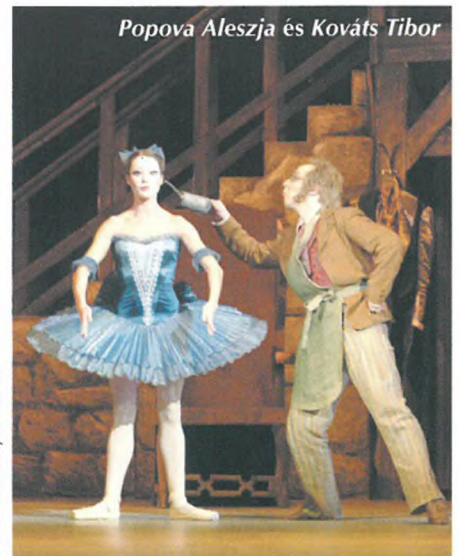
Fotók: Kanyó Béla

Swanilda: Popova Aleszja
Ferenc: Cserta József

Coppélius: Kováts Tibor

Popova Aleszja és Kováts Tibor

Fotók: Kanyó Béla

harmadik felvonásba is átvect. Az allegórikus táncokkal szemben realisabb, szabadteri ünnepségeken szokásos játékok és versengések (a fiatalágnak táncversenyben történő vetélkedése stb.) kapnak helyet. A színhely itt a városka környéke. Az újra összebékült Swanilda és Ferenc boldogan vesz részt a játékokban. A mulatságot Coppélius megérkezése zavarja meg, aki toporzékolva és fenyegetőzve követeli kára megtérítését. A polgármester megfizeti a kárt, mire Coppélius a vidám társaság gúnykacaja közben elsomfordál, a mulatság pedig még felszabadultabban tovább folyik. Ezzel zárul a darab."

Talán a fentiek is alátámasztják azt a véleménye-

met, hogy az Operaházban 1884 óta játszott *Campilli*-verzió, majd az 1912-ben *Guerra*, 1932-ben *Ciplinski* által felújított *Delibes*-balett 1953-as felújítása felért egy valódi balettpremierrel! Harangozó lényegi átdolgozása és vadonatúj koreográfiája a magyar balettrepertoárt egy saját, s születése pillanatától kezdve klasszikus remekművel gazdagította. A darab fő- és mellékszerepein generációk egész sora nőtt fel. A premierszereposztás párosai: Kováts Nóra-Rab István, illetve Pásztor Vera-Vashegyi Ernő után a társulat vezető szólistáinak – kisebb megszakításokkal – az egész elmúlt félévszázad alatt igényes feladatokat nyújtott, és valamennyiüktől – az első párosok képességeinek magas technikai-művészi

színvonalán – kivételes tánc tudást és színészi teljesítményt követelt.

Örömmre szolgál, hogy Harangozó mester Coppéliája töretlenül ezt teszi mind a mai napig. Ugyanis az ifjú Harangozó Gyula (48) – apja balettigazgatói székében – 2003. őszén a magyar balettművészet egésze iránti elkötelezettséggel vállalta fel a *Coppéliának*, mint apja egyik legjelentősebb örökségének „leporlását” és felfrissítését. Az egész táncjáték – az ideai műsortervnek megfelelően – az Erkel Színházból, ahol 1953 óta műsoron tartották, átkerült az Operaházba. *Fülöp Zoltán* és *Márk Tivadar* '53-as díszletei és jelmezei alapján – de azért a korról is haladva – *Csikós Attila* és *Velich Rita* újraálmodta a táncjáték színpadké-

peit és kosztümjeit, miközben – *Metzger Márta* „vette szívére” – a tánckari feladatoknál közreműködő kitűnő asszisztenssel, *Kövény Angéllával* karöltve – az egész darab koreográfiai felelevenítését, gondozását és a szólistákkal való foglalkozást (ezzel együtt például az új beállók betanítását!) – mindkét szereposztásban.

Popova Aleszja Swanildája nem holmi szeleburdi kislány. Komoly, olykor megilletődött, máskor meg büszke és hiú is. Swanilda-alakításában a szerelmes nő méltóságát is ki tudta fejezni. Színpadi jelenlétének varázsa a spanyol táncban és a III. felvonás tütüs pas de deux-jében érvényesült a legragyóbban. *Cserta József*, a „félrehódítás” izgalmára és gyönyörűségére majdnem raj-

Swanilda: Radina Dace
Ferenc: Solymosi Tamás

Coppélius: Balogh Béla

Radina Dace és Balogh Béla

Fotók: Kanyó Béla

Örmester: *Bajári Levente*

A magyar katonák csárdása az I. felvonásban
Örmester: *Túri Sándor*

tavesztő kisvárosi legény, Ferenc szerepében eddigi pályája legcsiszoltabb alakítását nyújtotta. Úgy tűnt, ekkor és ebben a szerepben érkezett el karrierje legfényesebb fejezetéhez: alkatát tekintve előnyére megizmosodott; mindig is sharmos stílusa pedig e demikarakter szerep technikailag is teljesértékű művészi megoldásaival egészült ki.

Mind a szólókban, mind a pas de deux-kben ugyancsak színvonalasan, a tőle megszokott eleganciával és férfias elevenséggel táncolta s játszott a Ferenc szerepét a külföldről e feladatért hazautazó *Solymosi Tamás*. Kivételes kisugárzása pozitívan hatott vissza a Swanildaként debütáló *Radina Dacera* is, aki tiszta klasszikus balett-technikáját a figura sokszínűségének szolgálatába tudta állítani. Dace jól összpontosító, technikailag is mindig megbízható balerina. Swanildája igazi naiva, aki a féltékenységet, a kíváncsiságot, a sértődöttséget, a kiengesztelhetőséget minden árnyalatát azonnal és félreismerhetetlenül megmutatta.

Az ösbemutató legendás alakja *Harangozó Gyula Coppéliusa* volt. A koreográfus az ezermester gonoszodó, mégis rokonszenves figuráját önmaga számára alkotta meg. Coppélius egyenesen hozzá-nőtt: számos apró egyéni mozdulata, arc- és testjátéka, megkoronázva híressé vált, III. felvonásbeli pantomimjelenetével páratlan, utánozhatatlan kabinetalkítássá vált. Később *Balogh Ágoston* volt egyedül képes arra, hogy

egyéni színeit a balett és az eredeti harangozói figura szolgálatába állítsa a hiteles másolat megteremtése érdekében. De ugyancsak szívesen emlékszem vissza *Sipeki Levente* Coppéliusának komorabb, sötétebb, titokzatosabb színeire, vagy *Erényi Béla* Coppéliusának bumfordibb, esendőbb, emberibb karakterére. Nagyon szerettem azonban mindkét „mai” Coppéliusunkat is. *Kováts Tibor*t (a társulat vendégművészt), illetve *Balogh Bélát*, akik már szintén évekkal ezelőtt belebújtak Coppélius bőrébe.

A mostani felújítás két szereposztásában szintén mindketten remekeltek. Remek ugráskészségüknél fogva ismét úgy tűnt: a tüsténkedő, magának való, hóbortos Coppélius szerepe táncosabbá vált, miközben a figura belső humora és tragikomikumja, a bravúrosan megtalált pantomimikus gesztusok minden kétséget kizáróan a figura zseniális eredetijét idézték elénk. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy utánaolvasva a bemutatókon írt jegyzeteimnek, színpadi entrée-jukhoz érve, meglepetve láttam az alábbi sorokat: „*És jön Harangozó!*” – Azt hiszem, ennél többet nem lehet kívánni egyiküktől sem!

A címszerepet illetően szívesen említem meg *Castillo Dolores* maszkban is nőies, igencsak vonzó, s méghozzá pregnánsan is táncoló Coppélia-babáját; a további feladatokban *Bajári Levente*, illetve *Turi Sándor* elementáris erejű, dinamikus katonatáncát, *Fajth*

Blankát, illetve *Pente Antóniát* az anya, *Rotter Oszkárt*, illetve *Kutszegi Csabát* az apa szerepében. Fontos, hogy a társulat női és férfikara mind az I. és a III. felvonás nagyszabású balettrészleteiben együtt, mind a különféle cselekményes szituációkban külön, üde, friss benyomást keltett. Miközben élvezetes táncuk, élükön a szólisták nagyszerű teljesítményével, a mai balettagazgató dön-

tését is igazolta, a mai közönség előtt is tökéletesen bizonyította az „öreg” Harangozó Gyula kivételes balettalkotói és szerkesztői zsenialitását.

Örömmel írom hát le a konklúziót: a „mi” Coppéliánk nem avult el, sőt, állítom, hogy a nemzetközi balettszínpad bármelyik Coppélia-változatával születése után ötven évvel is versenyképes maradt.

Kaán Zsuzsa

Coppélia: *Castillo Dolores*

Fotók: *Kanyó Béla*

Macbeth

A Győri Balett új bemutatója

Kivételes mennyiségű táncfeladat, kivételes színvonalú előadásmód: ez a legjellemzőbb a Győri Balett legújabb produkciójára, a *Macbethre*, amely hosszadalmas ugyan, mégis jó volt nézni. Mindez ellentmondásnak tűnik, sietek hát megmagyarázni, hogyan is értem.

Napjaink tango-divatjának bővületében s *Astor Piazzolla* kimeríthetetlen tango-muzsikáira – sok mai koreográfushoz hasonlóan – a vendégkoreográfus: *Marie Brolin Tani* is megteremtette a maga elegáns *tango-show-ját*; ismert világirodalmi cselekménnyel is hitelesítve, és persze „balettesítve”, azaz az argentin tangót a klasszikus és modern balett nyelvezetébe ültetve, stilizálva. Következésképp ezt a darabot a legprofibb, argentin tangóra specializált versenytáncgyűttes sem tudná interpretálni: színvonalas előadásához egy klasszikus balett-alapú s méghozzá jól képzett társulat szükséges.

A koreográfusnő mindezt továbbfűszerezte kortárs

táncal-technikával is – a fásztóbb, lélekpróbálóbb hangzásvilágú *Penderecki*-zenék kíséretére. Azonban e fázisos táncanyaga is – mindenkor – nagyon muzikális és nagyon gazdag!

A kompozíció további erénye, hogy amennyire csak lehetett, hű maradt Shakespeare tragédiájához, annak ellenére, hogy cselekményét – az ötvenes évek *Buenos Airesébe* helyezte át. Főleg a kezdő és záróképben, de a darab számos egyéb részletében is mintha Eviták és Peronok táncolnának „kart derékra fűzve”.

A véres skót nemesi tragédiát a koreográfia mindennapos katonai puccsra váltja, amelyet a dél-amerikai tengerészparancsnok robbant ki, és amelyben a végén maga is elvérzik. Macbeth és Banquo ugyanis itt nem tábornokok a királyi hadseregben. Macbeth (*Pátkai Balázs*) tengerészadmirális, Banquo (*Sebestyén Bálint*) repülőadmirális. Duncan király (*Demcsák Ottó*) meggyilkolása pedig a Lady Macbeth (*Sóthy*

Virág) által kitervelt és ügyesen kivitelezett féltékenységi „aldráma” következménye, amellyel – úgy tűnik, teljesen váratlanul és igaztalanul Macduff-ot, a hadseregpáncsnokot gyanúsítják (*William Fomin*).

Aki csak kicsit is ismeri ezt a Shakespeare-tragédiát, tudja, hogy a Jelenések két fantasztikus jóslattal félemlítik, illetve nyugtatják meg a főhőst. Az egyik: csak olyan valaki kezétől halhat meg, akit nem anyja szült. A másik: csak akkor éri el a végzet, ha megindul a birmami erdő. Az irodalmi alapon mindkét jóslat beteljesül: az egyik skót nemes, Macduff megöli Macbethet, miután már az erdő, azaz a lombokkal fáknek álcázott sereg is „megindult” ellene.)

Kár, hogy a koreográfusnő – aki ugyan a három boszorkányt megtartotta –, egyik jóslattal sem tudott mit kezdeni. Míg Shakespeare-nél épp Macduff a dráma kulcsfigurája; a kiválasztott, akit „nem anyja szült”, aki tehát minden halandó közül egyes egyedül hivatott arra, hogy a sokszoros gyilkos Macbethet megölje (és ezt az ötfelvonásos tragédia legvégső pillanataiban meg is teszi!), addig a táncmű alkotója épp az ő figuráját kárhóztatta szinte a teljes passzivitásra. A királygyilkosság

után s okán Banquo-t két pribék fogja le s öli meg (az első rész végére); később úgy tűnik, Lady Macduff (*Cserpák Szabina*) is erőszak áldozata lesz, ám – érthetetlen módon – egyszeriben mégiscsak magához tér, feláll és elmegy (?). Végül Malcolm (*Sándor Zoltán*), Duncan király fia az, aki megverekszik Macbeth-tel s aki legyőzi őt.

Tetszett, hogy a konkrét történetek (gyilkosságok, vádaskodások, érzelmi kitérések stb.) mind táncban, a koreográfia belső örvénylésében történtek, s hogy hétköznapi gesztusokat alig láttam. Tetszett, hogy a halottak – fehér színű kosztümben – haláluk után is színre léptek Macbeth közelében, s hogy a két főhős szerelmét – pas de deux-ik során – hogyan rombolta szét a gyilkosságok árnyéka.

Am a kétrészes táncmű valamennyi részletében mindenki a *kelleténél hosszabb táncfeladatokat* kapott: a főszereplők, azok kettősei, harmasai, a boszorkányok (*Ócsag Anna* – a legexpresszívabb, valamint *Horváth M. Lilla* és *Fuchs Renáta*), továbbá az udvar (a nép, a tömeg – értsd: a társulat is), sőt, a szereplők összes lehetséges kombinációja is – egyedül, egymással, oda és vissza.

Az összes szólista kitűnő alakítása közül külön is szeretném kiemelni a Lady Macbet-

Lady Macbeth és a „társaság”: Sóthy Virág és a Győri Balett társulata

Fotó: Kanyó Béla

A királyvilkosság pillanatai – Pátkai Balázs és Demcsák Ottó

het táncoló *Sóthy Virágot*, aki ebben a szerepében művészé érett: oldott, plasztikus mozdulataival s nagy ívű, kiforrott színészi játékával a *Macbeth* első számú főszereplőjévé vált.

Intenzív jelenléte és a többiek szuggesztivitása azonban együtt sem volt képes fedtetni az említett vontottságot, amelyet tehát nem a tánc hiánya vagy a kortárs zenei anyag komor hangula-

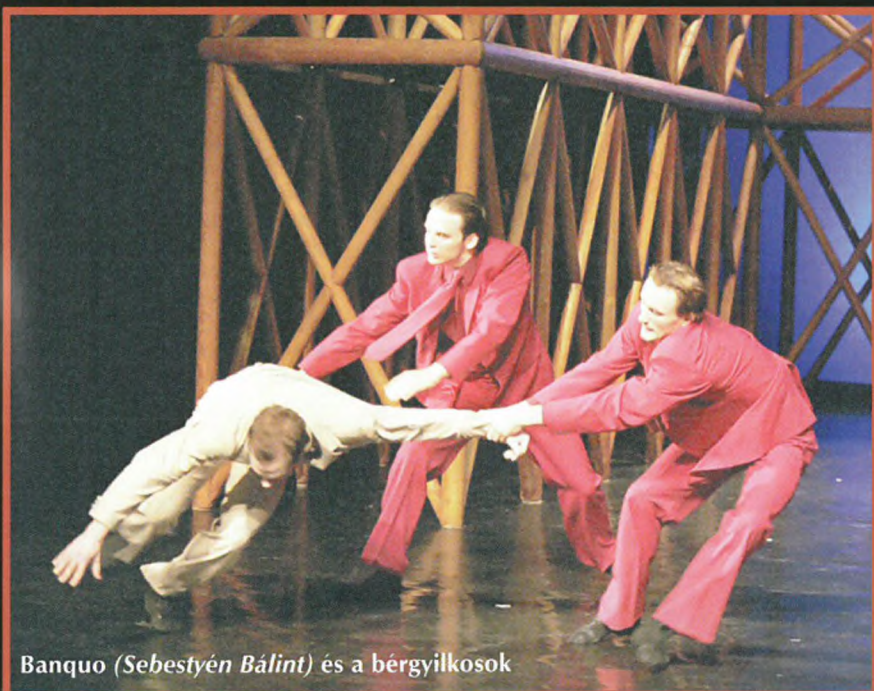
ta, hanem a *hihetetlenül lassú cselekményszövés* okozott, miközben a Győri Balett társulatát egyetlen estén keresztül ennyit, s még hozzá ilyen fáradhatatlanul (!) táncolni talán még nem is láttam. Mert megkockáztatom: annyi minőségi táncanyag, amennyi a *Macbeth*-ben van, a *Trafóban* vagy a *MU Színházban* látható „kortárs” produkciók egész

sora számára (egy-két kivételtől – például *Venekei Marianna* két legújabb koreográfiájától – eltekintve) akár hosszú hónapokra is elég lenne. Sőt, a koreográfiát mintha nem is a Győri Balett adta volna elő, hanem egy ismeretlen, idegen, ám nagyszerű minőségű kortárs együttes, amelyik – ez is jól látszott (!) – valóban tökéletes balett-alapokkal rendelkezik.

A *Macbeth* után a Győri Balett nyugodtan felvehetné a *Győri Kortárs Balett* nevet!

Remélem, senki nem érti félre: ez abszolút dicséret! Hiszen ha ez volt a feladat, akkor ezt kellett csinálni, akkor így kellett táncolni, és lám, ez a társulat – még ha nem is ehhez szokott az elmúlt huszonöt (!) évben – ezt százszázalekosen s azon túl is teljesítette.

Kaán Zsuzsa

Banquo (Sebestyén Bálint) és a bérgyilkosok

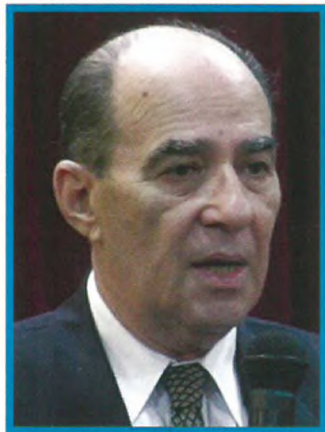

Fotók: Kanyó Béla

Macbeth megöletése – Pátkai Balázs és Sándor Zoltán

Ünnepi visszaemlékezések

– A Honvéd Együttes fennállásának 55. évfordulója alkalmából rendezett díszelőadáson

Tisztelt Közönség!

Szívesen teszek eleget Novák Ferenc felkérésének, és megosztok Önökkel egy-két olyan történetet, amelyet sokadmagammal éltem át.

Az együttes szépen formálódott az évek folyamán, és amint Ránki György és mások kezdtek komponálni. Bárdos Lajos-kompozíció is volt műsoron.

1956. szeptember hatodikán az Együttes Kínába indult, ezt megelőzően Kodály komponálta az Együttes számára a Nemzeti Dalt, amelynek, ha jól emlékszem, szeptember másodikán volt a bemutatója a Blaha Lujza téri Nemzeti Színház lépcsőjén. Nem volt különösebben nagy hírverés körülötte, mégis vagy tízezer ember jött össze. A sajtó, a filmgyár és zenekritikusok voltak jelen, és valami elmondhatatlan, ihletett hangulat és izgalom vett erőt rajtunk. A reflektorok fénye, a rengeteg ember... és az, hogy először elhangzik a Kodálymű: a Nemzeti Dal megszólal „azon” a lépcsőn! Valami leírhatatlan érzés volt, és nagyon nagy siker.

Két nappal később megtartották a Károlyi-kerti búcsúkoncertet, az elutazás előtt, ahol az El múlt Időkből és a Nemzeti Dal volt műsoron. Arra emlékszem, hogy a szünetben lementem a nézőtér-

re, ahol apám két embernek mutatott be: az egyiket Losonczy Gézának hívták, a másikat Nagy Imrének. Pár nap múlva elmentünk Kínába, vittük a Nemzeti Dalt is. Néhány nap késéssel, a forradalom kezdete után, Jancsó Miklóssal és Vincze Lajossal ültünk egy szobában. Ha jól emlékszem, a japán rádió francia híreiből tudtuk meg, hogy a forradalom kitört. A hír villámgyorsan elterjedt.

Aznap este koncert volt. Addigra már mindenki tudta, hogy mi történt, de nem ez volt az igazi ünnepi pillanata a kórusnak. Nagyon meleg volt, nem kellett zubbonyt hordani, ingujiban énekelünk, és egyszer csak – a „Meghalt a cselszövő!”-nél – „fölrobbant” az énekkarban és a zenekarban az, hogy forradalom van. Ezután be kellett szállnunk egy vonatba, néhány napig hírek nélkül maradtunk, és mire legközelebb hírt kaptunk, az már tragikus hír volt.

* * *

Amikor én a Honvéd Együtteshez kerültem, polgári alkalmazottként külön igazolványunk volt. Ehhez is tartozik történet. Mi ugyanis polgári alkalmazottként hordhattunk egyenruhát: csillag nélküli válllap, szerencsétlenségünkre az ÁVH-val azonos, kék, sapkabetűtes tányérsapka és jel-

vény, amely egy lírát ábrázolt. Ez a jelvény jelezte csak, hogy muzikusokról van szó. Volt egy igazolványunk is arról, hogy egyenruhát hordhatunk.

Autóbuszon utaztam, amikor egy ezredes állt mellém, és gyanakodva nézte a csillag nélküli válllapot.

Egyszer csak rám szólt, hogy „miért nem adja át a helyét”? Körülbelül velem egyidős úr lehetett. Mondom: „Miért adnám át? Jól ülök.” Mire ő: „Kihívom a rendezetet, mert maga sálat hord az egyenruhához!” Mondom: „Nekem papirom van a sálról!”

És ez nem tréfa! Benne volt az okiratban, hogy a Honvéd Együttes Énekkara, a felsőkabáthoz hideg időben sálat viselhet!

De ez már annyira a „polgárosodás” időszaka volt, hogy nem is folytatom tovább.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Horváth Ádám

Jó estét kívánok!

Seregi László vagyok, mondhatni, a Honvéd Együttes alapító tagja, mert negyvenkilenc szeptemberétől léptem be és nyolc évig ott dolgoztam. Ez volt az én bölcsőm, a szülőágy. Mindaz, ami ma vagyok, ennek az együttesnek köszönhető.

Itt eszméltem, itt lettem a zene és a tánc szerelmese, itt tanultam bajtársiasságot, barátságot, fegyelmet, itt csináltam első koreográfiámat, amelyből kiderült, hogy egy rendkívüli képességű fickóról van szó, mert élete első koreográfiáját, amelynek „Reggel a táborban” a címe, s unszólásra jött létre, azonnal siker koronázta. Kiadta ugyanis a hadsereg parancsnoksága, a „kultúrnyikok”, hogy: „tessék a magyar katonák számára az egészséges életet színpadon ábrázolni!” (Beletört a bicskájuk.) Molnár Pista, Böröcz, László Bencsik és a többiek, az akkori koreográfusok nemzedéke csak odáig jutottak ötletben, hogy katonaruhát vettek föl és verbunkot adtak elő. Én és néhány Sásdi László barátom meg összedugtuk a fejünket, és daczból azt mondtuk: „Ha ezek ilyen förtelmesek, akkor miért nem próbáljuk meg mi is? Csínáljunk valamit!”

Kodály Zoltán és Vass Lajos – körülöttük a Honvéd Együttes Énekkara

Ebből a dühből született a *Reggel a táborban*, amely egyszerű zsánerkép, egy katonacsapat nyári táborban való reggeli tornájával kezdődik. Madarak csicseregnek, ébresztőt fúj a trombitás, elkezdődik a reggeli torna is, és egy álmos kiskatona: Nép László – Vajon éle még? Ki tudná megmondani? (A nézőtérrel bekiabálják: "Igen, él!"), akit Dugónak becéztek, csodálatos alakított benne. Elkésik a tornáról, ám ez az elkésés megbosszulja magát. Végig az ételosztásnál stb. stb. Egész nap nem bírja behozni, csak a legvégén, azután kivágja a rezet.

Harminc évig volt az együttes műsorán, hosszabb ideig, mint az Államién Rábai „Ecseri lakodalmasa”! Nem versenyből vágok most föl erre, de tényleg rendkívüli siker volt. Életem legnagyobb honoráriumát is ezért kaptam. Később csináltam pár háromfelvonásos balettet az Operában, ahova a jó sorsom elvezetett, de ezt az összeget nem tudták felülmúlni. Bementem ugyanis Ilku Pálhoz a politikai főcsoportfőnökségre, és azt mondtam neki, hogy szeretnék megházasodni, de nincs lakásom. Erre becsöngette a rettegett Hídvégi ezredet, és azt mondta neki: „Itt van Seregi elvtárs, ez a mi jó emberünk, ő csinálta meg a magyar katona egészséges ábrázolását a színpadon, és nincs lakása!” Hídvégi így felelt: „Értettem! Gratulálok Seregi elvtárs, Damjanich utca kilenc.” Ennyi, idáig tartott, de hát végül is megdolgoztam érte.

De ezt megelőzőleg Tata azt kérte, hogy a moszkvai, meglehetősen nehéz napokról meséljek. Nem szívesen teszem egy ilyen kellemes estén. Mint tudják: vonattal mentünk Kínába, tizennégy nap oda és tizennégy nap vissza, és amikor visszafelé jöttünk, Moszkvában megállt a vonat. Már a kínai határon fölszálltak a szovjet tisztok, és elkezdtek agitálni, hogy Moszkvában lépünk föl, bizonyítandó, hogy a magyar és a szovjet nép barátsága örök. Ez a múltó kis epizód, ez az ellenforradalom elfelejtődik. Demonstáljuk hát, hogy a barátság a régi...

Összehozni is nehéz volt a társaságot, hiszen egy sokszereplős vonaton ültünk, hálókocsikkal, ezért boxról boxra

jártak az elvtársak, hogy meggyőzzenek minket, de nem jártak sikerrel. Az együttes vonakodott. Egyrészt a társulatnak halottai voltak, hisz miatt mi kint voltunk, a forradalom alatt elesetek rokonok, hozzátartozók. Ennek ellenére megállt a vonat Moszkvában és azt mondták, hogy további intézkedésig a vonat állva marad: „Tessék kiszállni a vonatból! Ne sértsék meg a szovjet népet, az nem tehet semmiről!”

Mondtuk, hogy igazuk van. Kiszálltunk, és a híres moszkvai patinás Metropoli étterembe meghívták az együttest ebédre, ebéd utánra pedig összehívtak egy gyűlést. Összegyűlt a kétszáztagú együttes, fölálltak a katonai vezetők a szemben lévő asztalra, és azt mondták, hogy az együttesnek fel kell lépnie, ez Farkas Mihály parancsa, addig nem utazhatunk haza! Állt ez a kétszáz ember egy blokkban, mint a tank, elől a világhírű basszisták, ezek a hatalmas méretű fiúk. „Hova nem mehetünk mi??” – kérdezték, és fölnyomták freskónak a falra a katonai parancsnokokat... Nem volt szép, de igazságos volt, mert a körülmények és a szereteteink iránti aggodás azt követelte, hogy rögtön otthon legyünk.

„Tegyenek le! Micsoda fegyelmezetlenség ez!” – méltatlankodtak.

Ráadásul a forradalom hírére megfeszítettük magunkat az egyenruhától, levágtuk a fémgombokat, levettük a válllapokat, a címert, tehát úgy néztünk ki, mint a hadifoglyok. Még a parancsnokot is leváltottuk, és kineveztük Vass Lajost az együttes parancsnokának. Végül azt mondták, hogy „Jó, nem kell fellépni, de este menjenek a Bolsoj Színházba, nézzenek meg egy balettet.” Máig érthetetlen, ami történt.

A Bolsojban, ahol azután annyiszor jártam, és ami nagyon ismerős, kedves helyem lett, a nézőtér első négy sora akkor üres volt. Egyébként az egész nézőtér tömve volt, és amikor mi – összekapott ruhával – bevonultunk ebbe a négy sorba, fölállt a közönség, a teljes nézőtér, és vaspapsban tört ki.

Nem tudtuk, hogy ez miért történik: szolidaritás ezért, vagy szolidaritás azért... De megnéztük *A hattyúk tavát*, majd visszavonultunk a vagonba, és vártuk a jószerencsénket.

Moszkvából azonban hadd ugorjak vissza még egyszer Pekingbe egy pillanatra. Nos, az utolsó előadáson feljött Chu-En-Lai a színpadra, és azt mondta: „Üljenek le!”. Leült az egész együttes a földre, ő pedig egy negyven-negyvenöt perces kiselőadásban elmesélte, hogy szeretnünk kell a Szovjetuniót, nem szabad

összeveszni velük, és hogy ők is csak jót akarnak. Ezt oly hosszan fejtette ki, hogy a hallgatásától nagyon elfáradtunk. A beszéd végén azt mondta Vass Lajos: „Chu-En-Lai elvtárs! Mi nem tudunk olyan minőségben válaszolni, ahogyan Ön beszél. De egy dallal szeretnénk viszonzni kedves szavait!” Ezzel összeugratta a kórust, ők pedig elénekelték a Pávát... Nagyon meghatotta a szövege, tolmáccsal fordíttatta, sorról sorra, hogy miről szól...

Látják, most is elbögöm magam, ez egy olyan emlék... Olyan elementáris pillanat volt! Most is itt őröm a szívemben.

Köszönöm szépen a figyelmet!

Seregi László

Seregi/Sásdi: *Reggel a táborban*
Pillanatkép az ösbemutatóból

Az I. Nemzetközi

„Európa felé - Egy lépéssel Európában”

„MÁTÓL EURÓPÁBAN”

EuróPAS-Gála

Magyar Táncdíj Magyar Táncdíjasok Estje

Pauer Gyula bronzszobra

Az EuróPAS Magyar Táncdíj az önálló magyar szaklap:

szakmai díja

Az I. Nemzetközi EuróPAS-Gála a folyóiratot kiadó Nemzetközi Tánc- és Kultúra Alapítvány rendezvénye hazánk EU-s csatlakozása alkalmából

Az EuróPAS-Gála időpontja:

Helyszín:

2004. május 1., 19 óra

Közreműködnek:

**az elmúlt 10 év díjazottjai,
valamint a 2004. évi új EuróPAS-díjasok**

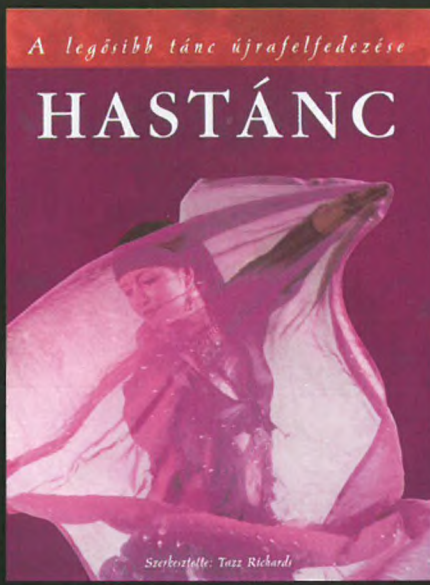
Jegyvásárlás 2004. március 1-jétől a Budapesti Operett Színház pénztárában

További információk a TÁNCMŰVÉSZET szerkesztőségében.
Further information call the editorial of TÁNCMŰVÉSZET (DANCEART)

Telefon/Fax: 368-5470 • E-mail: danceart@euroweb.hu •
web: www.tancmuveszet.hu • www.danceart.hu

A
**Jószöveg
Műhely Kiadó**
gondozásában
megjelent kötet
megrendelhető
a **226-5935**-ös
telefonszámon.

Csoportos (legalább 5 fős)
megrendelés esetén a kiadó
árengedményt ad!

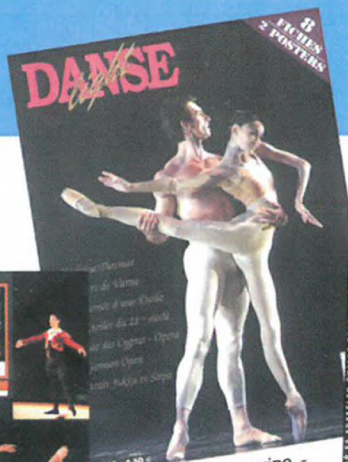

"Bolshoi" magazine - Russia

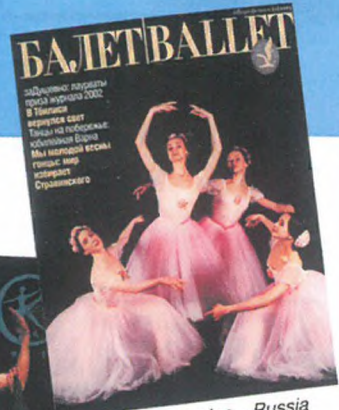
"Dance expression" magazine - Great Britain

"Danse light" magazine - France

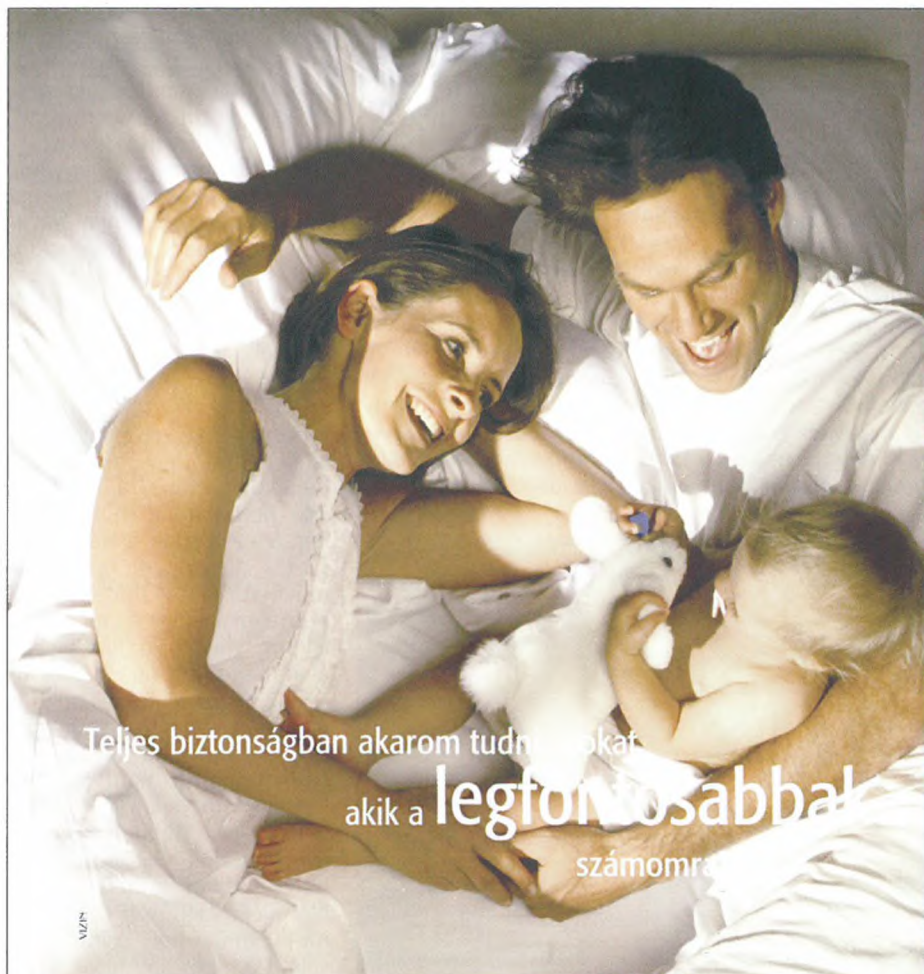

"TÁNC" magazine - Hungary

"Ballet" magazine - Russia

Táncörténeti pillanatot: a magyar szaklap a többi (oroszl, angol és francia) táncclap között a 40 éves Várnai Nemzetközi Balettverseny jubileumi kiadványában! Köszönet érte a kiadói kuratórium és a szerkesztőség nevében.

Teljes biztonságban akarom tudni a lakást,
akik a legfontosabbak
számomra.

2002-ben bevezetésre került az élet-, baleset- és egészségbiztosítási elemekből álló csoportos személybiztosítási termékünk. Ezzel a biztosítással a munkáltatók kedvező áron - az adózási szabályok nyújtotta előnyöket is kihasználva - értékes többletjuttatásban részesíthetik munkavállalóikat, és bármilyen váratlan baleset, betegség vagy tragédia esetén azonnali anyagi segítséget nyújthatnak munkatársaik vagy családjuk számára. Keresse Füzy Endre kollégánkat, aki személyes tanácsadással segíti döntésében. Füzy Endre: 30/2852774

A hazai piac vezető biztosítójaként és az Allianz Csoport tagjaként az életbiztosítások területén is azon dolgozunk, hogy az Ön és családja javára kamatoztassuk a csoport több mint 75 országban összegyűjtött befektetési tapasztalatait, nemzetközi szaktudását. Termékeink nem mások, mint az Ön személyes igényeire nyújtott megoldások. Bizonyított hozam teljesítményünk, a különböző élethelyzetekhez igazodó díj-fizetési lehetőségeink és változatos szolgáltatásaink az életpálya minden szakaszán gondoskodnak az Ön és szerettei biztonságáról. Allianz Hungária életbiztosítások – Együtt, szövetségben

Allianz
Hungária

Társaságunk „A legmegbízhatóbb márka Magyarországon”. (Reader's Digest reprezentatív kutatás 2003. biztosítói kategória)

www.allianz.hu

06-40-421-421

45 éves a Budapest Táncgyűttes

A Budapest Táncgyűttes, amely megalakulása óta egyedi színpadot képvisel a magyar néptáncgyűttesek között, 45. születésnapját háromnapos előadásorozattal köszöntötte a Nemzeti Táncszínházban. Az együttes alapítója, *Molnár István*, a néptáncművészet kimagasló alkotója, a „Molnár-technika” kidolgozója, 1958-tól 1970-ig állt a társulat élén. Elsők között nyúlt vissza a „tisza forráshoz”, fordult a néptáncgyűjtés felé, s hangsúlyozta az autentikus elemekből építkező improvizáció fontosságát. Tanítványai közé tartozott az európai hírnévprajzdudós, *Martin György*, akinek gyűjtései és tudományos munkája napjainkig iránymutató a magyar néptáncra foglalkozó művészek számára. E két meghatározó egyéniséget tartja az együttes máig is szellemi mesterének, művészi és tudományos tevékenységük magasra állította a mércét a mindenkorai alkotók számára.

Az ünnepi gálaműsor, december 1-én, nem csupán az alapítók, hanem a későbbi művészeti vezetők – *Simon Antal*, *Kricskovics Antal*, *Janek*

Zsuráfszki Zoltán, az együttes művészeti vezetője

József valamint *Zsuráfszki Zoltán* – munkáiból is izelítőt adott, s méltán tisztelgett valamennyi egykori táncos és zenész előtt is.

Molnár István: *Dobozi Csárdás* című, legendás hírnév koreográfiája nyitotta a születésnap műsort, az együttes jelenlegi táncosainak előadásában, *Szalai Antal* és népi zenekarának kíséretében. Az ötvenes évek közepén, még a SZOT együttesben készült, kissé idealizált, de annál kedvesebb, csipkefinom, elegáns mű, vitathatatlanul a magyar néptáncművészet történetének jeles darabja.

Az együttes alapító tagjai közül ezúttal *Galambos Tibor* táncművész, koreográfus köszöntötte az ünnepi alkalomra összegyűlt társakat, az egykori és mai művészeket. Közvetlen, mesélős hangnemű, olykor elfogódott emlékezése valóban bensőséges atmoszférát teremtett, és egyszerű hangulati előkészítése volt az együttes különböző korszakaiból felvillanó *Emlékképeknek*. A vetítés, amelynek képanyagát *Kecskés István* állította össze, egy *Molnár Istvánnal* készült interjú részletével indult, amelyben a mester egyik gyűjtőútjáról mesélt. Kivételes egyénisége még e rövid részlet alapján is átsugárzott mindazokra, akik mesterüknek tekintik, de azokra is, akik személyesen nem ismerhették őt. Ezután *Molnár István*, *Simon Antal*, *Hargitai Zsuzsa*, *Kricskovics Antal* és *Janek József* koreográfiáiból láthattunk hosszabb-rövidebb részleteket, felelevenítve a legemlékezetesebb pillanatokot, s megrajzolva ezáltal az együttes színpadi útjának majd' félszázados történetét.

Az ünnepi műsor első részének lezárásaként a mai táncosok meglepetése következett: *Kricskovics Antal* *Bunyevác táncait* állítva színpadra. Az eredetileg a Honvéd Együttessel közösen készített *Duna-rapszódia* című nagy ívű folklórest részlete mind instrumentális és vokális hangzásvilágában, mind táncában magával ragadó. Milyen kár,

hogy a koreográfus – hivatalos pécsi szakmai elfoglaltsága miatt – személyesen nem örülhetett műve sikerének!

Az est második részében, a társulat jelenlegi művészei az *Élő Martin Archivum* sorozat

Kalotaszeg

című második részével köszöntötték a jubiláló együttest. A táncosok s a *Papp István* „Gáza” vezette zenekar valódi kalotaszegi mulatságot varázsolt a színpadra, vagyis „élő” kalotaszegi táncmulatságba varázsolt közönséget. Zene és tánc teljesen egyenrangú összekapcsolódásának lehettünk tanúi: nemcsak felteletelték, hanem kölcsönösen erősítették is egymást. Az asztalok körül üldögélő, vagy éppen jövő-menő, néhány keresetlen szót váltó és alkalomadtán táncra perdülő emberek látványát *Zsuráfszki* úgy komponálta, hogy nagyon is benne foglaltatik a nézősereg, mintha csak szintén egy asztalt ülne körül, s onnan figyelhetné a virtuóz figurázást.

A Kalotaszegen egymás mellett élő magyarok, románok és cigányok táncai egyaránt föltűnnek a színpadon, hangsúlyozva különböző karakterüket, ugyanakkor felviláncolva nyilvánvaló együvé tartozásukat is. A táncosok autentikus, stílusziszta előadómódja a *legényesben* éri el tetőpontját. Az egyes előadók kifejezetten egy-egy ember (adatközlő) táncára koncentrált bemutatója: tomboló siker. S ez a siker a népművészet s a színpadi (nép)táncművészet kettős ünnepe. Egyszerre szól a taps a táncalkotó leleménynek s a filmkockák által megőrzött titkokat életre keltő, vérrel telítő, újraalkotó táncosok alázatos munkájának, végsőkéig vitt hűségének. Nem csikorog, nem tesz fölösleges mozdulatokat a profi táncoló test: minden, a legapróbb gesztus is, gondosan kidolgozott, és a helyén van! Nem a tánclépések, figurák és motívumfűzések pontos és stílusos lemásolásáról van ugyanis szó csupán, hanem az egyedi gesztusok, „civil”, nem is táncos mozdulatok teljesen érvényes megjelenítéséről is. A *legényesben* éppúgy, mint a *páros táncokban*. A lá-

Molnár: *Dobozi csárdás*
Fotó: Kanyó Béla

Zsuráfszki: Csipkerózsika

nyok kéztartásai, forgástechnikája s a párok egymás közötti gesztusrendszere egyaránt figyelemre méltó. Ez utóbbi nagyszerű kezdeményezés: érdemes volna nagytű alatt vizsgálni, felfejteni az egyes párok táncának szövegét. A mű egyszerű diszletelemei is – egyetlen faragott, tulipános „emlékoszlop” a fölé vetített napkoronggal – sokrétű jelentést hordoznak. Az életű nap helyébe vetített archív felvételek, s az oszlop hátoldalán megjelenő táncírás a Martin-örökség emblemikus felvállalására utalnak. Az autentika, a néprajzi és hangulati (!) hitelesség jegyében született darabban olyan intim légkört sikerül teremteniük az előadóknak, amely szinte példátlan a hasonló koreográfiai szemléletmód szerint készült művek között. Talán csak az együttes saját, korábbi, bonchidai darabjához fogható.

A jubileumi előadásorozat második része, a

rágtündér, és a velük szemben álló Holló tündér (*Kocsis Enikő* félelmetes alakítása) közötti ellentét már az eredeti mesében is megtalálható. Ugyanakkor a rémisztő jelenetek okozta feszültség feloldására mindig újabb és újabb ötlete támad az alkotóknak. A Bergengóciából s a hottenottáktól érkező királyi párok látogatása például számos mókás jelenetre ad alkalmat, de nem maradhat ki a daraból a szakács s a kukta elhíresült kettőse sem.

Hasonlóan nem fukarkodik a színpadi feszültségteremtéssel a szerzőpárosnak az ünnepi előadásorozat harmadik estéjén bemutatott, idén készült új darabja, a

Dracula

sem. A Since B. Stoker regénye óta világszerte ismert erdélyi vámpír-gróf történeté-

nek feldolgozása akár belépő is lehetne a nemzetközi színpadra! Hiszen ezúttal nem csupán a vérszomjas Drakula elevenedik meg a színpadon (ráadásul két példányban), Zsuráfszki a gróf alakja köré varázsolja a vadregényes Transylvania szépséges lányait és virtuóz táncait is. Efféle „couleur local” teljes mértékben hiányzott az eddigi Drakula-feldolgozásokból, s éppen ez adja a Budapest Táncegyüttes darabjának egyik erősségét.

Ugyanakkor nem vitás, hogy átütő erejének másik forrása viszont a főhős megkettőzése. Az asszonyokat és lányokat bűvöletbe ejtő, ellenállhatatlanul vonzó, „vérbő” fiatal gróf (*Fitos Dezső*) az udvarlás során rendszerint kiéhezett öreg vámpírrá válik (*Zsuráfszki Zoltán*), aki a fiatal nők vértől nyeri vissza újra férfiúi erejét, s megifjodva újabb hódításra indul. Szépen

megoldott színpadi áttünésük, különböző vérmérsékletük és indítatásuk karakteres megjelenítése, valamint a második részben egymásnak feszülő kettősük a mű legszebben kidolgozott részei közé tartoznak.

Stoker regénye az úgynevezett „igaz történet”-technikával dolgozik: egyes szám első személyben írott naplórészletekből és levelekből áll össze a történet. Csizmadia és Zsuráfszki viszont vásári bábjátékokat választ keretként, melynek célja – mintegy korabeli krimiként – a megbotránkoztatás és elborzasztás. A gróf öt áldozata – és a velük táncolt kettősök – öt személyiségtípus és kapcsolat változatos, érzékeny, „plasztikus” megfogalmazása: az elcsábított menyasszonytól a vámpír karjaiba ájuló gyászoló anyáig, s a szépséges cigánylánnyal az ekhós szekéren felizzó szerelemig. A második rész karneváli jeleneteit jócskán erősíti a színpadon megjelenő (többek között *Balogh Kálmán*val kiegészült) zenekar, sőt virtuozitásának a tánckar ehelyütt nem is igen érnyomába. Mégis, a vérszomjas gróf alakja köré szőtt mesét az erdélyi zene sokszínű dallamvilága s az itt élő népek káprázatos tánckincse bűvöli felejthetetlen zenei és táncélménnyé.

Kivánjuk, hogy számos hasonló színvonalú előadás születessék a most 45 éves műhely további évtizedeiben!

M. Nagy Emese

Csipkerózsika,

immár két esztendeje az együttes repertoárján tartott, sikeres gyermekdarab. A történet az Európa-szerte elterjedt Perrault-mese Kárpát-medencei változata. A mű során elhangzó szövegek, játékok, felcsendülő dallamok s a néptáncalapú színpadi mozgásnyelv mind-mind e klasszikus mese magyar folklórhagyományba ágyazottságát bizonyítja. A szerzők (*Zsuráfszki Zoltán* koreográfus és *Csizmadia Tibor* rendező) nagyszerű ellenpontozó technikával dolgoznak. A gyermekszívekhez egy csapásra közel kerülő három vi-

Zsuráfszki: Dracula
Fotók: Kanyó Béla

Sansha®

A világ nagyvárosai után
Budapesten
is megnyílt a Sansha táncbolt

Kínálatunk:

cipők

ruhák

kiegészítők

klasszikus és modern tánchoz,
fitness-hez és egyéb tánc típusokhoz.

Korhatár nélkül!

Mindenkit szeretettel várunk
új üzletünkben!

"Venice" leotard (M095)

"Récital" (202)

Sansha Bolt: Ó utca 42.
1066 Budapest

tel/fax: 1-269-5659

e-mail: revoltade@sansha.com

www.sansha.com

PARIS•LONDON•NEW YORK•MELBOURNE•MADRID•MOSCOW

25
AA
MM
SANS
IN FIRST POSITION
PREMIERE POSITION

Ifjúsági Standard Táncok Magyar Bajnoksága

Nagykőrös, 2003

A „Tudás, szépség, teljesítmény” jelszavával 2003. november 30-án, Nagykőrösön a Kossuth Általános Iskola modern sportcsarnokában 6-7 száz néző előtt, nagyszabású klubközi táncversenyek mellett került sor az Ifjúsági Standard Táncok Magyar Bajnokságára, a nagykőrösi Kul-Tur-Info Kht. rendezésében. Itt jegyzem meg, hogy több, mint 8 év szünet után jött vissza a versenytánc Nagykőrösre, hiszen 1995 nyarán volt itt legutóbb ilyen verseny ebben a városban.

Szalay Attila, a mindig nagy álmokat kergető táncpedagógus lehelt újra életet a nagykőrösi versenytáncba ezzel a rendezvénnyel, ahol összességében 231 pár indult 30 versenyszámban.

A táncosok az ország szinte minden részéből jöttek. Közülük a Magyar Bajnokságon nyolc páros indult, és természetesen a nagy esélyes tavalyi bajnok Páli-testvérpárral az élen!

A zsűri mindvégig az alábbi összetételben pontozott: Feledy Ildikó, Móczóné Vidoventyecz Andrea, Bozóki Lajos, Tóth Klára, Závodszy Péterné, Pálinkó Lujza, Kovács Sándor.

Az elődöntő után közvetlenül az 5 párból álló, aránylag színvonalas és izgalmas döntő élvezői lehettünk az alábbi végeredménnyel:

1. Páli Erik–Páli Viktória (Szilver TSE, Szentes)
2. Szántó Tamás–Asztalos Gina (Pro Art TS, Kistelek)
3. Wagner Richard–Lovász Éva (Feeling TSE, Budapest)
4. Katonka Zoltán–Kovalik Zsófia (Pro Art TS, Kistelek)
5. Gergely Balázs–Varjú Mária (Valcer TS, Debrecen)

A Páli-testvérpár az 5 standard táncban 4-ből (angol keringő, bécsi keringő, slow fox, quick step) az első lett a pontozók véleménye alapján, bár nem egyértelmű pontozással, ám ezáltal megvédve tavalyi címüket, ismét ifjúsági magyar bajnokok lettek. Kicsit „bágyadtan” kezdtek, és az első két táncban igencsak megszorította őket az ezüstérmes kettős. Végül is mindvégig elegánsan, látványos figurákkal, kitűnő technikával táncoltak, de lendületben nem mindig tudták felvenni a versenyt a Szántó–Asztalos kettőssel. A Páli-testvéreket elsősorban Szatmári Nagy Szilvia a klubjuk vezető tánctanára készítette fel, de sokat edzettek László Csabáékkal és voltak „órázni” a Mirko Gozzoli–Alessia Betti olasz párosnál is.

A Szántó–Asztalos kettős a vártnál szorosabbá tette a versenyt. Nagy fejlődésen mentek keresztül

az utóbbi hónapokban. A gyors, dinamikus pár főleg technikában fejlődött, de látványban is nagyszerűt produkált. A tangóban a mezőny legjobbjai voltak a pontozás alapján is. Teljesítményük kellemes meglepetést szerzett.

A Wagner–Lovász páros mentette meg a fővárosiak „becsületét” a bronzérem megszerzésével. Kiegyensúlyozott, jó teljesítményt nyújtottak.

Ezen a napon összességében jól felkészített versenyzőket láttunk – igazságos végeredménnyel – az Ifjúsági Magyar Bajnokságon, és ugyancsak számos tehetséges párost a klubközi versenyeken is.

Nemhiába fogtak hát össze a helyi vállalkozók Nagykőrösön a rendezvény sikeréért. Reméljük, a nagyszerű kezdeményezésnek lesz folytatása.

Rollinger Károly

Páli Erik–Páli Viktória

Szántó Tamás–Asztalos Gina

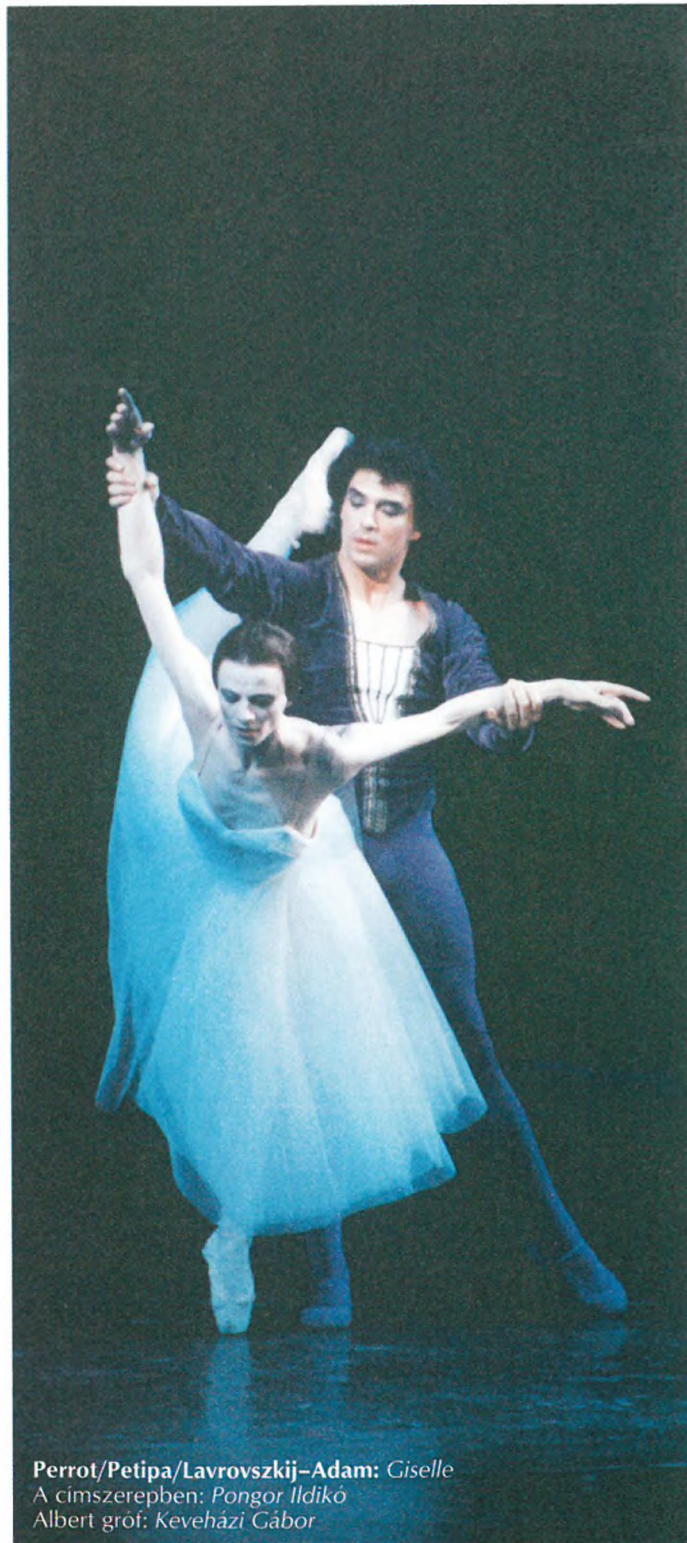

Wagner Richard–Lovász Éva

Fotók: Rollinger Károly

A felsőtest szerepe a balettművész-képzésben

IV. rész

Perrot/Petipa/Lavrovskij-Adam: *Giselle*
A címszerepben: Pongor Ildikó
Albert gróf: Keveházi Gábor

VII. A fejlődés- lélektan szempontjai

Ha a képzésfejlesztést csak az alapoknál alkalmazzuk, akkor nem vesszük figyelembe a test fejlődésének alapvető törvényszerűségét, azaz a serdülőkori növekedés összetett problémáit. A pszichoszociális fejlődés során az identitáskeresés periódusában nem csak a lelki válságok korát éli meg a növendék, hanem a fizikális átváltozások korát is, Itt lenne a legnagyobb szükség az ízületek nyújtására, mert az izomzat ennek függvényében erősödik, és válik alkalmassá az egyre növekvő terhelések elviselésére. A személyiségfejlődésnek ebben a kritikus időszakában óriási változások mennek végbe a fiatal növendékek fizikumában, lelkületében, szemléletében egyaránt. Itt nyújtana segítséget a pedagógiában az új, korszerű tapasztalatok érvényesítése.

A pedagógusképzőn azok a szaktárgyak, amelyek nem csupán a gyakorlati oldalt erősítették meg, – mint a Pszichológia alapjai, a Fejlődéslelektan, az Oktatásmélt, a Neveléstörténet és a Zenei ismeretek stb. – elméleti ismereteiken keresztül arra ösztönöznek, hogy a belőlük megszerzett tudást és tapasztalatokat integrálni és alkalmazni tudjuk a szakmai gyakorlatban.

A serdülőkor és a sztárolás

Közismert, hogy a serdülőkor a morális fejlődés szempontjából is a legérzékenyebb kor. A táncművészképzés erre a kritikus korra teszi a technikailag *legnehezebb* mozgások elsajátítását.

A serdülőkor határáig eljutó növendékek a kognitív fejlődés elmélete szerint (az értelmi fejlődés vizsgálata Jean Piaget nevéhez fűződik) a kombinatorika, a hipotézis-alkotás és dedukció kialakulásával eljut a formális műveletek szintjére.

Véget ér a gyerekkor, ilyenkor a *hűség* az az erő, ami motíválja a felnőtté válást. A fiataloknak szükségük van arra, hogy kortársaiktól megerősí-

tést kapjanak. A szerepkonfúzió, azaz a személyiség szerepzavara akkor alakul ki, ha az illető reménytelenül vágyakozik a kortársi kötődéshez és alkalmazkodási problémák lépnek föl.

Ez a definíció alátámasztja azt a tapasztalatot, hogy a főiskolán mennyire kártékony egy-egy növendék *sztarolása*. A szigorú technikai szabályok alól ösztönösen felmentve érzi magát. Kiszakad a kortárs-csoport megerősítő hatása alól. Létrejön a szociális elszigetelődés, és bekövetkezik a személyiségfejlődés számos zavara és kudarca. A morális lelkiismeret és igazságosság elve megköveteli a környezet visszajelzését és kontrollját.

A pedagógus feladata a kiemelkedő tehetségű növendék individuumként való kezelése, de ez semmiképpen sem lehet az indokolatlan sztárolás.

A látszólag pozitív diszkrimináció a közösség egészére antiszociálisan hat olyan mértékben, hogy a morális értékrend felborul. Fel kell ismerni, hogy a serdülés akkor problémamentes, ha a növendék tehetsége és képességei szerint kapja meg az elismerést. Ennek eredménye az, hogy alkalmazkodni tud mind az értékrendekhez és normákhoz, mind a társadalmi követelményekhez, és fiatal felnőttkorban átmenti mindazokat az értékeket, amelyeket a serdülőkorban a személyiségében kiművelt. A következő életkori szakaszban – a fiatal felnőttkorban – a szeretet az az erő, amely tovább segíti a problémák megoldásában még az intim kapcsolatok területén is. A fiatal felnőttkorban levő növendékeknek is különös figyelmet kell kapniuk, mert ekkor keletkeznek az antiszociális viselkedés- és magatartásformák.

A *pas de deux*, mint gyakorlati tárgy szintén erre a korra esik! Itt a fiúk védelmében szeretném tudatosítani, hogy a csontok növekedése és megerősödése még nem fejeződik be. Tekintettel arra, hogy a fejlődésnek ebben a szakaszában a lányok nagy változáson mennek át a nővé válás folyamatában, addig a fiúkénál ez a változás két-három évvel később alakul ki. Ez a két tényező eredményezi azt a problémát, hogy a

fiúknak az emelések tanulása közben a testsúlyukkal azonos terhet kell tudni mozgatni, átmenni, megtartani különböző testhelyzetekben. Mindez káros mértékben terheli meg a fejlődésben lévő fiúk gerincét és izomzatát.

Ha azonban az általam javasolt erősítő képességfejlesztést kezdettől fogva oktatnák a balett követelményeinek figyelembevételével, akkor kelőképpen felkészített és megédzett növendékek kezdenék el az emelést gyakorolni.

A morális és lelkiismereti fejlődés ebben a szakaszban olyan motivációval bír, amikor a fiúk már felnőttnek gondolják magukat, és rivalizálnak, erejüket fitogtatják. Ezért minden előkészület nélkül fejük fölé emelik a lányokat, mert meg akarunk felelni. Rendszerint a megmondoltnak megértetés olyan rendellenességet eredményez, amelynek következtében a későbbiekben krónikus fájdalmakkal járó gerincbántalmak lépnek fel.

A speciális képességfejlesztésnek itt van a legnagyobb jelentősége, mert segítségével kiművelhető a megfelelő kondíció, törzserő a fiúk esetében, a lányoknál pedig olyan alapvető tartásmódokat lehet előkészíteni, amelyeket később az emelések során, a fiúk kezében teljes tudatossággal, kontrollal tudnak megvalósítani.

VIII. Zenei ismeretek

A zenében a *dinamika* erőt jelent (görög szó). Minden dinamikának az életeleme a kontraszt. A természetes dinamika az a gyakorlat, amely emelkedő dallamban erősítést – ereszkedésben gyengítést alkalmaz.

A romantika szélsőséges hangulatváltozásai a zenében is új távlatokat nyitottak. Ha a pianóból felerősödik forte-ig a zene, ez egy dinamikai váltás. Legtermészetesebben a felerősödő zene *gyorsulással* párosul. Itt a CRESCENDO (erősödés, ez a dinamikai meghatározás) az ACCELERANDO-val mint tempóval párosul. Ennek a két zenei fogalomnak az ellentéte a DIMINUENDO vagy DECRESCENDO (halku-

lő dinamika), amely a RITENUTO vagy RITARTANDO tempóval párosul.

A *tempó* a zenében: idő, sebesség, gyorsaság, mint a táncban is. A hangjegyek időtartamának abszolút meghatározása – szemben a ritmussal, amely egyes hangjegyek időtartamát relatíve egymáshoz viszonyítva határozza meg.

A balettel kapcsolatos leggyarabban használt tempójelzések:

lassú mozdulatok: Largo, Lento, Adagio, Adagietto;

mérsékelt mozdulatok: Andante (pl. a fondu), Moderato; gyors mozdulatok: Allegro (főként a kis ugrások tempója), Vivace (élénk), Prestissimo.

Az „A” tempo az eredeti tempó visszatérése, lassítás, illetve gyorsítás után. A *Tempo giusto* kötött, feszes tempó, szemben a *Rubatoval*, mely szabad előadásmódot jelent.

Köztudott, hogy zenei kísérlet nélkül elképzelhetetlen a balettoktatás. De aki helyesen gyakorol, az kialakíthatja a gyakorlatok motorikus ritmusát. A mozgás folyamatában hosszabb-rövidebb ideig tartó mozdulatok egymáshoz való aránya ugyanis zene nélkül is ritmikává válik, akár a zenében az egymást követő, változó időtartamú hangok ritmusa. Míg a mozgás ritmusát vizuálisan érzékeljük, addig a zenei ritmust akusztikusan fogjuk fel. A jó muzikalitáshoz a belső ritmus kialakítása szükséges. Ha a mozdulat tartalmazza a ritmust, illetve együtt változik a ritmussal, akkor a mozdulatokat is ütemekre bonthatjuk. De akár lassú, akár gyors a tempó, az egy ütemen belül megadott mozgásmennyiség egymáshoz viszonyított aránya nem változhat. A tempót a teljes gyakorlat alatt be kell tartani, és így *zene nélkül is kialakul minden gyakorlat sajátos ritmusa*.

Összegzés

A XX. században az egész világon végbemenő tudományos-technikai forradalom meghatározóan érzéti hatását a kulturális tevékenységek mind egyikén. Ebben az időszakban

a táncművészetben megtörtént a formabontás, a hagyományos stílustól való eltávolodás a természetesség felé. Az interakció új lehetőségeket nyitott a táncművészetben éppen úgy, mint az izlésnevelésben.

A korszerű diktálta modern irányzat egyre nagyobb teret hódít a táncművészetben is, ennek hatására egyre több egyéni módszerrel dolgozó társulat jelenik meg. Ezek élén meghatározó alkotó egyéniségek működnek. Csak a leghíresebbeket említeném: Jiří Kyliant, William Forsythe-ot, Bruce Taylort.

A táncművészet területén ma már nélkülözhetetlen, hogy a test olyan előkészítést kapjon, amelyet a kifejezés szolgálatába állíthatunk, hiszen az új elvárások az eddigi tanítási módszereken túlmenően komoly anatómiai tudást és képességfejlesztést igényelnek. A magasabb célkitűzéseknek megfelelően tudatosan képzett és átdolgozott izomzat szükséges.

Saját tapasztalataim és a főiskolai tanulmányaim során megszerzett tudás alapján állíthatom, hogy a jövő táncmű-

vészeinek rendelkezniük kell az izomérzetet, a megfelelő légzéstechnikát és az önkontrollt biztosító módszerek ismeretével.

A tudatosság megkívánja a mozdulat megértését az izomműködés oldaláról. E dolgozat célja többek között az volt, hogy az ízületek alapos kidolgozása kellő hangsúlyt kapjon, mivel a művészetben a formaerők csak ebben az esetben alakul ki. Két egyforma képességű művész közül az lesz a sikesebb, akinek a testtudata fejlettebb, és rendelkezik a személyes kisugárzás varázsával is.

A korszerű táncpedagógiai módszerek fel kell ölelnie a képzésben az ide vonatkozó tudományos kutatások eredményeit is, amelyek segítségével a dolgozat is készült. A mozgásbiológia, a képességfejlesztés, a fejlődéslelektan, az oktatás- és nevelésmélet, valamint a zenei ismeretek eredményeinek segítségével – remélem – sikerült indokolni és alátámasztani mindazokat az elképzeléseimet és javaslatokat, amelyeket a kollégák és a jövő balettpedagógusai figyelmébe ajánlok.

Pongor Ildikó

Felhasznált irodalom

Dr. Miltényi Márta: A sportmozgások anatómiai alapjai. Medicina Könyvkiadó Rt., Budapest, 1993.

Dr. Mády Ferenc: Egészségről táncosoknak. Magyar Táncművészeti Főiskola, jegyzet, Planétás Kiadó, 1988.

Dr. Mády Ferenc: Mozgásbiológia. Magyar Táncművészeti Főiskola, jegyzet, Osiris Kiadó, Budapest, 1995.

Bernáth László és Révész György szerk.: A pszichológia alapjai. Tertia Kiadó, Budapest, 1988.

Bernáth László és Solymosi Katalin szerk.: Fejlődéslelektan olvasókönyv. Tertia Kiadó, Budapest, 1997.

Sákovicsné Dömölky Lidia: A gyermek harmóniája. Berczik Sára Torna, esztétikus testképző módszere. Sport Kiadó, 1990.

Sákovicsné Dömölky Lidia: A nő harmóniája, torna Berczik Sára módra. Hungária Sport- Reklám- és Marketing Vállalat Kiadó, 1991.

Dr. Szécsényiné Fekete Irén: Művészi gimnasztika táncosoknak. Magyar Táncművészeti Főiskola, jegyzet, Planétás Kiadó, 1999.

Dévény Anna: Analitikus táncgimnasztika. Jegyzet, 2001.

Németh András: Bevezetés a nevelés történeti és elméleti kérdéseibe táncpedagógusok számára. Magyar Táncművészeti Főiskola, jegyzet, Planétás Kiadó, 1997.

Németh András: Nevelés, gyermek, iskola. Eötvös József Könyvkiadó, 1997.

Kassai Lajos: Lovasijászat. Dee-Sign Kiadó, Budapest, 2001.

Elliot Aronson: A társas lény. K. J. K. Kerszöv Jogi- és Üzleti Kiadó Kft., 2001.

Reich Margit: Zenei alapfogalmak táncpedagógusoknak. Kézelt írott jegyzetek.

Falus Iván: Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanulásához. Nemzeti Tankönyvkiadó.

Dr. Nádori László: Az edzés elmélete és módszertana. Sport Kiadó, Budapest, 1986.

...Amir Kolben?

**„Jobb a premier előtt sírni,
mint a premier után!”**

Amir Kolben az izraeli kortárs táncélet meghatározó alakja, a világhírű Bat-Sheva együttes szólótáncosa volt, aki a nyolcvanas években kezdett koreografálni. Kolben már többször is dolgozott az elmúlt években Magyarországon. Fellépett a saját együttesével is, dolgozott a Szegedi Kortárs Balett társulatával, ősszel pedig a Budapest Táncszínházzal.

A GisL-2 című darabot – a romantikus balett: a Giselle újrafogalmazásaként – 1996-ban készítette. A produkció igen jó kritikákat kapott külföldön. Később ugyanezt a művet más együttesek, ezúttal a Budapest Táncszínház számára is megkomponálta. A szereplők felállása mindegyik együttes esetében más és más: a Budapest Táncszínház előadásában például – az eddigi változatoktól eltérően – 9 nő és egy férfi táncol.

A GisL-2 mozdulatvilága klasszikus alapon nyugvó kortárs technika, ám a produkcióban felismerhetők a klasszikus Giselle-balett mozdulatai is.

A koreográfussal a Budapest Táncszínház Nemzeti Táncszínház-beli bemutatója kapcsán beszélgettem.

– A kezdeti nehézségek és sok-sok munka után úgy érzi, hogy megérte?

– Hiszek a nagyon sok munkában. Abban, hogy ki kell próbálni új utakat, amelyeket az ember még nem próbált a testével. Ezek a kísérletezések néha sok izzadsággal, kék foltokkal, fájdalmakkal, adott esetben könnyekkel is járnak. De jobb a premier előtt sírni, mint a premier után. Mindig a legjobbat kell akarni, ami persze nem azt jelenti, hogy a következő nem lehet jobb.

Végül azért lett ilyen jó az előadás, mert csak dolgoztunk és dolgoztunk...

– A külföldi koreográfusoktól mindig meg szoktam kérdezni, mi a véleményük a magyar táncosok felkészültségéről, és általában a velük való együttműködésről.

– Sokfelé jártam már, legutóbb például Szerbiában, és azt veszem észre, hogy már nincs az a nagy különbség, mint 10 évvel ezelőtt. Azt kell, haogy mondjam, hogy Földi Béla táncosai ugyanazt tudják, mint az

enyémek. Nincs nagy eltérés. Az én stílusom a kortárs mellett klasszikus technikát is igényel. Mindenki azt mondja, hogy az én egyéni mozgásom egy kicsit nehéz. A táncosaim kérdezik is néha, miért csinállok hat mozdulatot egy számolásra?..

– A bemutató után azt mondta: nagyon tetszik a hely, szeretne ide visszajönni később is, ha lehet. Mi tetszik Önnek ebben a kívül-belül gyönyörű épületben, ámde annál kisebb, elavult technikájú színpadban?

– Azt szoktam mondani, hogy ahol van közönség, mi ott fellépünk. Mindegy, hogy kicsi, vagy nagy a hely, kevés vagy sok az ember, a közönség számít.

Annyit azonban mondhatok, hogy egy művésznek, méghozzá egy koreográfusnak, mindenekeelőtt meg kell tanulnia látni az embereket. Ki kell nyitnom a szemem, amennyire csak lehet, ha meg akarom ismerni, és meg akarom érteni őket, mivel az anyag, amivel én dolgozom, maga az ember. Az utolsó próbán, amikor a táncosok szinte már sírtak, mert idegesek és fáradtak voltak, azt mondtam nekik: hallgassatok ide, én értem, hogy min mentek keresztül, de ne felejtsetek el ezeket az érzéseket, mert pontosan ezeket az emóciókat szeretném, hogy a színpadra hozzátok. Ez a darab az életem része, és más táncosoké is, ezért természetesen nagyon személyes, de megtörténhet más emberekkel is.

– Elárulja nekünk, honnan tud ennyit a nőkről?

– Egy-két titkot meg kell magamnak őriznem. De mégis, hogy közvetlenül is válaszoljak a kérdésre: mert szeretem a nőket!

– Ez nagyon is érezhető volt az előadásban. Határozottan jól is éreztem magam a bőrömben, igazán kellemes este volt!

– Köszönöm, hogy ezt mondja, ez nekem valóban fontos! Ebben a változatban

csak nők vannak, de volt olyan, amelyben fiúk is voltak. A darabban itt egy férfi van, aki jön és megy, mint a férfiak általában. Szeretném bemutatni az emberekben lévő különbségeket, akik lehetnek gyönyörűek, szeretetreméltóak, néha borzalmak, erősek, de sérülékenyek, mint mindnyájan. Ez igaz a nőkre is, és ha sikerült megérinteni a szívét, az nagyon jó, mert ez volt a cél. Nem szeretném, ha az emberek kimennének az előadás után, és csak azt mondanák, hogy szép volt. Inkább mondják azt, hogy rossz volt, de megérintett.

– Miért nyúlt ehhez az autentikus darabhoz? Van ebben a mai „GisL-2” megfogalmazásban valamiféle szándékos kapcsolódás az eredetihez? Vagy ne is keressék a kettő között mély összefüggéseket? Mindenesetre azt láttam, hogy ezek a lányok féltve őrzik gyermekiségüket, foggal-körömmel ragaszkodnak a gyermekkorhoz, ugyanakkor minden ízükben már nők. És kicsoda nők! Különkülön figyelemre méltó egyéniségek.

– Az emberek ilyenek, mindenhol. Ez a dilemma mindig benne van az emberben, a férfiakban ugyanúgy, mint a nőkben, csak most a nőkről van szó. Én magam sokszor megpróbálok emlékezni a gyerekkoromra, és sokszor használok játékokat a színpadon, mint ebben a darabban is. Szeretek játszani, maga a koreografálás is egyfajta játék. Nekünk művészeknek óriási privilégiumunk, hogy játszhatunk. Ezért soha nem hagyom el a múltat, egy kicsit a múltban is élek. De közben öregszem, és nem felejttem el, hogy az idő rohan és változik. Miközben magamban is szeretném megtartani a gyereket, már nekem is van gyereke, akiért felelősséggel tartozom. Sokféle nézőpont van, a lányomé, az enyém, de ez nem egy családi vagy nemzeti dolog, ez nem csak

Részlet a Budapest Táncszínház előadásából

Fotó: Kanyó Béla

amely a menekülésről szól. Izraelben most nagyon nehéz élni, sokszor szeretnék távozni. Az én életem is nehéz, néha jó lenne kilépni belőle. Ezt egyre gyakrabban érzem, és az idő is egyre fontosabb számomra. Mélyen elítélem az elértéktelenedett nyugati kultúrát, amely tönkreteszi a tradíciókat, az egész múltat, de a jövőt is. Amelynek számára csak a jelen létezik: csak most legyél itt, most csináld, most, most... Szóval ezeket a gondolatokat szeretném táncba fogalmazni, emberi és szociális szinten.

- *Úgy tudom, hogy Földi Béla meghívta Önt a 2004-es nyári kurzusra, vendégtanárnak.*

- Jól hangzik, nagyon örülnék, ha megvalósulna. Szeretem Budapestet, talán azért is, mert itt vannak a gyökereim, édesapám innen jött. Nagyon boldog vagyok, hogy a közönségnek tetszett a darabom. Jól érzem magam az itteni légkörben, s ha hívnak, szívesen jövök újra.

Kapusi Éva

Izraelben, de mindenhol a világon így van.

- *A darab csúcspontja egy hihetetlenül dinamikus, erotikával túlfűtött kettős, egy kicsiny fülkében, amelyet szó szerint betáncolnak. A férfi szerepében a mestert, Földi Bélát láthatjuk, a lányt egy aprócska, ámde annál tehetőségesebb tanítványa, Ujszászi Dorottya táncolja. Páratlanul hiteles élményt nyújtanak!*

- Igazán örülök, hogy ez a véleménye. Az ötletet az adta, hogy amikor régen, a Szegedi Zsinagógában készítettem egy darabot, megláttam a fülkét üresen, amelyben valamikor az imakönyvet tartották. Gondoltam, újra megtöltöm élettal.

- *Mivel foglalkozik mostanában?*

- Az együttesemmel egy új darabon dolgozom,

Kedves Olvasóink!

Kérjük Önöket, hogy 2004-ben is segítsék a **TÁNCMŰVÉSZET** című szaklapot kiadó közhasznú alapítványt. Adójuk 1%-ának odaítélésekor döntsenek a Nemzetközi Tánc- és Kultúra Alapítvány javára. Mellékelten a pontos kitöltési mintát tesszük közzé.

Köszönettel: a Kuratórium

RENDELKEZŐ NYILATKOZAT A BEFIZETETT ADÓ EGY SZÁZALÉKÁRÓL

A kedvezményezett adószáma:

1 8 0 8 9 9 6 5 - 2 - 4 1

A kedvezményezett neve:
Ennek kitöltése nem kötelező.

Nemzetközi Tánc- és Kultúra Alapítvány

TUDNIVALÓK!

Ezt a nyilatkozatot csak akkor töltsse ki, ha valamely társadalmi szervezet, alapítvány vagy külön nevesített intézmény, elkülönített alap javára kíván rendelkezni.

A nyilatkozatot tegye egy olyan postai szabvány méretű borítékba, amely e lap méretét csak annyiban haladja meg, hogy abba a nyilatkozat elhelyezhető legyen.

FONTOS!

*A rendelkezés csak akkor érvényes és teljesíthető, ha a nyilatkozaton a kedvezményezett adószámát, a borítékon pedig az **ÖN NEVÉT, LAKCÍMÉT ÉS AZ ADÓAZONOSÍTÓ JELET** pontosan tünteti fel.*

Palasovszky Ödön mozgásszínházi törekvései

„Életútja és érdeklődési köre felettebb változatos... Ha pedig fel akarnók sorolni, mi mindenben volt szakember, akkor legalább ezeket az élet-hivatásokat és foglalkozásokat kellene említenünk: költő, esztéta, színházi rendező, színházszervező, koreográfus, színész, táncos, keramikus, kertész és kerttervező.” – írta Palasovszky Ödönről tíz esztendeje a pályatárs Hegedüs Géza.¹ – „Mindehhez jó megjelenésű, elegáns karcsú, kifejezetten szép férfi volt még idős korában is.” Az avantgárd hercege – gondoljuk mi, az ősi lengyel familia már Budapesten világra jött leszámazottjáról –, s nem csupán a külseje miatt.

„Élete utolsó szakaszában, 1945 után kerámiakezeléssel is foglalkozott, de a művészettörténetet éppenséggel e tény foglalkoztatja a legkevésbé. Annál inkább szokta érdekelni az egykori színész, rendező, színházigazgató, író, költő hült helye. Nevezhetjük ezt személyiségnek. Stílusnak. A szabálytalan tehetség mindig nyugtalanító és legtöbbször rosszul dokumentált emlékének.” Így indította cikkét Palasovszky centenáriumán P. Szűcs Julianna.²

Vélekedésében osztozva próbálkozunk ezen a helyen némi színháztörténeti adalékkal szolgálni az avantgárd hercegének stílusához.

Az indulás

Az első világháború után „a szellem birodalmi ismét összeszűkül”, az ország művészeti élete sivárabb lett. Mindinkább visszanyerte hegemoniáját az akadémizmus – írja egy helyütt a magyar avantgárd királya, Kassák Lajos. A magyar dráma és színpad fejlődése „még a múlt század forradalmain sem esett át, nemhogy a legmodernebb

Palasovszky Ödön, az avantgárd hercege

európai irányokhoz kapcsolódhatott volna” – fogalmaz másutt Németh László. Mégis – vagy éppen azért? – volt színházi avantgárd. Nem sokan kezdték újra itthon (Kassák Bécsben, Máca Moszkvában, a honi „bauhausosok” Németországban működtek), de akik elkezdtek – s köztük elsőül Palasovszky –, kortársi igénnyel, ám nem majmolva a Nyugatot, léptek színre a (kis)polgári színház megújítása érdekében.

„Öreg világ ez itt – mondogattuk. – Lusta, kényelmes világ. Kiáltunk egy őszinte szót... És megkíséreltük megmutatni egy csomó embernek: Ez vagy. S így látsz mindent. De légy most más! Nyisd ki szépen a szemeidet, s lásd meg a dolgoknak ilyen és ilyen voltát, amit a hazugság, az érdek és a félelem vagy csak a megszokás eddig

eltakart előled.”³ Így indult Palasovszky. 1921-ben Hefvesy Ivánnal manifesztumot írt „a tömegek új kultúrájáért”. Innen datálható színházi tevékenysége. Pályájának első szakaszát (1921–1928) ő maga az útkeresés éveinek tartja – *experimentális korszakáról az Iskolakultúra című folyóiratban közöltem tanulmányt*⁴ –, az 1929-től kezdődő szakaszt klasszikus korszaknak nevezi. Ebből az időszakból alább a mozgásszínházi törekvéseiről olvashatni.

Kifejező tánc, drámai táncszínpad

„A húszas évek végétől, a kísérleti színházak döntő korszakában, Madzsar Alice-zal és Róna Magdával, a kifejező,

drámai tánc úttörőivel dolgozott együtt Palasovszky – és színházi elméletét is az ő rendszerük felhasználásával, együttes rendezései, színpadi és pedagógiai munkájuk alapján dolgozta ki.”⁵ (Palasovszky 1927–1939 között tanított is a Madzsar-intézetben.)

1929-ben (május 27. és június 5.) két előadást tartottak az Új Színházban, 1930-ban (február 16. és 23.) szintén kettőt a Belvárosi Színházban, Madzsar Alice művészcsoportjával. A magyar női testkultúra megalapítója, Madzsar Alice úttörője volt a kifejező mozdulatművészetnek is. Új utakra törekedett, a ballet kötöttségeivel szemben a természetes mozgásokból inult ki. „Egyáltalán: a tánc többé nem respektálhatja a kitaposott formákat, a műfajok hagyományait, a testkultúra révén megszerzett fölényvel egészen új, bátor megoldásokat kell keresnie, ha a tiszta mozgások új összefüggéseit akarja szuggesztív módon megteremteni vagy éppen, ha a mai embert mozgató erők modern kultuszát akarja nyilvánvalóan kifejezni.”⁶

Madzsar Alice „egész szemléletét áthatotta a pszichofizikai elv, vagyis az a gondolat, hogy a lelki és testi megnyilvánulások kölcsönösen összefüggenek”.⁷ Ismerős a gondolat, az 1970-es években Grotowski dolgozik a pszichofizikai elv alapján. Madzsar Alice alapvetése 1936-ban megjelent ugyan franciául is, de még itthon sem volt lehetősége munkásságának igazi kibontakoztatására. „A gyógytorna oktása elé egyre nagyobb akadályokat gördített, és a Madzsar-iskolát, mint a kulturális ellenállás egyik fő fészket, a harmincas évek elején betiltották.”⁸ Nagy tekintélye miatt a művészi munkáját folytathatta, de gyakorlatilag a rendőrség lehetetlenné tette az előadásokat. 1967-ben rehabilitálták: az Állami Gyógytornászképző Iskola vette föl a nevét. Igaz, hogy ő ekkor már 32 éve halott volt...

Az Új Színházban az addig elkészült gép- és munkatancok, árnyjátékok, a *Bimini*, *A tűzprédikáció* és a *Kezek tánca* című kompozíciók mellett bemutatták *Az új Prométhe-*

usz (*A teremtés fájdalma*) című pantomimot. Ez volt Palasovszkyék első új irányú, mérész táncdrámája. Meséjét *Madzsar Alice* írta: Prométheusz, szívük táját megérintve az anyagból embereket teremt, akik egyéniséggé lesznek, s túllépnek alkotójukon. A koreográfia *Róna Magda* munkája volt: „Mozdulatszín-padi törekvéseiben a *Madzsar Alice*-rendszerből indult ki. A balett kötöttségeivel szemben a kötetlen ritmusokat és a természetes testkifejezéseket kultiválta. Az ő szemében a tánc nem csupán a zene interpretációja volt, hanem önálló színpadi művészet. Nem meglévő zeneművekre táncolt, hanem táncaihoz készült a zene. Vagy: intuitív rögtönzésekkel kiindulva, a koreográfus és a muzsikusi együttes alkotó munkájából született meg a kompozíció. *Kozma József* és más, új törekvésű fiatalok voltak ezeknek a táncoknak a zeneszerzői. *Róna Magda* a tradicionális, az elnyűtt, közkedvelt sémákat bátran megtagadta. Mind mestere, *Madzsar Alice*, a táncot új, szabad ritmusok és formációk hordozójának, de még inkább indulati és drámai tartalmak kifejezésének tekintette.”⁹

1930 februárjában, a Belvárosi Színházban adott két estén Palasovszky *Az óra tiktak-tánca* című koreografikus oratóriumát, *Róna Magda Cótikáját*, *Balázs Béla: A halász és a hold ezüstje* című naiv mesedramáját (sziluettjáték formájában) és *Madzsar Alice* koreográfiai főművét, a *Bilincsek* című mozgásdrámát játszották. (*Köves Ágnes, Palasovszky és Róna Magda* főszerkesztésével, *Bortnyik Sándor* színpadtervei alapján, *Kozma József* zenéjére, *Madzsar Alice* mozdulatművészeti iskolájának női csoportja, valamint a Munkás Testedző Egyesület férfi tornász szakosztálya közreműködésével.)

A *Bilincsek* táncműve volt a szabadságról, hét képben (*Önmagunk börtönében, Bálvány, Falak, A gép hatalmában, Egymás rabjai, Bilincsek, Emberi kapcsolatok*). „A mozgásdráma hét részből áll. Mind a hét fázisa teljes egész. Az egyes kompozíciók szervesen építik tovább a játékot, más-más oldalról világítva meg az

emberi bilincsek és emberi kapcsolatok mélyebb értelmét. A mozgások nem csupán szimbolikusan ábrázolják a cselekményt, hanem a mozdulatoknak a formai külszínről lehántott nyers anyaga adja egyúttal a tömör drámát, mely hol táncszerűen, hol pantomimikusan fejlődve, expressziven tör a kibontakozás felé. A kompozíciók a mozdulatok elemi jelentőségét és ösztönértelmét hangsúlyozzák.”¹⁰

A *Bilincsek*ben nem használtak díszletet, „emberkülliszak” helyettesítették őket. Ahogyan a gondolat tetté válik, úgy fejlődött a táncdráma az apoteózisig. A sajtó (*Déli-báb, Népszava*) egyöntetűen nagy elismeréssel fogadta. „A *Bilincsek* és a további mozgásdrámák a pantomim új fogalmazásai voltak. Azt lehet mondani, hogy a „gerjesztés” volt a sajátjuk. Nemcsak a gyönyörködtetés volt a feladatuk. Nem is csak tanítani akarták a nézőt. Mélyre ástak. Mélyről felszakadó érzelmeket, emlékeket, gondolatokat forrasztottak át, melyek forróságukat, töltésüket továbbadták, besugározták az egész embert. Későbbi összdrámáinkat, „lényegretörő” kórusdrámáinkat is hasonló törekvések jellemezték.”¹¹

A táncdrámák rendezője mindig Palasovszky volt. Ő és két társa (*Madzsar Alice* és *Róna Magda*), akikkel 1931 és 1934 között művészi triáshoz alakítva munkaközösségben dolgoztak, megteremtették az új táncstílust, megvalósították a *kifejező táncot*. Abban az időben, amikor a tánc Magyarországon pusztán látványosság, legjobb esetben is csupán technikai bravúrok egymásutánisága.

Ayrus leánya

1931. április 28-án reprezentatív programmal mutatkozott be Palasovszkyék társulata a *Fővárosi Operettszínház* színpadán. A *Bilincsek*, az *Andersen-mese* alapján készült *Srác és Vagabund Hipokráciában* című szöveges burleszk-pantomim mellett (mellyel a tánc-komédia új útjait kívánták járni a *Picasso* s *Cocteau*-féle *Parade*-hoz hasonlóan) be-

mutatásra került Palasovszky *Ayrus leánya* című kórusdrámája. (Színpadterv: *Fülöp Zoltán*, zene: *Kozma József*, koreográfia: *Madzsar Alice* és *Róna Magda*, főszerepben: *Róna Magda, Palasovszky és Baló Elemér*.)

Palasovszky így ír 1931-ben addigi próbalközléseiről: „Így döntögettük, Jerikó’ mohos falait. S talán nem egészen hiába. Hiszen ezek ma már legnagyobbbrészt utat tört gondolatok, fölhasznált eredmények, elismert művészi törekvések. Most tehát ismét tovább kell mennünk.”¹² Tovább is léptek, éppen a mozgásdrámákkal. Maga Palasovszky is az *Ayrus leányát* tartja fő színpadi művének.

„Áldozati játék”, „szintetikus dráma”, „kórusdráma” – ilyen műfaji megjelölésekkel illették az alkotók (író-rendező-színész *Palasovszky*, a koreográfus-művészeti vezető *Madzsar Alice* és a táncos-koreográfus *Róna Magda*) a verses drámát.

Vizsgáljuk sorra a három elnevezést. (Az *Ayrus leányáról* az *Alföldben közölhettem bővebb drámaelemzést*.)¹³

Áldozati játék:

A mű gyökerei igen mélyre nyúlnak, a Bibliáig és a „fenegetlen kút” még mélyebb tartományai, egészen a feltámadás-mitoszokig. „Az *Ayrus* az ősi mítosz új értelmezése volt. A leány életre kel, mert sohasem halhat meg az ember számára a szépség, a szenvedély és a teremtő fantázia ígérete” – nyilatkozta a darabról a szerző.¹⁴ Valóban: az alkotói triász a színház ősi lényegét kereste. Azt, amikor még a vadászatot, a harcot, a szerelmet mindig valami felhívó, cselekvő és emlékeztető ritmikus és szabályszerű előadású ritusok kísérték. Amikor még megvolt a tánc, a zene, a beszéd és az ének kultikus egysége. Palasovszkyék a mítoszok ősi művészi egységét akarták magasabb fokon, korszerű eszközökkel újratemetni. Megtartva a lényegét; miszerint a fontosat, a mindenkinél a sorsába vágót kell elmondani a színpadon, mindenkinél. Mindezt a tömegek nyelvén, a legközérthetőbb formában.

Az *Ayrus leánya* ugyanakkor *szintetikus dráma*, az al-

Ayrus leánya

Bilincsek – két pillanatkép a hét jelenetből álló tánckölteményből

kotni vágyó ember, a szebb és tisztább életet akaró ember ébresztése. Mai szóval: totális dráma. Totális dráma, ahol a „kettős pillér” elve érvényesül. Palasovszky dramaturgiájában e két pillér a beszéd és a mozgás. Színpadra írott műveiben – a szövegmondás mellett – mindig kelendő hangsúlyt kapott a testjáték, a mozdulatművészete. A látvány és a tér. A dinamika és a ritmus. Az Ayrus leányában megteremtette a teljes szintézist: a dialógus, a kórus, a színesí játékok, a tánc, a pantomim, a zene, az indulathangok és térjáték egységével, amibe még a fények, a színek és a formák ritmusai is szervesen bekapcsolódtak. A színpadi tér, a díszlet és a világítás együtt élt és változott az előadással, illetve annak akcióival. A zene azt folytatta, amit a beszéd és a gesztus már nem tudott folytatni. Az előadás egyaránt apellált a közönség fogalmi és képi gondolkodására; képzeletére, vágyaira, emocionális világára.

Kórusdráma:

E harmadik műfaji megjelölés Palasovszky tömegdrá-

ma-törekvése felé vezet: a tömeg az ő színpadán kórusá lelkeseedik, mozgása ritmikailag tudatosul. „A darab különleges díszletek között, újszerű színpadon játszódott: magasságban és mélységben tagolt, szeszélyesen futó lépcsőzetekből, áthidalásokból, kiemelésekből, platókból állt a színpad. Az extatikus csoportok hol itt, hol ott hullámzóztak fel és alá, az emeleteken a kórusok és a szólók fellegtek egymásnak. Különösen a kórusok hangsúlyozták a cselekményt. Mintegy harmincan mozogtak a játéknak megfelelő ritmikus csomópontokba sűrűsödve.”¹⁵ A csoportos munkát emeli ki Vályi Rózsai is: „A sztárkultusz idején lándzsát törtek az együttes mellett. Táncszínpadjaikon nemegyszer tömegek szerepeltek. Nálunk eddig ismeretlen műfajokat keltettek életre. A táncban rejlő kifejező erőt a kórusdráma, totális dráma, drámai pantomim, a mozgásdráma és a tánckomédia céljaira igyekeztek kiaknázni.”¹⁶

A dráma előadása fordulatot jelentett az avantgard szin-

Az új Prometheusz (A teremtés fájdalma)

ház történetében. Azonban „a legtöbb avantgard darabra jellemzően, részleteiben lehetőségek, de egészében megismételhetetlen, egyszeri próbálkozás maradt”.¹⁷ (Meyerhold, Tairov, Piscator és Artaud hasonló elemeket is tartalmazó próbálkozásai sem jártak mind jobban!) A korabeli sajtóvisszhang kedvező volt, Márkus László, az Operaház főrendezője éppen a külföldi újítókhoz viszonyít: „De ezek az újak a görög színház egyes részleteit fejlesztik abszurdumig túlzó programszerűséggel, míg ez a kezdeti valami, amit Palasovszky Ödön emberei mutatnak, ez általánosabb, gazdagabb, fejlődőképesebb, mert naivabb...”¹⁸

„Ez nem új lényeg – írja ugyanő –, mert az nincs, hanem új fogalmazás.” Lényegretörő fogalmazás – egészíthetjük ki, s az Ayrusról szólva okkal, mert ebben az előadásban bontakozott ki a gyakorlatban legteljesebben Palasovszky ideája, a „lényegretörő színház”. 1931 óta a darabot nem játszották. A Szegedi Nemzeti Színház egyik fiatal rendezője 1980-ban foglalkozott vele, de az előadás nem jött létre. „Különös műhelymunka kezdődött az évad elején az egyik vidéki színházban.” Nem véletlen, hogy Pa-

lasovszky ihletésére – a totális színház eszménye szerint.¹⁹

Az alkotó triász utolsó bemutatói

Új Színház (1931-ben, a mai Thália helyén):

Sorozatosan játsszák két darabjukat. Georg Kaiser: *Európa* című tánckomédiáját Róna Magda koreografálta Kozma József zenéjére, Madzar Alice és Róna Magda: *Babiloni vásár* című szöveges pantomimja pedig Szelényi István zenéjével készült. Utóbbi „világnézeti” mozgásdráma volt, tánc az aranygólem körül.

„A modern színház a tánc forradalma előtt áll” – írja Lelész Béla a *Délibábnan* –, és kifejti, hogy „ennek a forradalmian újító táncchullámnak” előharcosa a Palasovszky-csoport. „A Babiloni vásár és az Európa nagyon szerencsés kézzel megválasztott darabok... A táncok vezetnek az eszmét, a zenét, az egész előadást, és a két tervező teljes biztonsággal marad mindig ura a színpadnak.”²⁰

„A jobboldali lapok viszont erősen támadták a darabok „világnézeti” tartalmát. És, érdekes módon, egyesek azt sem értik, hogy a színészek miért „táncolnak” és a tánc-

sok miért „beszélnek”? Íme, a „totális” színház akkor még nagyon is meghökkentő volt egyes kritikusok szemében. Igaz, Párizsban is csak később, 1935–1940 körül vált újítómozgalommá. Nálunk pedig mindvégig csak a könnyű operettben volt divat” – emlékszik vissza Palasovszky.²¹ Ebben az időben – 1931. július 4. és 23. – Palasovszkyék csoportja az Állat- és Növénykert szabadtéri kör-színpadán is tartott néhány előadást, majd következett a Műhely (1932–1933, a Belvárosi Színházban). Palasovszky Pünkösti Andorral már 1926-ban létre akarta hozni az Új Thália Társaságot: „Engem egyaránt erős érzelmi szálak fűzték a magyar dráma költői hagyományaihoz, azon kívül a régi Tháliához... ezek a példák is mind arra ösztönöztek, hogy előremenjek, hogy szenvedélyesen keressem a dráma és a színház „új igazságát”.²²

Nos, az akkori kísérlet csírájában maradt, a jóformán még meg sem alakult társaság föl-oszlott. Az 1932–33-as színházi évre viszont Pünkösti Műhely (Modern Színházi Egyesülés) elnevezéssel experimentális csoportot toborzott. Több műsorszámot átvettek Palasovszkyék szintetikus kísérletei közül, s a vállalkozás tagjai is

jórészt Palasovszkyék közül kerültek ki. 1933. március 24-én színre akarták vinni a triász új mozgáskompozícióját, a *Korszerű szívet*. A merészen háborúellenes darabot azonban, a mindössze két előadást megért Műhellyel egyetemben a rendőrség betiltotta. Csak egyetlen jelenet került színre a háromrészes szívből: Róna Magda a Szolnoki Művésztelép szabadtéri színpadán adta elő Rombolás című kompozícióját 1933-ban.

Új Thália (1934, a Magyar Színházban):

„Irányítója az egykor tháliás Márkus László és mellette Pünkösti Andor, aki a régi Thália újra törő, kísérletező szellemében, a tiszta színpadművészet és korszerűség jegyében akarta felfrissíteni az ernyedett magyar színházi életet.”²³ „A Magyar Színházban és a Royal Színházban kaptak egy-egy vasárnap délelőtti színpadot. 1934. március 4-én vitték színre Felkai Folkmann Ferenc *Bábel* című drámáját. Felkai darabja egy 1934-ben elindult, de csak 2500-ban földet ért repülőgép utasainak a sorsát mutatja be a jövő falanszter jellegű társadalmában.”²⁴

A „sci-fit” Palasovszky rendezte, a színpadot Bortnyik Sándor tervezte. Közreműkö-

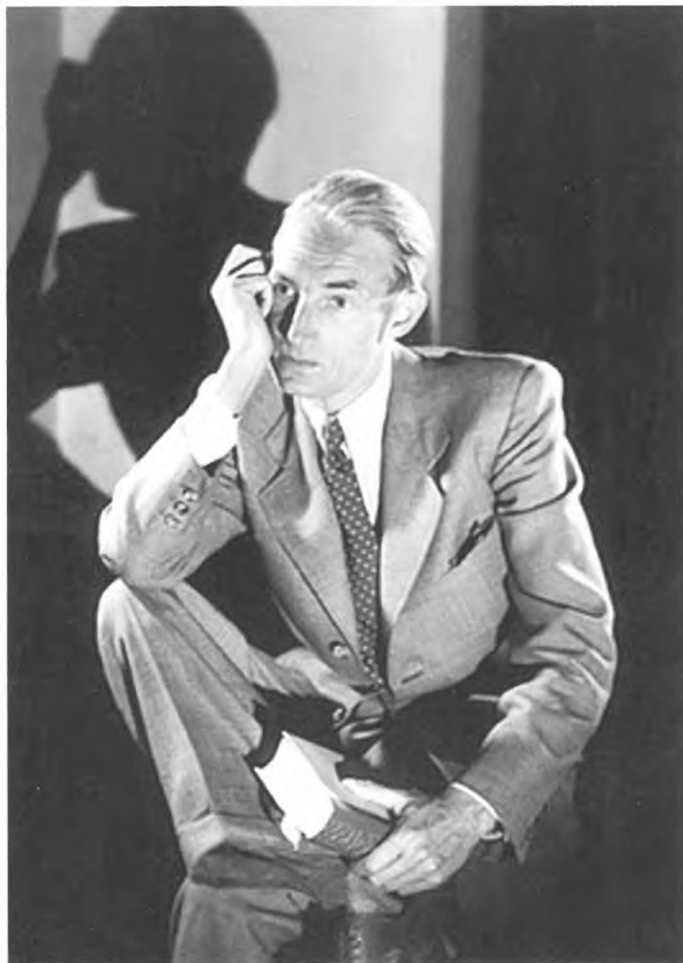
dött az Új Thália társulata (köztük *Palotai Erzsé* és *Orsolya Erzsé*), valamint a Madzsar Mozdulatművészeti Stúdió. Totális játék volt ez, manapság nyitott színháznak is mondanák. Az előadás nagyszerű kritikákat kapott (*Bálint Györgytől*, *Szélpál Árpádtól* és *Kárpáti Auréltól* például), dicsérték a rendezés egységes stílusát és a kitűnő összjátékot. Am annak dacára, hogy *Márkus László* személyében rangos pártfogója akadt Palasovszkyéknak – „színpadi tekintélyének és becsületének egész súlyával a mozgalom mellé állt”²⁵ – három előadás után a darabot mégis eltanácsolták a hatóságok, s a *Royal Színházba* való átvitelét megakadályozták. (A nyitódarab után az Új Thália még két előadást ért meg; a régi Thália feltámasztása tehát most sem sikerült.)

Palasovszkynek ez volt az utolsó hivatalos szereplése a háború előtt. Működési engedélyét a rendőrség bevonta, 1934 után többé nem kezdeményezhet új színházat. Még ez évben betiltották a hatóságok a Madzsar-iskola minden megmozdulását. A triász „feketelistára” került. „A rendőrség engem *Madzsar Alice* és *Róna Magda* csoportjával együtt a színpadról végleg lekényszerített.”²⁶ Alig egy esztendő múltán meghalt *Madzsar Alice*. Korai halálát valószínűleg a fenti események okozták.²⁷ A papnő áldozattá vált Thália és Terpszikhore oltárán... A Madzsar Intézet vezetését *Róna Magda* és *Palasovszky* mellett *Gottschlig Iza* folytatta az intézmény 1939-ben bekövetkezett felszámolásáig.

Véget ért a mozdulatművészet nagy korszaka.

A mozdulat esztétikája

„Új szerep vár a kifejező testjátékra; lévén minden akció elsősorban mozgás. Vagyis: dinamika, ritmus és kifejezés. Gesztusok mérközése. Az új színész tökéletes ura kell hogy legyen a modern értelemben vett testjátéknak éppúgy, mint a beszédbeli, hangbéli fantáziának.”²⁸ Az idézetből kiderül: Palasovszky színházestétikája szerint a mozdulatfantáziának fokozott

szerepe van a színpadi „játékvezetésben”. „Minden mozgás mintegy tükörben mutatja a belső embert. Megmutatja lelki életünk hullámzásait, továbbá a velünk született vagy szerzett, állandó tulajdonságokat. Jellemző a testi karakterre, vérmérsékletre, ösztönökre. Az ember egész személyiségére. Rá vall a művészi fantáziára, éppígy megmutatja a lelki megkötöttségeket, gátlásokat, az elleplezett gondolatokat és érzelmeket, ha a mozdulatok nyelvén értünk.”²⁹

E sorokon erősen érezhető, hogy Palasovszkyék tanulmányozták *Freud*, *Jung* és *Pavlov* munkáit. (Két „mozgáskarakterológiai”, illetve „kifejezőlélektani” előadást tartottak erről 1938-ban a Madzsar-iskolában, illetve a Pénzügyügyi Tisztviselők Országos Egyesületében.) Amit a mozgásról ír, akár egy mai mozgásszínházi elképzelés magja is lehetne: „Nem a táncból kell kiindulnunk, nem is a színészkedésből, hanem a természetes emberi mozgásokból, a lelki

tek Európa teatralistáival...”³² Szinkronban voltak tehát a legfrissebb színházi újításokkal, de sosem másolták azokat, már csak azért sem, mert ritkán azonosultak a külföldiek tartalmi szándékaival, csupán a formai újdonságokat keresték ezekben az irányzatokban.

Sommázat

Palasovszky 1939-ig még tanít a Madzsar-iskolában, ennek betiltása után keramikusként helyezkedik el (előtte alapos tanulmányokat folytatott e tárgyban Berlinben). A háború után két esztendeig próbálkozott még társulatalapítással (ez az időszak nem tárgya *dolgozatunknak*), majd a meg sem nyílt (!) *Bartók Színházban* véget ért két évtizedes színházi munkássága. 47 éves volt, *Róna Magda* 44. Alkotóerejük teljében némitotta el őket az értetlenség, a rosszindulat és a dilettánsan merev színházpolitika. A következő idézethez talán kommentár sem kell: „Én és *Róna Magda*, különböző viszontagságok után, kertészek lettünk a budaörsi Alkotmány Téeszcsében, ahol nagyon jól éreztük magunkat.”³³

Palasovszky színházi életműve tehát 1946-ban – ereje teljében – megszakadt. Nem volt rá szükség. Nem volt szükség színházi munkásságának tapasztalataira sem. „Aligha jóvátétel, ha a magyar avantgard egyik legjelentősebb költőjétől, drámairójától, rendezőjétől, színházi teoretikusától 80. születésnapján bocsánatot kérek. Mert hol maradnak a rendezők, színházigazgatók, akik ugyancsak adósai?”³⁴

Nyolcvanévesen még dolgozik, *Lossonczy Tamás* festőművésszel állítanak össze albumot. Személyes sorsának alakulása pokolian „következetes”: a halál az album megjelenése előtt, 1980. december 18-án éri utol. Hú társa az életben és a művészetben, *Palasovszky Ödönne* (*Magda Mária* néni) – akit *Róna Magda* néven táncművészként, koreográfusként tisztelünk – hamarosan követte.

„Ha a reakció, majd később a dogmatizmus háttérbe

emóciók ösztönös megnyilvánulásából. Ezeket fejlesztjük pantomimikusan, cselekményes játékká vagy ritmikus mozgáskonstrukcióvá...”³⁰

Feltételezhető, hogy Palasovszky ismerte *Tairov* kísérleteit, de nyilvánvalóan rokonítható elképzelése *Piscator* és *Gropius*, illetve *Meyerhold* szándékaival: kiemelni a játékot a statikus keretből. *Kocsis Rózsa* írja, hogy Palasovszkyékkal rokonságot mutat a *Meyerhold*-féle „excentrikus” mozgás, melyben a „kifejező gesztus” a „kollektív tömegszínpad” fő eleme.

Későbbi mozgáskonstrukcióikban a színpadon kiépített tér-, szín- és formavilág pedig a *Moholy-Nagy*-féle, vizualitást sugalló szemlélettel rokon. „Az egyes síkok vagy térformák összhangja, a lépcsőzetes, sugaras vagy koncentrikus tagoltságok összessége, egyszóval a térkonstrukció maga is külön tényező mozgásnak.”³¹

„Jóllehet Palasovszkyék nem utánoztak senkit, ösztönösen mégis együtt lélegez-

is szorította törekvéseiket, mégis ők voltak a magyar forradalmi színpadi művészet avantgard csoportjának élharcosai.” – írja róla és társairól Vályi Rózsi.³⁵ Bori Imre így summáz: „Legnagyobb jelentőségű Palasovszky Ödön:

Ayrus leánya című kórusdrámája volt... A magyar abszurd dráma mellett ezek a Palasovszky-kísérletek a magyar avantgard legnagyobb és legjelentősebb eredményei a színpad vonatkozásaiban.”³⁶

Tóth Dénes

Jegyzetek

- ¹ Hegedűs Géza: A magyar irodalom arcképcsarnoka II. Bp. 1993. Trezor Kiadó. 714–717.
- ² P. Szűcs Julianna: Palasovszky Ödön száz éve. – Népszabadság. 1999. márc. 5.
- ³ Palasovszky Ödön (a továbbiakban: P. Ö.): Front. – Színház és Film. 1931. 1.
- ⁴ Tóth Dénes: Palasovszky Ödön experimentális korszaka. – Iskola-kultúra. 1999. 8. 71–76.
- ⁵ Lőrinc Loránd: A „lényegre törő színház” krónikája. – Valóság. 1968. 1. 70–76.
- ⁶ Dr. Madzsar Józsefné Jászi Alice: A női testkultúra új útjai. Bp. 1977. Medicina-Sport. 50.
- ⁷ P. Ö.: Madzsar Alice. – Magyarország. 1977. máj.
- ⁸ I. m.
- ⁹ P. Ö.: Róna Magda és az Ayrus leánya. – Színház. 1980. 9. 46–48.
- ¹⁰ A Bilincsek szcenáriuma. (Gépelte kézirat.) – MTA Művészettörténeti Kutató Intézet Adattára. MKCS-C-I. 457. (Madzsar Alice témára 1982-ben a debreceni Unió Mozgásszín készített hat képet szöveg nélkül, Bilincsek címmel. A produkció 34 előadást ért meg.)
- ¹¹ P. Ö.: A Ménesi úttól a Mártírok útjáig. – Bp. 1979. 11. 6–9.
- ¹² P. Ö.: Front. – Színház és Film. 1931. 1.
- ¹³ Tóth Dénes: Avantgard színházi hagyományok. Palasovszky Ödön: Ayrus leánya. – Alföld. 1986. 9. 90–92.
- ¹⁴ Lőrinc Loránd: A „lényegre törő színház” krónikája. – Valóság. 1968. 1. 70–76.
- ¹⁵ P. Ö.: Visszaemlékezések. (Gépelte kézirat.) – MTA Művészettörténeti Kutató Intézet Adattára. MKCS-C-I. 440.
- ¹⁶ Vályi Rózsi: A táncművészet története. Bp. 1969. Zeneműkiadó. 347.
- ¹⁷ Kocsis Rózsa: Igen és nem. A magyar avantgard színjáték története (a továbbiakban Igen és nem). Bp. 1973. Magvető. 342.
- ¹⁸ Márkus László: Új Színház. – Magyar Hírlap. 1931. máj. 10. 19.
- ¹⁹ Pákovics Miklós: Tömegeknek szóló program jegyében. Palasovszky Ödön: A Lényegretörő Színház. – Népszabadság. 1981. márc. 21.
- ²⁰ Leleszy Béla: Európa. – Délibáb. 1931. okt.
- ²¹ P. Ö.: Róna Magda és az Ayrus leánya. – Színház. 1980. 9. 46–48.
- ²² P. Ö.: Hírnökök fogadtatása. – A Lényegretörő Színház. Bp. 1980. Szépirodalmi Könyvkiadó. 197.
- ²³ Igen és nem. 370.
- ²⁴ Uo.
- ²⁵ Talpassy Tibor: Az Új Thália bemutatkozása. – Szabadság. 1934. márc. 6.
- ²⁶ P. Ö. önéletrajza. 1977. (Gépelte kézirat.)
- ²⁷ P. Ö.: Az el nem készült szobor. – Élet és Irodalom. 1967. aug. 19.
- ²⁸ P. Ö.: Modernes Theater und Theaterbeu. – Pester Lloyd. 1938. szept. 18.
- ²⁹ P. Ö.: A mozgáskarakterológia műhelyéből. – Magyar Hírlap. 1938. márc. 27.
- ³⁰ P. Ö.: Kórusok. – Színház és Film. 1930. 1.
- ³¹ Uo.
- ³² Tóth Dénes: Lényegretörő Színház. Palasovszky Ödön (1899–1980) hányattatásai és vélekedései. – Partium. 1993. 1. 64.
- ³³ P. Ö.: A Dolgozók Színházáról. – A Lényegretörő Színház. Bp. 1980. Szépirodalmi Könyvkiadó. 162.
- ³⁴ Sik Csaba: Sorok Palasovszky Ödönről. – Kritika. 1979. 3. 6.
- ³⁵ Vályi Rózsi: A táncművészet története. Bp. 1969. Zeneműkiadó. 343–347.
- ³⁶ Bori Imre: A szürrealizmus ideje. Újvidék. 1970. 128–136.

Búcsúzik a BerlinBallett

Az Utolsó táncok a Komische Operben

Nem először írunk a három operatársulat közös kiszolgálására alapított *Berlin-Ballett* reményteljes indulásáról, majd szintén pénzügyi okokból minduntalan megkérdőjelezett létjogosultságáról, ám lehet, hogy ezúttal valóban utoljára...

Az őszi szezonnyitáskor még annak örült *Homoki András*, a *Komische Oper* intendánsa és főrendezője, hogy az egyre szűkösebb költségvetés ellenére megmarad a német főváros mindhárom operaháza (a szintén keleti oldalon lévő *Staatsoper* a közeli *Unter den Linden* és a *Deutsche Oper* a nyugati térfélen, a *Bismarckstrassén*). Az évad kellős közepén a *Komische Oper* havi leporellójában *Adolphe Binder*, a *BerlinBallett* román származású művészeti vezetője viszont már arról értesíti törzsközönségét, hogy júliusban végleg el kell hagyniuk az épületet, a huszonkét tagú együttes további sorsa pedig egyelőre még számukra is ismeretlen.

Mivel az operatársulat február 1–10. között a hongkongi művészeti fesztiválon vendégszerepel, kihasználva távollétét, a *BerlinBallett* ezalatt – *Last Dances* címmel – még otthonában szervezett tíznapos nemzetközi táncmaraton, amelyen saját teljes repertoárját is „snúrban” bemutatja.

Tizenkét kisebb-nagyobb, aktuális koreográfiáján kívül ezekhez tematikusan is kapcsolódó műhely-beszélgetések és táncfilm-vetítések, kamarahangversenyek vagy irodalmi műsorok kerülnek sorra, közvetlenül a balettelőadások előtt vagy után, illetve külön délelőtti és délutáni matinékon. Ami viszont ennél is fontosabb:

február 7-i és 8-i gálaestjükre meghívtak hat hazai és külföldi társulatot: a *Stuttgarter Ballett* s a *Saaralendisches Staatsballett* mellett a határon túlról az olasz *Aterballett*ót, az angol *Rambert Dance Companyt*, a svéd *Cullberg Ballettet* s a holland *Ingun Bjornsgaard Project* együttesét. Ezen kívül szabadúszó világsztárok is fellépnek a sokat ígérő koncertműsorokon. Mivel januártól júliusig még harminckét alkalommal kerül sorra *öt cím alatt csoportosítva* tizenkét műsoron lévő koreográfiájuk, reklámkampánynak is remek ötlettel egyrészt *Last Dances Cardot* árulnak húsz euróért, amely átruházható, és személyenként bármely táncelőadás bármely kategóriájú belépőjegyéhez 50%-os kedvezményt biztosít. Másrészt – további „csalíként” – július 10-re grandiózus zárőnnepélyt hirdettek meg *Last Dances Party* elnevezéssel, amelyre szintén érvényes a 20 eurós bérlet és számos, meglepetésnek szánt műsorszám mellett a közönség a művészekkel is találkozhat az előadást követő fogadáson.

Adolphe Binder irodalomtudományi, történeti és politikai tanulmányok után többek között a *Schauspiel Hannover* társulatánál dolgozott, emellett fiatal, szabadúszó és alternatív művészekkel talált ki és valószínűleg meginterdiszciplináris projekteket, írt tánckritikákat stb. 1996-tól él Berlinben, ahol előbb *Richard Cragun*, a *Deutsche Oper* akkori igazgatója foglalkoztatta dramaturgként és ott olyan világhírűességekkel működhetett együtt, mint *Heinz Spoerli*, *Mauro Bigonzetti*, *Jirí Kylián* vagy *Nacho Duato*. A Ko-

mische Operhez átszerződve, 2001 novemberétől 2002 júniusáig lett a Berlin-Ballett igazgatóhelyettese a sokoldalú spanyol táncos-koreográfus-színész-rendező asszony, Blanca Li oldalán, akinek távozása után őt bízták meg komisszárként a táncgyüttes művészeti vezetésével. A visszapillantás azért érdekes, mert Adolphe Binder a Felsenstein óta modern profilú, ámde időközben patinássá vált házban továbbra is megőrizte kezdeményező-készségét. Így például az őszi szezon elején *Ballett is Woman* elnevezéssel hat országra szóló, egész évadot betöltő projektet indított külföldi koreográfusnők meghívásával, költemények-ihlette táncalkotások kidolgozására, betanítására és bemutatására, kimondottan a BerlinBallett számára. Az eredeti „irodalmi-koreográfiák” első sorozatának premierjére október 18-án került sor *Poem/Body of Poetry* összefoglaló címmel, amelyen Didy Veldmann holland, Dominique

Dumas kanadai és Marguerite Donion ír vendégművész-nő Mozart, Sztravinszkij, Goreczki és Bryars zenéjére szerzett „tánc-költeményeket”. Miközben ezeket a szezon végéig még műsoron tartják, a második ciklus ösbemutatóját máris hirdetik április 23-ára. Ennek keretében, *Metamorphose/Körper der Verwandlung* elnevezéssel Meryl Tankard, Ingun Bjornsgaard és Maryse Delente „épít hídát” irodalom és színpadi mozgás között.

Befejezésül mutassuk be röviden a szóbanforgó tucatsnyi táncművet, amely az évad végéig még utoljára látható. Barokk komponistákkal kortárs koreográfiákat állít kontrasztba a négy részes *baRock*-est. Az északkarolinai Amanda Miller Bach három Brandenburgi Koncertjére alkotta *Four for Nothing* címmel munkáját, amely – saját bevallása szerint – arra utal, hogy a klasszikus formanyelv keretében időnként négy taktust teljesen szabadon hagy táncosai számára, amelyek azt

merev koncentrációval vagy egyéni mozdulatelemekkel tölthetik ki, így biztosítván még bizonyos fokú spontaneitást, sőt még a koreográfus részére is meglepetést az előadás folyamán. Blanca Li: *Central Station* című féléórás balettje Bach két zongoraversenyének részleteire rendkívül szellemes és csupa dinamika, ahogyan azt a sajtóvisszhang méltatja. Az izraeli Itzik Galili: *Fragile* című művét Gavin Bryars: *Sub Rosa* kompozíciója ihlette egy bensőséges szerelmi kettősre, amelyben a nő saját sebezhetőségének őszinte feltárásával erősíti a férfit és bírja rá így, közvetve, tudatalatti félelmeinek legyőzésére. Az 1992-ben fiatalon elhunyt Dominique Bagouet emlékére egykori társulatának tagjai rekonstruálták *Suite pour Violes* című, 1977-es darabját Francois Couperin hegedűművére, amely a Limón-technikán alapuló, teljesen elvont táncnyelvvel válaszol a barokk zenei háttérre.

Kétszemes balettet

komponált Casa (Ház) összefoglaló címmel a brazil Deborah Colker, a klasszikus európai zeneszerző – Felix Mendelssohn Bartholdy – mellett a mifelénk kevésbé ismert Berna Ceppas és Alexandre Kassiri muzsikájára. A színpadot teljes magasságában, több emeletes házzá alakítva nyújt betekintést egy fergeteges *show-műsor* keretében a legkülönbözőbb emberi karakterekre és élethelyzetekre – a zuhanyozástól a veszekedésen át az álmodozásig –, miközben táncosai nyaktörő bravúrokat hajtanak végre, és a mű üzenete mégis gyöngéd, életigenlő vallomás marad a hétköznapokról. Ehhez a korábbi koreográfiájához a berlini premierre egy afféle „prologust” is komponált *Ela* címmel, amely „az élet várótermében” fapadon ücsörgő ifjú párról szól, akik tele vannak reménnyel, vágyódással és kíváncsisággal. Végül az izraeli Rami Be’er: *Screen-saver* című koreográfiája egész sor régebbi és újabb komponista műveiből összeválogott zenei kollázsra épül (16. századi névtelen olasztól és a neves Alessandro Scarlattitól Lisa Gerrardon, Trent Rezonon vagy Peter Bourkén át Clint Mansellig.) Jó értelemben ennyire eklektikus a táncműve is, amely szerelemről és erőszakról, ideológiák és vallások különbözőségeiről vagy összezapásáról szól bölcs toleranciával, ítélkezés vagy panaszkodás nélkül, hol halkan, hol kiáltva, egyszer líraian, máskor vadul vagy groteszken, de mindig nagyon egyéni hangon és emberien, épp ezért közérthetően és meggyőző erővel.

Maga Adolphe Binder pedig most sem adja fel, és így búcsúzik a Komische Oper törzsközönségétől a házat elhagyni kényszerülő BerlinBallett nevében: „*Találkozni fogunk még valahol, valamikor, elvégre a táncnak élnie kell!*”

Wagner István

Miller-Bach: *baRock*
Fotó: Monika Rittershaus

Országos Szakmai Címjegyzék

BUDAPEST

I. kerület

Esztétiikus testképző és Táncművészeti Iskola
1016 Budapest
Mészáros u. 4. I. em.
Intézményigazgató:
E. Kovács Éva
Művészi torna, tartásjavító és kondicionáló torna, gyermekbalett
4 éves kortól felnőtt korig
Tel.: 375-2196

II. kerület

?

III. kerület

?

IV. kerület

Szűcs Sándor Általános Iskola
A Magyar Fesztivál Balett iskolája
1047 Budapest
Ugró Gyula sor 1-3.
Balett
Tel.: 233-2978

V. kerület

Classic Táncsport Egyesület – Classic Tánciskola
1056 Budapest, Sörház utca 3.
Vezetők: Gaál Orsolya, Kállai Ákos
Társastánc – versenytánc, argentin tangó, salsa, flamenco, hastánc, néptánc, ír sztepp, történelmi társastánc, party rock & roll, boogie-woogie, klasszikus balett, modern tánc, horton-technika, hip-hop
Tel: 235-0418, Fax: 411-1171
www.classictanc.hu, posta@classictanc.hu

VI. kerület

?

VII. kerület

?

VIII. kerület

?

IX. kerület

?

X. kerület

?

XI. kerület

TEMI Fővárosi Művelődési Háza Tánciskolája
1119 Budapest,
Fehérvári út 47.
Igazgató: **Urbán Gyula**
Táncpedagógus:
Benkő Zsófia
Társastáncoktatás, versenyelőképzés a 6-13 év, ill. a 14-20 év közötti korosztálynak
Tel.: 203-3868

XII. kerület

Csillagszemű Gyermektáncgyűttes
Virányosi Közösségi Ház
Budapest, XII.
Szarvas Gábor út 6.
Művészeti igazgató:
Timár Sándor,
Timár Böske
Néptáncoktatás
3 éves kortól
professzionális szintig
Tel./fax: 394-5046
Mobil: 06-309-509 137

XIII. kerület

?

XIV. kerület

XV. kerület

?

XVI. kerület

?

XVII. kerület

?

XVIII. kerület

?

XIX. kerület

?

XX. kerület

?

XXI. kerület

?

XXII. kerület

?

XXIII. kerület

?

Baranya megye

Kapronczai Alapfokú Művészeti Iskola
7009 Szigetvár, Széchenyi u. 37/1.
Igazgató: **Kapronczai Balázs**
Műv. vezető: **Dudley Katallin**
Néptánc, modern tánc, társastánc, balett

Bács-Kiskun megye

?

Békés megye

?

Borsod-Abaúj-Zemplén megye

Sárospataki Táncművészeti Iskola
3950 Sárospatak, Rákóczi út 15.
Megbízott igazgató:
Réthiné Muha Krisztina
Néptánc, modern tánc, társastánc, balett
Tel.: 06/47/315-872
Fax: 06/47/511-349

Csongrád megye

SZEGED
Szeged Táncgyűttes Alapítvány
Alapfokú Művészeti Iskola
6722 Szeged,
Kálvária sugárút 14.
Igazgató: **Hábina Péter**
Autentikus magyar néptánc, nemzetiségi táncgyományok
Tel./Fax: 06-62-422-251

Fejér megye

BODAJK
Hang-Szín-Tér Művészeti Iskola
8053 Bodajk, Petőfi S. u. 7.
Néptánc, balett, modern tánc, társastánc, versenytánc
Tel.: 06-22-410-955

DUNAÚJVÁROS ÉS KISTÉRSÉGE
Violin Művészeti Iskola
2400 Dunaújváros, Jókai u. 19.
Klasszikus balett, gimnasztika, néptánc, modern tánc, dzsessztánc, hip-hop, társastánc, mazzorett
Igazgató: **Puskásné Radnó Agnes**
Táncművészeti ág vezető:
Wünsch László
koreográfus-balettmeister
Tel.: 06-20-9826-568
Tel./fax: 06-25-500-006

SZÉKESFEHÉRVÁR
Alba Régia Táncgyűttes
8000 Székesfehérvár, Malom u. 6.
Műv. vezető: **Botos József**
Néptánc, a magyar nyelvterület táncai
Tel.: 06-22-312-795

SZÉKESFEHÉRVÁR
Hahn-Kakasné Tombor Tímea
8000 Székesfehérvár,
Kelemen B. u. 85. 3/16.
Néptáncos jelmezek készítése
Tel.: 06-30-207-7036

Győr-Moson-Sopron megye

GYŐR
Fencing TSK.
9027 Győr, Toldi út 12.
Vezető tanár:
Horváth Miklós
Társastánc, versenytánc
Tel.: 06-20-957-7461

Heves megye

EGER
Egri Alapfokú Művészeti Iskola
„Ifjú Tehetségek Műhelye”
3300 Eger,
Kodály Zoltán u. 5.
Modern tánc
Tel.: 06-36-436-106

Hajdú-Bihar megye

DEBRECEN

Attitude Táncgyűttes

Vénkert Alapfokú Művészeti Intézmény
4032 Debrecen, Poroszlay u. 25.

Igazgató:

Pappné Gyulai Katalin

Művészeti vezetők:

Vollay Enikő, Árendás Miklós

Klasszikus balett, dzsessztánc, modern
táncok, sporttánc,
ritmikus sportgimnasztika

Tel.: 06-30-963-7667

Valcer Táncstúdió

Valcer Alapfokú Művészeti
Iskola

4032 Debrecen, Békessy Béla u. 12.

Igazgató: **Bíró Csaba**

Társastánc, versenytánc,
mazsorett, formáció

Tel.: 06-52-419-113

Estella Hastánciskola

1. 4024 Debrecen, Rákóczi u. 60/A

2. Móricz Zsigmond

Művelődési Ház

4400 Nyíregyháza, Szabolcs u. 10.

Keleti táncsoport

Igazgató: **Borsosné Kovács Edit**
táncoktató

Orientalis hastánc (egyiptomi, török,
marokkói, tuniszi stílusok)

Tel./fax: 06-52-429-921

Tel.: 06-70 335-9869

Jász-Nagykun- Szolnok megye

?

Komárom-Esztergom megye

?

Nógrád megye

?

Pest megye

?

Szabolcs-Szatmár Bereg megye

Qn Balett Magán Alapfokú Művészeti Iskola

4400 Nyíregyháza, Szabadság tér 9.

Balettmeister: **Feketéné Kun Ildikó**

Klasszikus balett, karektertánc,
történelmi társastánc, dzsesszbalett

Tel.: 06-42-490-872

PRIMAVERA Balettegyüttes

4400 Nyíregyháza, Szabadság tér 9.

Balettmeister, koreográfus:

Feketéné Kun Ildikó

Tel.: 06-42-490-872

Somogy megye

?

Tolna megye

PAKS

Városi Művészeti Iskola Paks

7030 Paks, Deák Ferenc u. 9.

Igazgató: **Hartmann József**

Művészeti vezető: **Szarka Gitta**
Balett

Tel.: 06-75-510-135

Vas megye

SZOMBATHELY

Homo Ludens Zenés Színpad

9700 Szombathely, Ady tér 5.

Musical előadások táncbetétei
(show dance, jazz balett stb.)

Tel.: 06-20-344-6957

Veszprém megye

?

Zala megye

?

ADATLAP a szakmai hirdetéshez:

A csoport neve: _____

Intézmény neve: _____

Címe: _____

Telefon: _____ Fax: _____

e-mail: _____

Mester/nő(k) neve: _____

Táncfajták: _____

Szint:* kezdő, haladó, professzionális Korhatár (tól-ig) _____ év

Korosztály:* gyerek, ifjúsági, felnőtt

Az intézmény igazgatójának/vezetőjének neve: _____

*A megfelelőit kérjük aláhúzni!

Vállalom, hogy a hirdetés díját

- 1 alkalomra bruttó 5000,- Ft-ot befizetek, mert így a hirdetésünk 1x ingyen felkerül az internetre is
- 3 alkalomra bruttó 15000,- Ft-ot befizetek, mert így a hirdetésünk 3x ingyen felkerül az internetre is + 50%-kal olcsóbban, 3000 forintért bekerülünk a Szakmai Címjegyzékbe is
- 6 alkalomra bruttó 30000,- Ft-ot befizetek, mert így a hirdetésünk 6x ingyen felkerül az internetre is + 100%-kal olcsóbban, 0 forintért bekerülünk a Szakmai Címjegyzékbe!

P. H.

_____ hivatalos aláírás

STOMP
Egy csapat, amely érzi a Rhythmust!
Budapest Kongresszusi Központ,
2004.03.03. - 03.08.

Hungary's Leading Dance
Publication

Volume 34
No. 6. 2003

Editor-in-Chief: **Zsuzsa Kaán**

Patrons:

Iván Markó, László Seregi

The Council of Patrons
and the Editorial Board:
**Cecília Esztergályos,
Gyula Harangozó,
Gábor Keveházi,
Antal Kricskovics,
Zsuzsa Kún, Myrtil Nádasi,
András Sallay, György Szakály,
Zoltán Zsuráfszki**

English translators:
Tamás Kálmán

Assistant:

Dr. Istvánné Hátfalvi

Address of the Editorial office:

**H-1035 Budapest,
Kerek u. 34. fszt. 1.**

Tel./fax: (36-1) 368-5470

www.tancmuveszet.hu

www.danceart.hu

e-mail: danceart@euroweb.hu

Production and Promotion
Manager:

TRIONFO Studio

Published by:

**International Dance and Culture
Foundation**

Publisher: **Zsuzsa Kaán**

Printing preparation: **Berkes & Co.**

Printed by:

Gutenberg Press Printinghaus

Printinghaus manager: **Mihály Sisák**

Sponsors of this issue:

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

- Danceart Council of the National Cultural Fund Programme
- Cultural Committee of the General Assembly, Municipality of Budapest
- AMCO Packaging & Consulting Company
- vizion internet

HU-ISSN: 0134-1421

The No 6. issue selects
from dance events prior
to 31 December, 2003.

4 news in hungary

5 news from abroad

programme suggestions

6 The March and April Programme of the National Dance Theater

bookmark

7 **Tazz Richards:** *Belly Dance* – The Reexploring of the most ancient dance

9 topical

interview

10 **Györgyi Mátai:** „The great classical roles mean the real challenges for me!” – Speaking with József Cserta

12 **Kinga Jálícs:** „My roles determine my life!” – Speaking with László Velekei

interview for two voices

14 **Mariann Truppel:** „The company took charge for the protection of the Janek-repertoire!” – Speaking with Zoltán Halmi and Edina Balogh, the artistic leaders of the a Vasas Dance Ensemble in Dunaújváros

folkdance

17 **Ferenc Novák:** *Festive Address on the Dress Conference* – held on the occasion of the 55. Anniversary of the existence of the Honvéd Ensemble

exclusive

18 **Zsuzsa Kaán:** „The support of the Danceart is an old tradition of our Company!” – Meeting with Zsolt Jemniczky, the Company Connections Director of the Philip Morris Hungary Ltd.

classical ballet

20 **Zsuzsa Kaán:** „Our” *Coppelia* – The renewed version of Gyula Harangozó’s dance play in the Hungarian State Opera House

dance theater

24 **Zsuzsa Kaán:** *Macbeth* – The new production of the Győr Ballet

folkdance

26 **Ádám Horváth and László Seregi:** *Festive Memories on the Gala Performance* – held on the occasion of the 55. Anniversary of the existence of the Honvéd Ensemble

30 **Emese M. Nagy:** *The Budapest Dance Company is 45 years old* – From the Festive Programme to the Dracula

competition dance

33 **Károly Rollinger:** *Hungarian Championship of Junior Standard Dances* – Nagykörös, 2003

dance and anatomy

34 **Ildikó Pongor:** *The Role of the Upper Body in the Education of the Ballet Artists* – Part IV.

who are you...

36 ...Amir Kolben?
„It is better to cry before the opening night, than after it!” – report by Éva Kapusi

movement art

38 **Dénes Tóth:** *Creative tendencies of Ödön Palasovszky on the way of movement theatre*

worldmirror

43 **István Wagner:** *The BerlinBallett says goodbye!*

45 national professional directory

47 contenst

48 **Wayne B. Kraft:** „Transylvanian Dancing in the Final Hour” – A Letter from the Fulbright Association

Fulbright

ASSOCIATION

<http://www.fulbright.org> E-mail: fulbright@fulbright.org

FOUNDING HONORARY CHAIRMAN
J. William Fulbright

EXECUTIVE DIRECTOR
Jane L. Anderson, CAE

BOARD OF DIRECTORS
Interim President
R. Fenton-May
Atlanta, GA

Vice President
Ewell F. Murphy, Jr.
Houston, TX

Secretary
Marilyn Berg Callander
Lebanon, NJ

Treasurer
Dolores F. Rinke
Purdue University, IN
Stanford Anderson
Massachusetts Institute of Technology

Kirsten J. Aoyama
University of Washington

William A. Bassett
St. Paul's School, MD

Edward J. Blakely
Milano Graduate School
New School University, NY

Miguel A. Bretos
Smithsonian Institution, DC

Terri Brooks
AFS Intercultural Programs, NY

Mark F. Brzezinski
McGuireWoods LLP, DC

Rep. Tom Cole
4th District, OK

Todd Flynn
BlueBridgeCorp.com, CA

Ivan K. Fong
General Electric Company, CT

Alison L. Gardy
92nd Street Y, NY

Jay W. Khim
JWK International Corporation, VA

Richard O. Lundquist
Independence Jazz Reunion, NY

Sahil K. Mehta
The Walt Disney Company, CA

Roger M. Milgrim
Paul, Hastings, Janofsky & Walker LLP, NY

Philip A. Odeen
McLean, VA

Patti Rosenfeld
Chevy Chase, MD

Wadie E. Said
Debevoise and Plimpton, NY

Linda H. Scanlan
Virginia Beach, VA

Niara Sudarkasa
Fort Lauderdale, FL

Anthony Viscusi
New York, NY

FOUNDING PRESIDENT
Arthur P. Dudden
Bryn Mawr, PA

DIRECTOR EMERITUS
Maurizio A. Gianturco
Atlanta, GA

October 2, 2003

Táncművészet
H-1035 Budapest
Kerek utca 34
HUNGARY

To Whom It May Concern:

It is our pleasure to announce that Prof. Wayne B. Kraft will deliver the 2003 Selma Jeanne Cohen Fund Lecture at 2:30 p.m. on Saturday, Nov. 1, at The Madison Hotel in Washington, D.C. Prof. Kraft will speak on "Transylvanian Dancing in the Final Hour." His presentation is part of the Fulbright Association's 26th Annual Conference, whose theme is "Fulbright Exchanges: Advancing Knowledge & Mutual Understanding." Further details on Dr. Kraft's lecture are available in the enclosed news release and online at http://www.fulbright.org/press_release/100203.htm.

Details on the 2004 competition will be available on the Fulbright Association's web site at http://www.fulbrightalumni.org/olc/pub/FBA/programs/cohen_lecture.html.

Sincerely,

Jane L. Anderson, CAE
Executive Director
jane.anderson@fulbright.org

Fulbright

ASSOCIATION

http://www.fulbright.org E-mail: fulbright@fulbright.org

FOUNDING HONORARY CHAIRMAN

J. William Fulbright

EXECUTIVE DIRECTOR

Jane L. Anderson, CAE

BOARD OF DIRECTORS

Interim President

R. Fenton May

Atlanta, GA

Vice President

Ewell E. Murphy, Jr.

Houston, TX

Secretary

Marlyn Berg Callander

Lebanon, NJ

Treasurer

Dolores F. Ranke

Purdue University, IN

Stanford Anderson

Massachusetts Institute of Technology

Kirsten J. Aoyama

University of Washington

William A. Bassett

St. Paul's School, MD

Edward J. Blakely

Milano Graduate School

New School University, NY

Miguel A. Bretos

Smithsonian Institution, DC

Tern Brooks

AFS Intercultural Programs, NY

Mark F. Brzezinski

McGuireWoods LLP, DC

Rep. Tom Cole

4th District, OK

Todd Flynn

BlueBridgeCorp.com, CA

Ivan K. Fong

General Electric Company, CT

Alison L. Gardy

92nd Street Y, NY

Jay W. Khim

JWK International Corporation, VA

Richard O. Lundquist

Independence Jazz Reunion, NY

Sahil K. Mehra

The Walt Disney Company, CA

Roger M. Milgrim

Paul, Hastings, Janofsky & Walker LLP, NY

Philip A. Odean

McLean, VA

Patti Rosenfeld

Chevy Chase, MD

Wadie E. Said

Debevoise and Plimpton, NY

Linda H. Scanlan

Virginia Beach, VA

Niara Sudarkasa

Fort Lauderdale, FL

Anthony Viscusi

New York, NY

FOUNDING PRESIDENT

Arthur P. Dudden

Bryn Mawr, PA

DIRECTOR EMERITUS

Maurizio A. Gianturco

Atlanta, GA

FOR IMMEDIATE RELEASE

**CONTACT: Jane L. Anderson
(202) 347-5543**

**DANCE SCHOLAR WAYNE B. KRAFT TO PRESENT
2003 SELMA JEANNE COHEN LECTURE AT FULBRIGHT CONFERENCE**

WASHINGTON, D.C. (October 2, 2003) -- The Fulbright Association announced today that Fulbright alumnus Wayne B. Kraft, researcher, choreographer, and performer of Transylvanian village dancing, will present the 2003 Selma Jeanne Cohen Lecture in International Dance Scholarship on Saturday, Nov. 1, at the Madison Hotel in Washington, D.C. Dr. Kraft, professor of German at Eastern Washington University and director of the Erdély (Dance) Ensemble, will speak on "Transylvanian Dancing in the Final Hour."

"My presentation will reference the 'táncház movement'—a folk dance revival movement that has brought village dancing to an international urban following over the course of the past 30 years. The revival movement has come full circle and returned to the villages where folk dance groups seek to conserve a heritage that is no longer, strictly speaking, a 'living tradition,'" said Dr. Kraft.

Transylvanian village dancing includes highly improvisational men's and couples' dancing. The couples' dancing accelerates through various tempos with an exhilarating partnering dynamic, according to Dr. Kraft. During his lecture Dr. Kraft and his wife, Ildikó Kalapács, will demonstrate in brief vignettes couples' dancing from several representative traditions. Dr. Kraft co-founded the Erdély Ensemble with Ms. Kalapács.

Dr. Kraft has taught at Eastern Washington University since 1968. He received a Fulbright grant in 1986-87 for work at the Gutenberg (now Válaszút) Ensemble in Budapest where he was a member of the ensemble, achieving greater mastery in the performance of Hungarian dance cycles. Since his Fulbright award, Dr. Kraft has continued his study of Transylvanian village dance with leading Hungarian researchers and choreographers at workshops in the United States and in Hungary. He also presents on folk culture and has anthologized and translated Hungarian regional song cycles.

Dr. Selma Jeanne Cohen, preeminent dance historian and founding editor of the *International Encyclopedia of Dance*, endowed the dance lecture at the Fulbright Association's annual conference to highlight dance scholarship in a multidisciplinary, international forum. The Selma Jeanne Cohen Fund for International Scholarship on Dance was created in 1999. Previous lectures have been given by Leslie Friedman, dancer, choreographer and artistic director of the Lively Foundation in San Francisco in 2000; Robin Marshall Grove, senior lecturer in the Department of English with Cultural Studies, University of Melbourne, Australia in 2001; and Gretchen Ward Warren, professor, School of Theater and Dance, University of South Florida in 2002.

The Fulbright Association is a private, non-profit organization that supports and promotes the Fulbright Program, an international educational and cultural exchange initiative created in 1946 by legislation sponsored by the late Senator J. William Fulbright of Arkansas. There are now over 200,000 Fulbright alumni worldwide.

#####

Achieve your ambitions through unrivalled dance artist training at undergraduate and graduate level in world leading dance facilities.

Performance
Choreography
Repertory
Technique
Scenography
Dance Science
Community Dance
Research

LABAN

CREEKSIDE
LONDON SE8 3DZ
T + 44 (0)20 8691 8600
E INFO@LABAN.ORG
WWW.LABAN.ORG

Laban Limited is committed to equality of opportunity. Registered Charity 801923. Degree courses and Professional Diploma in Community Dance Studies validated by City University London. Supported by Arts Council England with National Lottery funds. Photo: Chris Nash

auditions 2004

Basel, Switzerland
24/25 January

Marianne Forster
The Dance Experience Studio
Spalentorweg 20
PO Box
CH 4003 Basel
T 00 41 (0)61 261 1662
F 00 41 (0)61 261 1604
E danceexperience@bluewin.ch

Rome, Italy
7/8 February

Daniele Cipriani
T 00 39 06 9321378
F 00 39 06 9321680
E kwjcup@tin.it

Studio Address

Maison de la Danse
Via Assisi 37
Roma
Metro Ponte Lungo /Stazione
Tuscolana

Oslo, Norway
14/15 February

Liv Greli
Spin Off Dance Studios
Storgt 22,
0184 Oslo
T/F 00 47 22 17 06 56
E livgreli@spinoff.no

Paris, France
28/29 February

Eva Martinez
T 00 44 (0)20 8691 8600
F 00 44 (0)20 8691 8400
E e.martinez@laban.org

Studio Address

Ménagerie de Verre
12-14 rue Lêchevin
75011 Paris
Metro Parmentier

Berlin, Germany
6/7 March

Iris Richter
Tanz Tangente
Kuhligshofstrasse 4
12165 Berlin
T 00 49 (0)30 792 91 24
F 00 49 (0)30 792 36 33
E tanztangente@t-online.de

Helsinki, Finland
20/21 March

Laura Jannes
Teatterikorkeakoulu
Haapaniemenkatu 6
00531 Helsinki
T 00 358 (0)9 431 36 273
F 00 358 (0)9 431 36 200
E laura.jannes@teak.fi

Stockholm, Sweden tbc
Dublin, Ireland tbc

GUTENBERG PRESS

Kommunikáció

Reklámügynökség • Marketing • Nyomda

GUTENBERG PRESS Kommunikációs RT. – BUDAPEST
H-1033 KASZÁSDÚLŐ U. 2. TELEFON: 437-4100, TELEFON/FAX: 437-4121